

I JORNADES MUSICALS CAPVUITADA DE PÀSQUA

Simposi sobre els Orgues Històrics de Mallorca

Sa Pobla • 1994

I JORNADAS MUSICALS CAPVUITADA DE PÀSQUA

Simposi sobre els Orgues Històrics de Mallorca

Sa Pobla • 1994

Portada: Oratori de Crestatx • Sa Pobla 1975. Foto de Joan Llabres.

Disseny: Fundació A.C.A. - Son Biell, Bugar.

Preimpressió: C. M. - Palma de Mallorca.

Impressió: Gráficas sa Casablanca - Palma de Mallorca.

Edició: Fundació A.C.A. - Centre de Recerca i Documentació Històrico Musical de Mallorca.

Amb el suport de: Ajuntament de sa Pobla.

Col.laboren: Ajuntament d'Inca – Ajuntament de Muro –
Ajuntament d'Alcudia – Ajuntament de Pollença –

Fundació Guillem Cifre de Colonya.

Deposit Legal: P. M. 500 – 1995.

PRESENTACIÓ

Des de bon començament, tots els companys de Consistori, el regidor de Cultura i jo mateix, ja vàrem entendre que aquesta idea de les "**I Jornades Musicals Capvuitada de Pasqua – Simposi sobre els Orgues Històrics de Mallorca**" era una inmillorable avinentesa per reunir estudiosos i amants de la música d'orgue a la nostra vila, i mereixedora de la nostra estima i del nostre estalonament.

Tal vegada per tenir-lo tradicionalment a l'abast i, a la vegada, en una referència monümental, cada un a la seva parròquia, sovint no esmerçam a l'orgue l'atenció que caldria, bé com instrument musical, bé com a peça artística.

I, l'orgue, tant per la magistral perícia dels orgues, com per la inspirada execució dels organistes, és un dels més significatius generadors de música sacra. La música d'orgue, i la seva construcció, han format un patrimoni artístic, i cultural que, ara, hem de preservar, divulgar i, si cal, fer-ne, entre d'altres, una de les nostres senyes de mallorquinitat, ja que Mallorca, sortosament, ha donat **prestigiosos constructors d'orgues i brillants concertistes**. Una tècnica i un art que gaudiren de popular anomenada en passades generacions.

Amb la "**Capvuitada de Pàsqua**" tot aquest tresor que signifiquen els orgues de les esglésies mallorquines aspectes musicals i aspectes històrics, per motivació d'un grup organitzatiu, tindrà un ressò positiu arreu de l'Illa.

Desitjaria que, dins aquestes "**I Jornades Musicals Capvuitada de Pàsqua – Simposi sobre els Orgues Històrics de Mallorca**", els distints actes programats tenguin l'èxit i la concurrència que s'espera. Com a batle de sa Pobla, sent l'orgull, i la responsabilitat, de donar l'impuls als organitzadors i la benvinguda als assistents als concerts i al col·loqui.

A tots, de bon cor, gràcies i endavant.

Jaume FONT I BARCELÓ,
Batle de Sa Pobla

ORATORI DE CRESTATX, sa Pobla. ROMERIA DE PÀSQUA • 1930
(Foto: Joan Llabres)

PARROQUIA DE SANT ANTONI ABAT

- Dimecres, 6 d'abril 21'00 hores.

Concert d'ARNAU REYNES, orgue - JULIO BELTRAN, trompeta.

Trumpett Tune (Orgue i Trompeta). **William Boyce**. (1710-1799) / **Pasacalles II** (I Tono). **J. Cabanilles**. (1644-1712) / **Suite**: Trumpett, Trumpett Minuet, Trumpett Tune. (Orgue i Trompeta). **J. Clarke** i **J. Shore** / **Toccata**. **D. Buxtebude**. (1637-1707) / **Allegretto**. (Orgue i Trompeta). **P. Franceschini**. (1650-1680) / **March from "Hercules"**. (Orgue i Trompeta). **G.F. Haendel**. (1685-1759) / **2 Corals**: "Wer nur lieben Gott lasst walten". "Wom Himmel hoch, da komm ich her". **J.S. Bach**. (1685-1750) / **Coral**: "Wachet auf, ruft uns die Simme". (Orgue i Trompeta). **J.S. Bach** / **Batalla Imperial**. **J. Cabanilles** / **Trumpet Voluntary**. (Trompeta i Orgue). **J. Stanley**. (1713-1786).

- Dijous, 7 d'abril 21'00 hores.

Concert de XAVIER CARBONELL, orgue-ALEJANDRO PRIETO, contratenor.

Tono humano, "Filis yo tengo". **Clemente Imaña**. (s. XVII) / **Endechas, "Porque es dama tanto quereros"**. **Diego Pisáador**. (1500?-1557) / **Villancico a solo, "Duélete de mi Señora"**. **Miguel de Fuenllana**. (?-1579) / **Tono humano, "Ya no les pienso pedir"**. **Juan Blas de Castro**. (1561-1631) / **Tono humano, "El nacimiento del alba"**. **Anònim** (s. XVII). (Lope de Vega) / **Tono humano, "No en vano"**. **Anònim** (s.XVII). (Lope de Vega) / **Tono humano "Entre dos álamos verdes"**. **Anònim** (s.XVII). (Lope de Vega) / **Tono humano, "Vuelve, vuelve, barquilla"**. **Anònim** (s.XVII). (Lope de Vega) / **Tono humano, "Arded, corazón, arded"**. **Luis de Narváez**. (1500?-1550?) / **Tono humano, "Al son de los arroyuelos"**. **José Marín**. (1619?-1699). (Lope de Vega) / **Tono humano, "Dulce desdén"**. **Juan Arañes** (?-1649). (Lope de Vega) / **Tono humano, "Sale la estrella de Venus"**. **T. Torrejón de Velasco** (1644-1728). (Lope de Vega) / **Tono humano, "Cisne que mueres"**. **Jaume Subias** (document entre 1684 i 1738) / **Tonada a solo, "Al Nacimiento"**. **Jaume Subias** / **Tono humano, "Si de rama en rama"**. **Antonio Lliteses**. (1673-1747) / **Tono humano, "Lobrega parda impia noche fria"**. **Juan del Vado** (1625?-1691) / **Tono humano, "Como es alta la causa de mi tormento"**. **Juan del Vado** / **Tono humano, "Mal resistido a las yras del tirano"**. **Juan del Vado** / **Tono humano, "Válgame amor"**. **J. Hidalgo**. (1612?-1685) / **Tono humano, "Ciego que apuntas"**. **J. Hidalgo**. (Góngora).

- Divendres, 8 d'abril 21'00 hores.

Concert de MIQUEL BENNASSAR, orgue.

Hochersperger Spanieler. *Hans Kotter*. (segle XV-XVI) / **Ellend Du Hast.** *Buxheimer Orgelbuch*. (ca 1470) / **Diferencias sobre el Canto del Cavallero.** *Antonio de Cabeçón* p. (1510-1566) / **Tiento de 6º Tono sobre la Batalla de Morales.** *Fco. Correa de Arauxo*. (1584-1654) / **Tiento de Medio Registro de Tiple de 4º Tono.** *Fco. Correa de Arauxo*. (1584-1654) / **Ricercare Arioso III.** *Andrea Gabrieli*. (s.XVI) / **Batalla de 6º tono.** *Jusepe Ximénez*. (1601-1672) / **Wie Schön Leuchiet Der Morgenstern.** (Que hermosa brilla l'estrella de l'auba!). *Dietrich Buxtebude*. (1637-1706) / **2 Corals: "Christ Lag in todesbanden"** BWV 695, (Crist descansa dins els braços de la mort). "Nun Freut euch, lieben christen Gmein" BWV 734, (Ara ens alegrem tots els cristians). *Johann S. Bach*. (1685-1750) / **Fantasia i Fuga en la menor** BWV 561. *Johann S. Bach*. (1685-1750) / **Introitus**, (a Mn. Francesc Llinás). *Antoni Matheu* (1933-1984) / **Batalla**, (a Mn. Julià Samper). *Antoni Matheu* (1933-1984).

- Dissabte, 9 d'abril 21'00 hores.

**Concert de Schola "AMICS DEL CANT GREGORIA" –
MIQUEL BENNASSAR, orgue.**

Himne Veni Creator Spiritus, Orgue - Gregorià. *Antonio de Cabeçón*. (1510-1566) / **Pange lingua** (more hispanic) 5 versets, Orgue - Gregorià. *Pablo Bruna*. (1611-1679) / **Himne "A solus ortus cardine"**, Orgue - Gregorià. *Heinrich Scheidemann*. (ca.1596-1635). / **Schola Gregoriana:** Introitus, **"Repleatur os Meum"** modo III - Tropus, **"Kyrie Fons Bonitatis"** modo III (sobre el kyrie II de l'ordinari) - Cantic, **"Cantemus Domino"** modo VIII - Velle Pasqual, **"Alleluia Confitemini domino"** modo VIII - Seqüència Pasqual, **"Victimae Paschali Laudes"** modo I / **Himne "Ave Maris Stella"**, Orgue Gregorià. (4 versets). *Joan B. Cabanilles*. (1644-1712) / **Magnificat** 5e to., Orgue - Gregorià. (5 versets). *Antonio de Cabeçón*. (1510-1566) / **Salve Regina** (Tiento de 1er. tono), Orgue - Gregorià. *Sebastián Aguilera*. (1661-1627).

Simposi sobre els Orgues Històrics de Mallorca

Sa Pobla • 1994

ES CAVALLETS – Plaça Major

- Dissabte, 9 d'abril, a les 10'30 hores.
– Presentació dels textos acceptats dels comunicants –
Ponència de **Antoni Mulet i Barceló**
"Els orgues mallorquins i els orgues Caimari"

Assistirán a l'acte M.I. Sr. D. *Bartomeu Suau*, Vicari Episcopal, en representació de l'Excm. i Rdm. Sr. *Bisbe de Mallorca*, Hble. Sra. *M^a del Pilar Ferrer*, Consellera Presidenta de la Comissió de Cultura del Consell Insula de Mallorca, Il.lmo. Sr. D. *Jaume Font*, Batle de Sa Pobla i Sr. *Joan Francesc Romero*, Director General de Cultura del Govern Balear.

Altres activitats

ES CAVALLETS - Plaça Major

- Dimecres, 6 d'abril 20'00 hores.
Inauguració de l'Exposició de Fotografies sobre els Orgues Històrics de Mallorca, col·lecció propietat de la "**Comissió Diocesana Orgues Històrics**".
Horari de visites: *De dimecres a divendres de 18 a 21 hores. Dissabtes i diumenges de 11 a 14 i de 18 a 21 hores.*

ORATORI DE CRESTATX

- Dissabte, 9 d'abril 14'00 hores.
Dinar de companyonia. (Reserves al tlf.: 72 37 29)

PARROQUIA DE SAT ANTONI ABAT

- Dimecres, 13 d'abril 11'00 hores.
Concert d'orgue per a escolars de Sa Pobla.
Intèrpret i comentarista: *Miquel Bennàssar.*

ORGUE HISTÒRIC DE LA PARROQUIA
DE SANT ANTONI ABAT DE SA POBLA

- Construit pels germans **Caimari**, a principis de Segle XVIII.

(Foto: Joan Llabres)

Ponencia de

ANTONI MULET I BARCELÓ

"Els Orgues Mallorquins i
els orgues Caymari"

INTRODUCCIÓ

Es encoratjadora la creació d'aquest Simposi sobre els Orgues Històrics de Mallorca perquè crec que són els grans desconeguts de la nostra cultura.

Al programa d'aquest actes hi ha una frase del Batle de Sa Pobra que hem cridà l'atenció quan parla de fer dels orgues una de les nostres senyes de mallorquinitat. Això em recordà l'expressió d'un estranger que deia que lo més típic de Mallorca no és l'ensaimada, ni la sobrassada, sinó els orgues.

A la tesi doctoral presentada a la Sorbona per Lluís Jambou, (1) ara per ara el treball més complet sobre l'orgue espanyol, els orgues mallorquins són tractats amb una simple frase: "Dans les îles Baléares les choses sont confuses encore". Aixó i un parell de referències a alguns orgueners mallorquins que treballaren al continent és tot el que coneixen els especialistes.

Tanbé hi ha un fulletó publicat per l'organista holandès Jan Jongepier sobre uns pocs orgues mallorquins. I l'inventari que presentà Arnau Reynés a 1986 al "Segundo Congreso sobre el Organo Español".

A part d'això podem dir que el terreny és pràcticament verge ja que els articles apareguts a algun suplement dominical no fan més que augmentar la confusió per l'acumulació d'incorreccions. Una prova de la precarietat en que està l'investigació organística a Mallorca és que amb motiu d'aquest Simposi s'ha escrit que l'orgue de sa Pobra és de Jaume Caymari, o dels germans Caymari, quan no és ni de l'un ni dels altres, com veurem més endavant.

I tot això quan a altres indrets de l'Estat ja s'ha subvencionat la publicació d'un inventari exhaustiu i s'han muntat tallers de restauració promoguts per governs autonòmics i entitats bancàries.

Però no tot és negatiu al panorama dels orgues mallorquins. Darrerament he pogut tenir accés a les fitxes que reuní la malauradament desapareguda Associació Jordi Bosch d'amics de l'orgue, i he pogut constatar la bona feina feta. Llàstima que se limiti a uns pocs orgues. Arnau Reynés i jo mateix duim ja vuit anys investigant els orgues de Mallorca i pareix que enguany, a la fi, podrem publicar no un sinó dos llibres sobre el tema.

Les restauracions que darrerament es van fent a alguns orgues mallorquins també són ben positives quan les promouen motius musicals. Amb la condició que es facin amb un criteri de fidelitat i respecte a l'instrument original, per personal qualificat i no per ex-operaris d'alguna firma que abans es dedicava a inutilitzar orgues històrics.

LA HISTORIA

D'origen grec-romà, l'orgue és conegut a Espanya desde molt antic com ho testimonia Isidor de Sevilla al segle VII. Segons José Maria Arrizabala, l'orgue entrà a la península a través del califat de Cordoba. Les primeres localitzacions conegudes són a Tona (a.888) i Sant Benet de Bages (a.972).

A la Universitat de Salamanca s'ensenyava orgue desde 1254, però l'instrument no fou admés oficialment a l'església fins al concili de Milà de 1287.

El primer orgue documentat a Mallorca és al Palau de l'Almudaina a 1313.

El primer orgue documentat a La Seu de Mallorca és de 1328 i estava a la capella del Rei (capella alta del fons del absis). Sis anys després l'orguener Pere Rosselló hi posà un orgue nou i el primer passà a la trona. (2)

El primer poble de Mallorca que va tenir orgue fou Lluçmajor: A 1414 Mossèn Pere Granyena (3) cobrà 74 lliures per la seva construcció (4) i, com a la Seu, l'orgue estava col·locat sobre una trona. (5)

Poc després seguiren els d'Inca i Pollença construïts per Perot Comes. D'aquest darrer instrument en sabem més detalls ja que disposam del contracte que és el més antic que ha arribat fins a nosaltres: "Octubre any 1419.- Jo (en Perot Comes) mestre de orgues habitant en la Ciutat de Mallorques promet... que yo... obrare dins la vila de Pollensa a servey de lo Esgleya parroquial de la dita vila huns orguens bons fins e suficients sots los pactes y condicions següents-Primerament que yo fare e obrare los dits orguens de molla de ala los quals seran un palm major de canons que no son aquells que ara e fets a Incha, so es que auran VIII palms de cana. It que los dits orguens seran de sis tires los principals e los superstan de dalt de VII tires. It que los dits orguens seran tots los canons de stany e lauto dins e defore. It que los dits orguens sien de dues manxes. It que lo salmer sia de roure e l'altra fusta de noguer o de fusta vermelle..."(6).

Al nostre país l'orgue entrà per la porta gran al temple a la meitat del S.XV. O per ventura millor seria dir que l'orgue gran entrà al temple, trobant el tamany i el lloc definitiu. Em referesc a l'orgue tal com avui el coneixem: amb una gran façana i penjat a mitjan església.

Amb més d'un segle d'avantatge sobre els regnes de Castellà, a les catedrals de la corona d'Aragó començaren a instal·lar-se orgues monumentals obra d'orgueners alemanys o flamencs: (Barcelona 1459, València 1460, El Pilar 1462, Santa Maria del Mar 1484;) o de deixebles d'aquells: (Osca 1465, Saragossa 1469, Lleida 1483, Daroca 1488, Seu d'Urgell 1495, Girona 1497, Perpinyà 1504).

Es tractava sempre d'instruments de grans dimensions amb flautats de 16 i fins i tot 24 peus a la façana, amb dos o tres teclats (i excepcionalment fins a cinc teclats a València) necessaris per suplir l'absència de registres. I amb un element ben característic, la cadireta, és a dir la cadira de l'organista convertida en orgue positiu, el més proper a l'auditori, el de més presència, identificable amb el Rückpositiv nòrdic amb el Positiv a dos francès. (7)

Aquest fet, l'aparició d'orgues monumentals de varis teclats a la corona d'Aragó a mitjan S.XV, normalment és ignorat o arraconat a les històries de l'orgue espanyol que s'escriuen fora de l'àmbit dels països de parla catalana. Començant l'història amb l'orgue de l'Emperador de Toledo construït a 1540 o amb els orgues de l'Escorial construïts pels orgueners de la família Brevos duits per Felip II.

L'ESCOLA MALLORQUINA

A la Seu de Mallorca a 1477 es començà a parlar de fer "uns orguens solemnes" que no sacabaren fins a 1497(8). Pareix que l'instrument el construï el mallorquí Jaume Febrer que havia après de fer orgues a Aragó amb Joan Ximenez Garcés. (9). Aquest orgue durant segles serà el model i mare de tots els orgues mallorquins. La façana d'estil aragonés encara la podem admirar avui, si bé que bastant canviada, ja que en el seu interior s'han succeït cinc orgues. Al seu origen estava policromada de vermell i daurat i es tancava amb unes portes pintades. Les de la cadireta es poden veure avui al museu catedralici. (10)

L'instrument constava de tres teclats: "orgue major, de pit i cadireta" i seguia la tècnica del "Blockwerk", es a dir sense registres.

A aquest orgue de la Seu seguiren els dels grans convents i de les parròquies més antigues ciutadanes i foranes: El mateix Jaume Febrer construï orgues a Sant Domingo (abans de 1491), Manacor (1494), Muro (1495) i Soller (1499).

Esteve Sanxo, el seu successor a la Seu construï orgues a La Real (1510), Sant Jaume (1520) i Sant Miquel (1520).

La recent troballa del contracte de l'orgue d'Esteve Sanxo a la Real (1510) (11) és particularment interessant per varis motius:

1) Es la primera vegada que apareix un nou tipus d'orgue que esdevindrà típic a Mallorca, encara que desconegut a altres latituds:

L'orgue de barana decor, (12) "scituat en lo front del cor, es sonarà de part de dintre del cor ab smortiment en loch de trona...".

2) Té una extensió de teclat que a Mallorca es mantindrà durant més de dos segles i mig: "lo devanter joch doblar major, so es, quorante cinch taulas entre <be> molls e taulas planes". (13)

3) Fa servir una expressió bellíssima. "fornir lo contrapunt a sis tires", que recorda el mot francès "forniture", sinónim de Ple.

4) El detall més important: "sonara a lo orga ab tres mutacions, so es flautes de stany lo devanter e l'orga tot mixturat a sis canons per punt e mes la mixtura d'altra part que parran unas ninfetas...". Es a dir, disposa de dos registres que permeten separar el flautat de les mixtures. Es la primera referència a registres separables que trobam a la nostra illa. Si bé crec que encara no es trata del secret de corredores. Es cert que a València a 1420 ja es parla de "cinc tirants", però els especialistes han datat l'invenió de la corredora a mitjan S.XVI.I les innovacions es torbaven a vegades un segle a arribar a Mallorca. A la Seu a 1620, d'avant un fracàs de l'orguener Pau Estada, pareix que el cabildo decidí fer l'orgue nou sense registres "com estava lo vell".

EL SEGLE XVI

Aquest segle està dominat a Mallorca pels orgueners de la família Roig originaris de Catalunya i que havien construït orgues al Rosselló.

Gaspar Roig construï Orgues nous a Sant Nicolau (1536) (14), Porreres (1538, "ab sos registres i sos tembants") (15), Sant Francesc (1539) (16), La Real (1544) (17), Lluçmajor (1549) (18), Lluç (1554) (19). Entre 1541 i 1558 fou l'encarregat del manteniment de l'orgue de la Seu d'on ell mateix i un fill seu del mateix nom en foren organistes a partir de 1567.

Joan Gaspar Roig a 1581 construï un orgue nou a Binissalem (20) per 325 lliures. A 1582 començà l'orgue de Felanitx, continuant la tasca el seu fill Mn. Jeroni Roig, organista de la Seu, que treballà també a Navarra i al País Basc (21). A 1625 construï un orgue nou a Valldemossa que tenia 6 registres i costà 600 lliures.

D'aquesta família Roig, que treballà a la nostra illa durant més de cent anys, no queda cap orgue sencer, sols la part central de la façana de l'orgue de Sant Francesc. També certes façanes, atribuïdes als Caymari pel fet d'haver-hi construït un orgue nou, crec que són dels Roig. Certament la de Sant Miquel de Felanitx i potser la de Petra on crec que hi ha quelcom més que la façana que no és Caymari. La frase que es troba als documents "fer l'orgue nou" pot resultar enganyosa en no esser que consti expressament que es ven l'orgue vell. Avui, ecològicament, parlariem de reciclar l'orgue, ja que gairebé sempre podem trobar tubs anteriors als orgues construïts als segles XVII, XVIII i XIX, que es reconeixen per diferència d'aleació o de tècnica de soldadura. Això és especialment cert a les cadiretes que és l'element que fins a finals del S. XVIII menys ha sofert l'influència de les modes; així trobam a vegades als documents: "la cadireta es deixara com està" (22) o "la cadireta servirà la mateixa" (23).

EL SEGLE XVII

Aquest segle, conegut dins l'orgueneria per la introducció de noves famílies de registres, es caracteritza a caça nostra per tres factors: A) L'arribada de l'orguener català Pau Estada. B) Els treballs dels frares orgueners. I C) Les famílies d'orgueners Barrer i Caymari.

A) Pau Estada (24) pareix que és l'introduïdor definitiu del salmer de corredores. Al seu projecte per l'Orgue Major de la Seu hi trobam dos Nasards en 15a i 19a (25), i al projecte de 1603 per l'orgue de Sant Domingo, tres Nasards en 8a 15a i 19a (26).

Es tracta de l'aparició encara tímida dels jocs de flauta o nazard, de talla ampla, que constituïran una de les característiques més importants de l'orgue ibèric. Aquí els trobam encara sols, però no passarà gaire temps fins que s'agrupin en varis rengles per formar les típiques Tolosanes i Cornetes, primer amb tubs afusats i després amb talles cada vegada més amples.

B) Dins l'orgueneria mereixen un capítol a part els frares orgueners, el més conegut dels quals és el franciscà Fray Joseph de Echevarria de la coneguda família d'orgueners bascs, que fou l'inventor dels registres de llengüeteria horitzontal cap a 1670.

Els frares orgueners solien esser membres de les ordres mendicants. El fet del seu vot de pobresa dificulta la seva investigació, ja que normalment cobrava un fuster en nom seu. La seva movilitat, degut a la itinerància, contribuï a estendre les innovacions de l'instrument.

A Mallorca n'hem trobat una dotzena de documents entre finals del S.XVI i principis del S.XVIII, entre ells hi ha franciscans, dominics, agustins, trinitaris i carmelites. El més important és Fra Vicenç Pizà, organista del convent de Sant Domingo de Ciutat. A 1633 apareix per primera vegada juntament amb Mn. Jeroni Roig formant part del tribunal de les oposicions d'organista a Santa Eulalia (27). A 1648 examina l'orgue nou de Guillem Barrera a Algaida i a 1650 el de Sineu. A 1653 construí un orgue nou al convent de Jesús extramurs (28). A 1655 i 1658 treballà a l'orgue de la parròquia d'Artà (29). A 1658 i següents a Binissalem. A 1663 el trobam a la Seu on dos anys després presentà un pla per renovar l'orgue major (30), i a 1676 renovà l'orgue del cor. També construí l'orgue del cor del seu convent que després de l'exclaustració de 1835 passà al Santuari de Consolació de Sant Joan i avui es troba desmuntat al museu parroquial. Va morir el 18 de Setembre de 1677.

C) Amb el naixement del S.XVII començaren a treballar uns orgueners avui poc coneguts: els Barrera, família benestant de fusters d'Alcudia. Els germans Guillem i Pere Barrera a 1603 construïren l'orgue del convent de franciscans de la seva ciutat (31) i posteriorment treballaren també al de la parròquia (32). Guillem Barrera a 1609 fou examinador de l'orgue de Pau Estada a la Seu, i a l'any següent al trobam treballant a Soller. A 1614 construí per 298 lliures el primer orgue de Sant Francesc de Ciutadella i a 1636 a la mateixa ciutat treballà al de la Catedral (33). A 1647 Guillem Barrera construí l'orgue actual d'Algaida (34), que fou visurat per Fra Vicenç Pizà (35). Al cap de 123 anys aquest orgue serà ampliat per Jordi Bosch. Per la similitud amb l'anterior li atribueix també l'orgue de Son Servera que procedeix del convent dels franciscans d'Artà.

ELS CAYMARI (36)

Una altra família de fusters d'Alcudia, els Caymari, emparentà amb els Barreres per vincles matrimonials. (37) Treballant amb Fra Vicenç Pizà a Artà (1655) i Binissalem (1658) hi trobam a Miquel Caymari. (38) Uns anys després, a 1661, l'Universitat d'Alcudia cridarà a Fra Vicenç Pizà per visurar la feina feta per dit Caymari (39). Es el primera membre de la família que treballà com orguener, però el seu padrí Jaume Caymari a 1597, quan tenia 25 anys, havia estat nomenat "mestre de cant i de sonar orgue" de la ciutat d'Alcudia amb un sou de 20 lliures cada any, perquè "lo que pot ensenyar en lo art del cant y de sonar orga tant als preveres com als minyons es molt". (40)

A la mort de Miquel Caymari (1671) comença a treballar el seu germanastre Joan Caymari (41) que a 1671 construí l'orgue de Sant Bonaventura de Lluçmajor. (41 bis)

Part de la família es traslladà a Ciutat de Mallorca cap a 1660 i s'establí a la parròquia dels artesans, Sant Miquel.

I arribam als dos membres més coneguts de la família: Damià (N.1640) i Sebastià (N.1651) Caymari, germans dels anteriors. Abans de començar a construir orgues ja havien treballat a la cadireta de la Seu (1677) (42), inacabada per la mort de Fra Vicenç Pizà, i a l'orgue vell de Sant Jeroni (1680). (43)

A 1678, a la seva parròquia nadiua d'Alcudia, Damià i Sebastià Caymari "germans fusters i organistes" presentaren una "llista de les coses necessaries per effecte de haver de adobar dit orga... donantlo trempat bo i rebador conforme lo art demana". El treball durà més de dos anys i l'Universitat abans d'acceptar l'obra va fer provar l'instrument "a dos organistas diferents ab los quals nos som informats de la factura de aquell sense saber un de l'altre y nos han feta la resposta que dit orga es tot lo que pot ser orga de ben compost y de bones veus". (44) A partir d'aquí els dos germans duen una gran activitat construint molts orgues nous, alguns d'ells de dos i tres teclats. La rapidesa amb que surten els orgues del taller dels Caymaris només és comprensible si pensam que tenen a darrera tot un exercit de "fusters Caymaris": Germans, cosins, pares, fills, fins a quinze n'hem trobat documentats sense comptar els sogres y cunyats.

D'aquest taller surten els orgues de Sineu (1684) (45) amb 12 jocs a l'Orgue Major i 6 a la cadireta, Lluç (1685-93) (46), un orgue petit a Santa

Creu (1693) (47), Sant Bartomeu d'Inca (1694) (48) amb 7 jocs, Sant Domingo d'Inca també amb 7 jocs, Petra (1695) am 11 jocs a l'Orgue Major i 7 a la cadireta (49), Felanitx (1696) almenys amb 2 teclats (50), Sant Salvador d'Artà (1701) (51), Sant Nicolau amb dos teclats, i els Socors (1702). El 12 de Juliol es signà el contracte entre el P. Gabriel Ramis procurador i els germans orgueners "per fer concert ab vosaltres dits Caymaris per raho de un orga que dit convent ha determinat fer...". Malauradament en dit contracte no s'especifica com serà l'instrument (disposició dels registres, cara, etc.) sinó que s'apela a un "paper per nosaltres dues parts firmat". Només s'especifica "que per los treballs de fer los tres orgas...ademes del pertret de qualsevol genero sia per la fabrica de dit orga, vos haja de donar y pagar siscentes vint y sinch lliuras moneda de Mallorca ab esta forma ço es: 300 ll. per el temps durera la fabrica de dits orgas y las altres 325 vos donare y pagare a raho de cent lliuras cada any contant la primera pague de aquellas el día que se acabara dit orga a un any y la segona lo altre any la tercera lo altre any y lo ultim any las 25 ll. a nombre de ditas 325 ll".

El convent se compromet a "donar-los menjar y beure tot lo temps durera la fabrica de dits orgas". Els orgueners se compometen a "portar totas las eynas necessaries". I com era habitual una part i l'altre obliguen els seus bens en el compliment de dit contracte. (52)

Hem trobat un pagament de 100 lliures del 14 de Novembre de 1704. Per ell deduem que l'orgue s'acabà pel Novembre de 1703, setze mesos després de firmar el contracte. Temps deifcil de superar fins i tot avui, tenint en compte que es tracta d'un orgue de tres teclats. A 1708 "los dos mestres Caymaris" treballaren a l'orgue de la Seu (53). Es la darrera vegada que els seus noms apareixen junts. Damià va morir el 17 d'Abril de 1712 (54), a l'edat de 72 anys. Sebastià va morir el 13 d'agost de 1723 (55), a la mateixa edat que el seu germà i també fou enterrat al convent de Sant Domingo d'on era religiós un fill seu.

Ha arribat el moment de parlar de l'orgue de Sa Pobla, vila que ha organitzat aquest simposi. Segons els documents coneguts el mes de febrer de 1700 "El consell reunit proposa que com los orgas desta vila no poden sonar a causa d'estar espanyats i mestre Jaume Caymari fuster i organista se troba en esta Vila, el Consell li dona al dit Caymari els vots i 18 lliures dels diners de l'esglesia (56). El 23 del mateix mes el "clavari" Honofre Serra Goiet paga a mestre Jaume Caymari organista i fuster 18 lliures per los treball de mans i bastretas de adobar lo orgue de la iglesia parroquial" (57). Firma

el rebut el mateix Jaume Caymari fuster i organista. Per la quantitat cobrada (18 lliures) i pel temps que emprà en acabar la feina (menys d'un mes) podem deduir que es tractava d'un simple adob.

Qui era aquest Jaume Caymari? Pot tractar-se del fill major de Damià o de Sebastià. O d'un dels Caymaris que seguien vivint a Alcudia. L'elecció és problemàtica, ja que Jaume és el nom més abundant a la família. Fins a quinze n'he trobats documentats. A 1699 Jaume Caymari va fer un orgue a la Mercé, que no és l'actual, i a 1700 treballà al de la parròquia d'Inca.

A 1717 hi ha una "proposta per el consell de fer tres orgas per adorno de l'església parroquial per haverse acabat la primera part de dita església. Es sap que a Ciutat hi ha bons menestrals per a poderlos fer" (58). Les obres del nou temple parroquial de Sa Pobra havien començat el 26 d'Agost de 1696, seguint els planols de l'església del convent de Sant Agustí, que serví de model per altres esglésies de Mallorca. Com que aquest temple gaudia desde 1703 d'un orgue Caymari de tres teclats, és normal que també es volgués seguir l'exemple dels agustins quan es parlà de fer "tres orgas" que després, segurament per qüestions monetaries, es reduïren a dos.

Quant als "bons menestrals que hi ha a Ciutat": A 1717, data probable de construcció de l'orgue de Sa Pobra, Sebastià Caymari tenia ja 66 anys, però quatre fills seus: Jaume (N.c.a. 1680), Sebastià (N.1684), Joan Antoni (N. 1688) i Joan Baptista (N. 1694) treballaren com orgueners, si bé només en el manteniment d'instruments ja que als anys següents a la meitat de la segona dècada del S.XVIII a la nostra illa hi ha poca activitat orguenera, segurament motivada per la repressió que seguí al decret de Nova Planta. (59)

El més probable és que l'orgue de Sa Pobra el construís un fill de Damià Caymari i de sa tercera muller Ursula Llull de nom Damià també. Aquest Damià II va néixer a Ciutat a 1692 (60). Acabà l'orgue de Santa Maria del Camí a 1742 (61), començat pel valencià Lluís Navarro. Als anys següents treballa als orgues d'Algaida (1745 i 1753) (62), Sineu (1754) (63) i Fornalutx (1756) (64). A 1760 començà un orgue nou a Santa Creu. (65)

L'orgue de Sa Pobra seria per tant la seva "ópera prima" i així pareix confirmar-ho la troballa durant la passada restauració d'un troç de pergamí antic on es podia llegir el nom de "Damià...".

Aquest orgue és un dels més ben conservats dels Caymari, dons conté el secret original de l'Orgue Major com ho demostra el fet de que no puguin mesclar-se els flautats amb els jocs de batalla, ja que aquesta batalla fou afegida per Esteve Font a 1815 (65). Els tributs pagats a les modes romàntiques

foren mínims i es limitaren a l'introducció d'un joc d'oboè i un trémol, obra de Julià Munar cap als anys 80 del segle passat, amb la consegüent pèrdua del Cimbalet. Venturosament la reforma de Gerhard Grenzing de 1986 esmenà aquets errors.

Damià Caymari II, l'últim orguener de la família, va morir a Ciutat a 1767 (66) deixant inacabata l'orgue de Santa Creu, que serà concluit per la família Bosch.

Per l'inventari dels seus bens que seguí a la seva mort sabem que habitava i tenia el seu taller al carrer de Sant Miquel "devant el Convent de les Monges de N.S. del Olivar" (67). És a dir, practicament veinat d'on vivien els orgueners de la família Bosch.

L'INSTRUMENT DELS CAYMARI

A rquitectònicament els orgues dels Caymari conserven la caixa plana aragonesa, introduïda a Mallorca amb l'orgue gòtic de la Seu. Ells reberen la tradició de la família Barrera i de Fra Vicenç Pizà simplificant el disseny de l'orgue major.

Crec que els Caymari foren els primers que a Mallorca adoptaren totalment els jocs partits castellans. Aquest fet implicava un canvi radical: L'abandò del salmer en forma "de Maria" canviant-lo pel d'ordre cromàtic. Aixó obligava a un canvi de façana que els Caymari resolgueren de forma senzilla i genial amb les seves típiques façanes en forma de "V", abandonant els tres o cinc castells dels orgues anteriors i conservant únicament el costum de col·locar els tubs més grans als extrems de la cara, característica de l'orgue mediterrani des de el S.XV fins als nostres dies. Potser l'únic que feren els Caymari va esser calcar l'esquema de les cadiretes anteriors, amplificant-lo sobre l'orgue major, però crec que aixó no els resta mèrits. I aquí sorgeix una pregunta: L'adopció d'un segon flautat de cara va esser per raons musicals o de simetria?. Tal vegada no ho sabrem mai, però el que és cert és que a partir d'ells el flautat segon es convertirà en una altra característica dels grans orgues mallorquins.

Acústicament l'instrument dels Caymari és hereu del Blockerk gòtic, amb la piràmide de principals ben representada. El "Plenum" als petits instruments entra amb quatre tiradors, als grans pot arribar fins a onze tiradors.

Són sempre instruments de 8', ja que el Flautat de 16' hi figura només a les Contres. Les cadiretes, seguint el "werkprinzip", són sempre de 4'. Les flautes estan representades per un Tapadet de 4 al que freqüentment anomenen "Flautat tapat", però a Socors apareix també un Tapadet de 2'. Les Cornetes col·locades sempre sobre el secret, poden ser de dos tipus: Als petits instruments de cor hi ha la Tolosana de tres rengles amb tubs afusats. (68) Als grans instruments la Corneta sol esser doble: la ja esmentada Tolosana cònica de dos o tres rengles i la Corneta de gran talla que pot arribar a tenir fins a deu rengles alguns d'ells duplicats i fins i tot quadruplicats com a l'orgue del Socors. (69)

A l'orgue de Sa Pobla trobam un detall únic en tot Mallorca: Els tubs que formen la gran Corneta tenen la boca més ampla que els de principals, segurament per obtenir major volum de so.

En quant als jocs de llengüenteria, els primitius instruments dels Caymari es limiten a la Regalia de fusta, joc introduït a Mallorca probablement per la família Roig al S.XVI. Posteriorment Damià Caymari II ja cap a mitjan S.XVIII, introduí algún joc de Trompeta Real (70) o de Clarí de batalla (71) però això crec que és per influència dels orgueners valencians Navarro amb qui havia treballat (72) i dels quals adoptà també la caixa de tres cares valenciana.

Resumit podem dir que amb els Caymaris l'orgue mallorquí arribà a la majoria d'edat constituint una síntesi equilibrada entre l'orgue castellà i el català-aragonès. Sols li manquen els espectaculars jocs de llengüeteria horitzontal que introduiran Jordi Bosch i els seus seguidors a partir de la segona meitat del S.XVIII però aquesta ja és una altra història no exempta de sombres ja que a partir de Jordi Bosch l'orgue mallorquí perdrà part del seu caràcter quan les cadiretes ja no seran capaces de dialogar amb l'orgue major. (73)

Si s'ha escrit que Jordi Bosch és el Silberman mallorquí bé podem dir que els Caymaris són l'Arp Schnitger mallorquí.

Durant 112 anys els Caymari treballaren a una trentena d'instruments una tercera part dels quals ja ha desaparegut. Construïren 14 orgues nous dels quals: tres també han desaparegut, sis ha estat caviats perdent les seves característiques (encara que un d'ells, el de la parroquia de Sineu el primer que construïren Damià i Sebastià, és plenament recuperable doncs conserva els secrets i bona part dels tubs originals); tres han estat restaurats (els del Socors, Sa Pobla, Sant Domingo d'Inca); y dos estan completament abando-

nats (els de Sant Bartomeu d'Inca i el de la parròquia de Petra, sens dubte l'orgue més entranyablement arcaic de Mallorca).

"Els vells orgues mallorquins", títol d'una obra per orgue del recordat Mn. Antoni Matheu, no són importants només perquè són nostres, sinó perquè els seus tubs polsosos ens recorden un temps en que eren els primers i únics protagonistes musicals dins un poble. Perquè a Europa i també a Espanya se destruïren molts d'orgues a les guerres, en canvi a Mallorca els pocs que s'han destruït ha estat per les modes pasatgeres. Perquè dels 120 orgues que tenim 74 són històrics (74) i tenim el deure de conservar-los i fer-los sonar com molt bé ens ho recorda el programa d'aquesta trobada: "La música d'orgue i la seva construcció han format un patrimoni artístic i cultural que ara hem de preservar, divulgar i si cal, fer-ne entre d'altres una de les nostres senyes de mallorquinitat".

NOTES

1- Louis Jambou: L'evolution de la facture d'orgues en Espagne du XVI au XVIII siecle 1988.

2- Primer llibre de fàbrica, fol 13 i 44.

3- Pere Granyena també va construir orgues pels reis d'Aragó i de Castella.

4- Bartomeu Font Obrador: Història de Llucmajor.

5- Arxiu Provincial Franciscans T.O.R.: S-86.

6- Rotger: Història de Pollença.

7- Aquest element es mantindrà als orgues mallorquins que es construïran durant més de tres segles, fins a mitjan S.XIX (Antoni Portell: Orgues de Sant Jaume i Binissalem). Al nostre segle han retrobat aquesta tradició Gabriel Blancafort (orgue de la Porciúncula, 1984) i Pere Reynés (orgue de Campanet, 1985).

8- Segons Pi ferre i Quadrado a 'Islas Baleares' pg. 755, citat per Rafael Isasi a B.S.A.L. tom. XXI pg 161.

9- El mestre orguener Gabriel Blancafort ens passà una nota que fa dubtar dela paternitat de Febrer: "Fra Pau Rosell a 1492 construí l'orgue de la Seu de Mallorca després de la de Girona". De tota manera a favor de Jaume Febrer hi ha una carta dels Jurats de la Ciutat i Regne de Mallorca del 2 de Febrer de 1516, quan aquest ja s'havia establert a Barcelona, demanant-li que

tomí: "...per son bon ingeni va dotar aquesta Ciutat de molts bons instruments de orguens, los quals per tot lo mon son lohats, comentats y anomenats per molt exellents i encert, a causa de la vostra absència son vuy en algun desconcert per no tenir así persona qui aquells sapien consertar ni adobar encara perque som molt desijosos de complaura als precés dels magnífics canonges de aquesta Insigna Seu, los quals per causa del orgue per vos fet tenen molta necessitat de vostre presència ..." (A.R.M.: A.H.-688). En aquest mateix sentit i amb la mateixa data li escriu el Capítol de la Seu, però les gestions no degueren tenir èxit, perquè als anys següents apareix com a conservador Esteve Sanxo.

10- Les portes de l'Orgue Major foren suprimides a finals del S.XVIII per exigència de la trompeteria horitzontal de l'orgue barroc de Gabriel Thomàs. A les de la Cadireta en lloc de llevarles s'hi feren una sèrie de forats perquè sortís el so i es deixaren tancades. Quan es descobriren, a la reforma de 1926 es confongueren amb un retaule. Han estat atribuïdes a Joan Daurer i a Pere Torner, però al llibre d'Actes Capitulars de 1466 a 1495 fol 133 es parla del contracte entre el Cabildo i Rafel Moger, pintor de Mallorca, sobre pintura, decoració i construcció d'unes portes "*organorum quae de presenti fabricantur in sede*".

11- A.R.M.: Prot. C-259 fol 9v-11r publicat a B.S.A.L 1994 pag. 84 per Maria Barceló i Gabriel Llompart.

12- A les esglésies modestes es prescindeix de la cadireta i es redueix l'instrument a un sol teclat, situant l'instrument al cor, sobre el portal major de l'església, tradició que perdurà a Mallorca fins a la meitat del S.XIX amb els petits instruments dels dos Portell.

13- Tal volta resulti oportú recordar aquí que la paraula "tecla" ve del llatí "*tegula*" = teula.

14- A.R.M.: Prot C-302.

15- Joan Rosselló: "L'orgue de Porreres" (Fulletó amb motiu de la restauració de 1982).

16- A.R.M.: prot. C-302, fol 118 i s., 170 i s. i 175 i s.

17- Id. fol 199.

18- A.R.M. Prot. M-915 fol 32-34 v. Citat per Bartomeu Font Obrador: "Història de Llucmajor". Tom III pag. 433 i 434.

19- P. Rafel Juan: Hojas de Lluc n. 27.

20- Probablement és el mateix orgue que a 1771 va ésser venut al convent dels mínims de Muro i translladat per Pere Joseph Bosch.

Al present està en curs un projecte de restauració.

21- Louis Jambou O.C. pag. 111: Rocha, Roch, Roche ou Roque, Jeronimo; né à Majorque: prêtre ON. (orgue nou) pour l'egle. de Lumbier (1606, Navarre)- RA (restauració) les O. des égl. Sa Maria de Tolosa (1607), Sa Maria de Ujué (1608, Navarre)?, San Miguel de Lárraga (1613, Navarre); à la cat. de Sigüenza, RA l'O. "realejo" et ON. pour la tribune de l'autel San Pascual (1615).

22- Jordi Bosch: Orgue de Sant Francesc de Ciutat, 1771.

23- Pau Estada: Orgue de Sant Domingo de Ciutat, 1603.

24- Pau Estada, nebot del orguener Salvador Estada mort a Barcelona a 1599, es casà a la capital catalana a 1596 i a 1600 s'establí a Mallorca. A més dels esmentats, a 1600 construí un orgue nou a Sineu d'on fou organista a 1629. L'any de la seva arribada construí l'orgue vell de Sant Jeroni de Ciutat. El moble i el teclat del qual foren aprofitats a 1746 per Mateu Bosch per a l'orgue actual.

25- Actes Capitulars, caixò 54, doc.1.

26- A.R.M. Dominics Ciutat: Llibre de gasto del orga (C-183).

27- A.R.M.: Prot. S-140 fol 28-31.

28- Antoni Gili: "Els orgues d'Artà".

29- Actes Capitulars, caixó 54, doc. 3.

30- Bernat Julià: "El órgano de la Catedral".

31- Arxiu Municipal Alcudia: Llibre de determinacions n. 4 (1592-1606)

32- Pere Ventayol: "Historia de Alcudia".

33- Gabriel Julià Seguí: "Els orgues de les esglésies de Menorca". Ed.

Nura.

34- Arxiu Municipal Algaida: Llibre d'Actes, 20 juny 1648.

35- CFR. Antoni Mulet: "L'orgue d'Algaida" a la revista Es Saig n. 103 pag. 6.

36- CFR. Antoni Mulet: "Aproximació a l'estudi dels Caymaris orgue-ners" treball inèdit presentat a la II trobada de documentalistes musicals, Lluçmajor 1991.

37- A 1653 es casà Antonina, cosina de Damià i Sebastià Caymari, amb Pere Antoni, fill de l'orguener Guillem Barrera.

38- Antoni Gili: Obra citada.

39- A.M. Alcudia: Llibre de determinacions, 12 juny 1661.

40- A.M. Alcudia: Llibre de determinacions, n.4 (1592-1606).

41- Fill de Jaume Caymari, fuster, i de sa segona esposa Martina Juan.

- 41- bis- A.R.M.: Llibre de gastos del orga (A.H. C-1071).
- 42- Informació facilitada per Mn. Baltasar Coll.
- 43- Josep Estelrich: "L'orgue de Sant Jeroni" a "Madrigal" n.7 gener 1986 pag. 23-24.
- 44- A.M. Alcúdia: Llibre de determinacions 1668-1683.
- 45- Informació facilitada per Mn. Bartomeu Mulet de Sineu.
- 46- P. Rafel Juan: Obra citada.
- 47- Llibre de Determinacions D fol 15.
- 48- Arxiu Monestir Sant Bartomeu d'Inca.
- 49- Arxiu Municipal Petra: Llibre de Determinacions 14 Agost 1695 transcrit a B.S.A.L.
- 50- Pere Xamena: "Història de Felanitx".
- 51- Mn. Antoni Gili: Obra citada.
- 52- A.R.M.: Prot. G-515.
- 53- Informació facilitada per Mn. Baltasar Coll.
- 54- Arxiu Diocesà: I/75-D3 fol 77.
- 55- Arxiu Diocesà: I/75-D6 fol 250v.
- 56- Arxiu Municipal Sa Pobla: Llibre de Clavaris 1682-1700, citat per Aleixandre Ballester: "Concert d'orgue amb recordances", publicació amb motiu de la restauració de 1986.
- 57- A.M. Sa Pobla: Llibre de Clavaris 1700, citat per Id.
- 58- A.M. Sa Pobla: Llibre de Consells 1700-1770.
- 59- Curiosament l'any d'aplicació d'aquest decret a Mallorca coincideix amb la data de Sa Pobla.
- 60- A.D. I/75-B9.
- 61- Josep Capó: "Història de Santa Maria del Camí".
- 62- A.M. Algaida: Llibre de Clavaris 1745.
- 63- Informació facilitada per Mn. Baltasar Coll.
- 64- Biblioteca March: Arxiu Rafel Forteza, qui diu que Damià Caymari era "Maestro de música del mismo lugar" (Fornalutx) SIC.
- 65- L'inscripció que hi ha sobre la tapa del secret: "El Dr. D. Pedro Francisco Sard Pro y Rector asistido de las limosnas de sus feligreses renovó este organo haciendo nuevo la trompeteria, el registro de contras y el secreto todo trabajado por el Sr. Esteva Font -año 1815-" crec que es refereix al secret de contres.
- 66- A.R.M.: Prot. V-238.
- 67- A.R.M.: Prot. V-241.

68- Orgues de Santa Clara, Sant Domingo d'Inca i Sant Bartomeu d'Inca.

69- Crec que en aquest cas la Corneta elevada, així com el secret de l'Orgue Major i els jocs de batalla, són obra posterior de Gabriel Thomàs.

70- Orgue de la parròquia de Sineu, 1754.

71- Entre 1741 i 1742 un Caymari sense especificar, probablement Damià II, canvià de lloc l'orgue de Sant Francesc de Ciutat afegint alguns jocs.

72- Orgue de Santa Maria del Camí, 1742.

73- Orgue de Santanyí.

74- Segons el criteri de "II Congreso Nacional del Organo Español", Madrid 1986, es considera històric tot orgue que té més de cent anys.

Antoni MULET i BARCELÒ,
abril 1994.

Comunicació de

ANTONI MULET I BARCELÓ

I

ARNAU REYNÉS I FLORIT

"Inventari dels Orgues Històrics i Actuals
de les Illes Balears"

INTRODUCCIO

Encara que sabem que els bizantins varen introduir l'orgue a Europa al segle VIII, segons les darreres investigacions de J.Mª Arrizabalaga, pareix que l'orgue va entrar a la península ibèrica a través del Califat de Córdoba.

Tant els bizantins com els àrabs varen dominar Mallorca i per tant hi pogueren dur l'instrument encara que no en tenim constància.

El primer orgue del que tenim referència, és de l'any 1313 i estava ubicat a la Capella del Palau de l'Almudaina. A la Seu, ja ens consta un orgue l'any 1328, i a Pollença n'apareix un propietat particular de Mn. Vicens Ferrer, l'any 1391. Aquest orgues eren sempre positius.

L'orgue grós tal com avui el coneixem comença amb l'orgue gòtic de la Seu a 1477. A partir d'aquesta data comença l'aparició massiva d'instruments.

A Mallorca trobam 2 tipus d'orgues: el de varis teclats amb Cadireta, ubicat a un costat de la nau sobre un portal o una capella baixa i l'orgue de cor amb un sol teclat i ubicat al centre de la barana.

El primer tipus presenta les següents característiques:

- L'Orgue Major sol tenir 2 Flautats de 8'.
- Fraccionament del Plé en múltiples registres o tiradors.
- Jocs de Batalla afegits a finals del segle XVIII o principis del XIX.
- Les Cadiretes són de 4' fins a finals del XVIII.

El segon tipus té les següents característiques:

- El Flautat sol començar a la façana en F o G.
- La llengueteria es redueix a un sol joc de Baixons-Clarins afegit posteriorment per substituir les antigues Regalies.
- El teclat està situat a la par interior del cor.

Els teclats d'Octava Curta es construïren a Mallorca fins a finals del segle XVIII, conservant-se encara a molts d'aquests instruments.

La partició castellana (entre c'/cs') s'introduí a Mallorca a la segona meitat del XVII i va continuar emprant-se fins a meitat del segle XIX.

Els orgueners mallorquins més representatius són:

Els de la família Caymari, especialment els germans Damià i Sebastià que varen treballar a finals del segle XVII i principis del XVIII.

Els de la família Bosch, especialment l'últim representant Jordi Bosch (1739-1800) que construí l'orgue del Palau Reial de Madrid, essent nomenat orguener reial per Carles III, i posteriorment el de la Catedral de Sevilla.

Gabriel Thomàs, seguí la tradició de la família Bosch.

Al segle XIX apareix Antoni Portell, pare i fill, que construïren sobre-tot orgues petits.

A finals del segle XIX i principis del XX treballà Julià Munar que construí o modificà alguns instruments amb una tendència ja romàntica.

La cadena d'orgueners mallorquins es trenca amb la família Cardell, ja en decadència.

L'orgue romàntic propiament dit d'introduí a la primera dècada del nostre segle amb alguns instruments per Lope Alberdi i a partir de la segona dècada amb els orgues neumàtics de procedència basca.

La tornada a l'orgue mecànic està representada per Gerhard Grenzing, Gabriel Blancafort i Pere Reynés.

En aquesta comunicació ens limitarem a exposar l'inventari dels orgues de Mallorca (Part forana, Ciutat i orgues desapareguts), Menorca i Eivissa. Es tracta de donar a conèixer la qualitat-quantitat, l'orguener, data de construcció, nombre de teclats, nombre de jocs o registres...

Als pobles de Mallorca hi hem comptabilitzat 81 orgues. A Ciutat n'hi ha 39. A Menorca 8, i Eivissa en té 3.

Hem de dir que aquest inventari és ja ampliat en una publicació amb profunditat, que sortirà aquest mateix any sobre els orgues de Mallorca. Tambè agraïm la col.laboració de Pere Reynés i Joan Parets.

A l'actualitat pareix que hi ha ja una consciència respecte a la restauració i conservació del nostre patrimoni organístic a Mallorca i al reste de les Illes. Així i tot volem resaltar la importància de salvaguardar els orgues de la nostra Comunitat Autònoma de restauracions o reconstruccions incompetents en mans de gent inexperta que per desgràcia s'han fet en alguns instruments, i en altres degut a l'abandó en que es troba l'orgue, han anat desapareixent tubs, teclats, o altres elements importants de l'instruments. Per això sugerim als responsables com els rectors, vicaris, organistes, comissions creades per restauracions, patrocinadors de restauracions o reconstruccions d'orgues.. que vigilin aquest patrimoni encara que es trobi en mal estat, i en el cas d'una restauració o reconstrucció, que no es conformin amb l'opinió d'un orguener o un organista, sinó que en demanin d'altres.

Igualment volem agrair les subvencions que es donen i s'han donat des del Consell Insular de Mallorca, així com molts d'Ajuntaments que s'han fet càrrec de les despeses de la restauració i reconstrucció del nostre patrimoni organístic, i esperam que es continui en aquesta línia, doncs degut al gran cost d'aquestes feines, és l'única manera de poder aconseguir veure totalment restaurat aquest patrimoni organístic tan important a les nostres illes.

ORGUES DE LA PART FORANA:

ALARO (Parròquia): Documentalment existia ja un orgue l'any 1622. L'any 1758 Pere Josep Bosch construeix l'orgue actual. Reformes posteriors molt desafortunades de 1952 i 1959, duites a terme per Organeria Espanyola i per "Organería Clásica" dirigida per Josep Fullana, l'han deixat totalment inservible i irrecuperable.

ALCUDIA (Parròquia): Orgue antic de 1549 (desaparegut). Orgue actual de Julià Munar de 1893, es va completar l'any 1899. Ha estat restaurat per Pere Reynés. Consta de 2 teclats: Orgeu Major amb 15 jocs i Orgue d'Ecos amb 10 jocs partits. Pedal de 12 botons enganxats al manual. Està en bon ús.

ALGAIDA (Parròquia): Documentalment consta un orgue el 1582. L'any 1647 un altre de Guillem Barrera. L'orgue actual és de Jordi Bosch de l'any 1770. Antoni Portell a mitjant segle XIX l'amplià. El 1958 "Organería Clásica" va dur a terme una malaurada remodelació que el deixà inservible. L'any 1989 va començar la reconstrucció de l'orguener Pere Reynés que ha acabat aquest any. L'instrument consta d'un teclat partir d'octava curta amb 9 jocs. Està en bon ús.

ALQUERIA BLANCA (Parròquia): Orgue de Julià Munar de l'any 1871-1879. Consta de 2 teclats: Manual I amb 6 jocs i Manual II amb 5. El Pedal és de 12 botons enganxats al Manual. Funciona.

ANDRAITX (Parròquia): Orgue actual de Julià Munar de l'any 1880. Hi ha restes d'un orgue més antic de finals del segle XVIII. Restaurat per Azpiazu l'any 1986. Consta d'un teclat de 8 jocs i Pedal de 12 botons enganxats al manual. Funciona.

ARIANY (Parròquia): Hi havia un orgue d'Antoni Portell de l'any 1861, desaparegut. Orgue actual dels germans Cardell de l'any 1926' Consta d'un teclat partit de 10 jocs i Pedal de 12 botons enganxats al manual. No funciona.

ARTA:

- Església parroquial: Orgue antic de 1624 de Jeroni Roig. Consta un altre de Miquel Caymari els anys 1641 i 1655. Orgue actual de 1851 d'Antoni Portell. Consta d'un sol teclat de 8 jocs partits i Pedal de 12 botons. Funciona.

- Convent Pares Franciscans: Doumentalment consta un orgue antic l'any 1595. El 1841 passa a Son Servera i l'atribuïm a Guillem Barrera (s.XVII) Orgue actual de 1947 de la casa Amézua (S. Sebastià). Es tracta d'un orgue neumàtic de 2 teclats: Orgue Major amb 6 jocs i el Recitatiu amb 6. El Pedal és de 30 notes Funciona precariament.

- San Salvador: Orgue actual d'Antoni Portell del'any 1839. Consta d'un sol teclat partit amb 7 jocs i un Pedal de 12 botons. No funciona.

BANYALBUFAR (Parròquia): Prové del desaparegut Convent de Sant Domingo de Ciutat (Capella de la Mare de Déu del Roser). L'atribuïm a Fra Vicenç Pizà, dominic (s.XVII). Gerhard Grenzing el restaura l'any 1971, poc temps després queda oblidat, arraconat i substituït per un sucedani electrònic. L'any 1994 es torna a recuperar Consta d'un sol teclat d'octava curta amb 9 jocs partits, i un Pedal de 8 botons amb 1 joc. Està en bon ús.

BINIALI (Parròquia): Orgue actual de Julià Munar amb col.laboració de l'enginyer Josep Barceló i Rumggaldier, l'any 1892. Consta d'un teclat amb 5 jocs i un Pedal de 12 Contres i enganxat al manual. No funciona.

BINISALEM (Parròquia): Documentalment consta un orgue l'any 1582 de Joan Gaspar Roig. L'any 1762 Jordi Bosch construeix un orgue (sols en queden alguns tubs a l'orgue actual). L'any 1854, Antoni Portell construeix l'orgue actual aprofitant els tubs (part) de l'orgue anterior. L'any 1991 ha estat restaurat per Pere Reynés. Consta de 2 teclats: Orgue Major amb 10 registres partits i Cadireta amb 6 jocs partits. El Pedal consta de 12 botons enganxats al manual i 2 jocs de Contres. Està en bon ús.

BUGER (Parròquia): Orgue actual de Pere Josep Bosch que el va construir al Convent de Campos l'any 1763. Gabriel Thomàs el va instal.lar a

Búger (cor) l'any 1822. El 1876 Julià Munar el traslladà al lloc actual. Consta de 2 teclats: Orgue Major amb 11 jocs partits i Cadireta amb 4. El Pedal consta de 7 botons enganxats al manual. Funciona.

BUNYOLA (Parròquia): Documentalment hi havia un orgue antic de l'any 1752 i 1793, avui desaparegut. Orgue actual procedent de l'antic. L'atribuïm a Julià Munar o germans Cardell (1889). Consta de 2 teclats: Orgue Major amb 9 registres o jocs i Ecos amb 5 jocs. El Pedal és de 12 botons i 2 registres. Funciona precariament.

CAIMARI (Parròquia): Orgue actual de principis d'aquest segle, atribuït a Julià Munar. Consta d'un teclat amb 8 registres. Funciona.

CALA RATJADA (Parròquia): Orgue elèctric de "Organeria Española" i Alberdi, construït l'any 1957. Consta de 2 teclats amb 4 jocs reals(26 ficticis per extensió).El Pedal és de 30 notes. Funciona.

CALVIÀ (Parròquia): Orgue actual construït per Antoni Cardell, inaugurant-se el 1910. Ha estat restaurat l'any 1971 per Gerhard Grenzing. Consta de 2 teclats: Orgue Major amb 8 jocs i Ecos amb 5. El Pedal és de 12 botons enganxats al manual. Funciona.

CAMPANET (Parròquia): Orgue actual construït per Lluís Navarro l'any 1735 (solsement en queden algunes famílies de tubs). Ha estat reconstruït i ampliat tornant-lo al lloc d'origen per Pere Reynés l'any 1985 (encara està incomplet). Consta de 2 teclats: Orgue Major amb 10 registres i Cadireta amb 6. El Pedal és de 30 notes amb 6 jocs. Funciona.

CAMPOS:

-Església Parroquial: Documentalment consta un orgue el 1600-1609 que era de Pau Stada. El 1849 Antoni Portell arregla l'orgue. L'any 1927, Amézua (Leocadio Galdós) mutilà l'orgue llevant la Cadireta i posant un Pedaler de 30 notes afegint-li part neúmatica. Consta de 2 teclats: Orgue Major amb 9 registres partits i Ecos amb 5 jocs. Pedal de 30 notes. Funciona.

-Convent de Sant Francesc de Paula: Orgue actual de l'any 1822-23 de Gabriel Thomàs. Restaurat i acabat per Gerhard Grenzing l'any 1983. Consta

de 2 teclats partits: Orgue Major amb 11 jocs i Ecos amb 4. El Pedal és de 8 botons amb 2 jocs. Està en bon ús.

CAPDEPERA (Parròquia): Orgue desaparegut de l'any 1854 del Pare Miquel Ferrer i Bauçà (trinitari). Orgue actual de 1888 (Restaurat? per Fullana). Està inservible. Consta d'un teclat partit de 7 jocs i Pedal de 12 Contres.

CONSELL (Parròquia): L'any 1821 l'orgue del Convent dels Mínims de Santa Maria fou cedit a Consell. Aquest orgue ha desaparegut. L'orgue actual és de 1922 de Miquel Cardell i consta d'un teclat de 12 jocs. No funciona.

COSTITX (Parròquia): Orgue actual de finals del segle XVII, prové de la Parròquia de Sant Jaume de Ciutat i fou traslladat l'any 1839 a Costix. A principis del s.XX va esser eliminada l'octava curta (octava capada). L'any 1988 fou restaurat per Pere Reynés. Consta d'un teclat d'octava curta amb 8 jocs (2 partits) i un Pedal de 7 botons de Contres. Funciona.

DEIA (Parròquia): Documentalment consta un orgue antic l'any 1678. Orgue actual d'Antoni Portell i Fullana construït abans de 1861. Consta d'un sol teclat amb 8 jocs i un Pedal de 12 botons enganxats amb 2 registres. Fou restaurat per Gerhard Grenzing l'any 1972. Funciona.

ESPORLES (Parròquia): Hi havia un orgue de l'any 1891, avui desaparegut. Orgue actual de "Organería Española" (OESA) de l'any 1970. Consta de 2 teclats amb 9 i 5 jocs respectivament. El Pedal és de 30 notes amb 3 jocs. Funciona.

ESTALLENCS (Parròquia): Orgue actual d'Antoni Portell i Fullana de l'any 1865. Fou restaurat l'any 1970 per Gerhard Grenzing. Consta d'un sol teclat amb 7 jocs partits i un Pedal de 12 botons. Funciona.

FELANITX:

- Església Parroquial: Orgue actual de Sebastià i Damià Caymari, construït entre 1696 i 1699. L'any 1892 Julià Munar el restaurà i amplià afegint-li un tercer teclat. Consta de 3 teclats: Orgue Major amb 13 jocs partits. Ecos amb 7 registres partits i Cadireta amb 6 jocs. El Pedal és de 12 botons enganxat a l'Orgue Major, amb un joc de Contres. Funciona precariament.

- Convent de Sant Agustí: Documentalment consta un orgue antic de 1785. Orgue actual de Julià Munar, construït entre 1873 i 1890. Consta de 2 teclats amb 12 i 8 jocs respectivament a cada teclat (jocs reversibles). Pedal de 12 botons enganxat al manual. Funciona.

- Església de Sant Alfons: Orgue neumàtic construït per la casa Amé-zua a la dècada dels anys 1960. Consta de 2 teclats i un Pedal de 30 notes. Està en bon ús.

FORNALUTX (Parròquia): Orgue actual de 1584. Ha sofert moltes transformacions: L'any 1756 de Damià Caymari (fill), el 1871 d'Antoni Portell, i el 1904 de Miquel Cardell. Gerhard Grenzing el va restaurar l'any 1971. Consta d'un teclat amb 9 registres partits i un Pedal de 12 botons enganxat al manual amb 1 joc de Contres. Funciona.

GALILEA (Parròquia): Orgue actual de Julià Munar construït l'any 1876-77. Consta d'un teclat amb 9 jocs. El Pedal és de 12 botons enganxat al manual. Funciona.

INCA:

- Església Parroquial (Sta. Maria La Major): Documentalment consta un orgue antic de 1419, i un altre l'any 1595 de J. Alenyar. Orgue actual de Gabriel Thomàs construït entre 1816 i 1822, i ampliat amb un altra etapa l'any 1827-32. Restaurat i reconstruït per Pere Reynés l'any 1994. Consta de 2 teclats: Orgue Major amb 11 jocs partits i Cadireta amb 8 registres partits. El Pedal és de 12 botons amb 2 jocs. Està en bon ús.

- Convent de Sant Domingo: Orgue actual dels Germans Caymari (finals del segle XVII). Restaurant l'any 1988 per Pere Reynés. Consta d'un teclat d'octava curta amb 7 jocs partits. El Pedal és de 7 botons enganxats al manual amb 1 joc de Contres. Està en bon ús.

- Monestir de Sant Bartomeu (monges jerònimes): Orgue actual de 1694 construït pels Germans Caymari. Consta d'un teclat d'octava curta amb 7 registres partits. El Pedal és de 7 botons de Contres. Funciona precariament.

- Convent de Sant Francesc (franciscans): Hi havia un orgue de l'any 1789, avui desaparagut. Orgue actual neumàtic de la casa Eleizgaray (Sant Sebastià) de l'any 1940. Consta de 2 teclats reversibles amb 11 jocs. El Pedal és de 30 notes. Funciona precariament.

LLORET DE VISTA ALEGRE (Parròquia): A l'any 1570 hi havia un orgue antic (avui desaparegut). Orgue actual de Miquel Cardell de l'any 1892. Consta de 2 teclats: Orgue Major amb 14 jocs partits i Ecos amb 5. El Pedal és de 12 botons amb 1 joc. No funciona.

LLOSETA (Parròquia): A 1748 ja hi havia un orgue, avui desaparegut. Orgue actual d'Antoni Portell (2ª meitat del segle XIX). Consta d'un teclat partit amb 6 jocs. El Pedal és de 12 botons enganxats al manual amb 1 joc de Contres. Funciona precàriament.

LLUBI (Parròquia): L'orgue actual l'atribuïm a Gabriel Thomàs, construït a les primeres dècades del s.XX. Consta d'un teclat partit amb 4 jocs (resten 5 buits). El Pedal és de 8 botons amb 2 registres. Funciona precàriament.

LLUC (Monestir):

- Basílica: Documentalment consta un orgue l'any 1478?. L'any 1554 apareix Gaspar Roig, i l'any 1625 Jeroni Roig fa un orgue nou que es va vendre a Santa Maria. L'any 1693 els Germans Caymari construeixen l'orgue actual que va passar al Cambril l'any 1923. Orgue actual neumàtic (situat al cor) d'Amézua, construït l'any 1922. Fou electrificat i restaurat l'any 1980 per Calvano i Bernal. Consta de 2 teclats: Orgue Major amb 7 registres i Expressiu amb 7. El Pedal és de 30 notes amb 2 jocs. Conectat a la mateixa cònsola hi ha un petit orgue devora l'altar amb 2 jocs. Està en bon ús.

-Cambril: Orgue actual dels Germans Caymari de l'any 1693, abans estava a la Basílica (cor). Fou reformat per Antoni Portell a partir de la segona meitat del segle XIX. Va esser restaurat per Calvano i Bernal l'any 1984. Consta d'un teclat partit amb 6 jocs. El Pedal és de 12 botons enganxats al manual. Funciona.

LLUCMAJOR:

- Església Parroquial: Documentalment hi havia un orgue l'any 1414. L'any 1912 Miquel Cardell traslladà l'orgue de Sta. Eulàlia de Palma a la Parròquia de Lluçmajor. Aquest orgue actual fou construït per Lluís Scherrer el 1804. Fou restaurat per Gerhard Grenzing l'any 1984. Consta de 3 teclats: Orgue Major amb 18 jocs. Expressiu (Cadireta interior) amb 7 registres. Positiu amb 5 jocs. El Pedal és de 12 botons enganxats. Funciona.

- Santuari de Gràcia: Orgue actual de Antoni Portell de l'any 1847. Consta d'un teclat partit de 4 registres. El Pedal és de 8 botons amb un joc de Contres. No funciona.

MANACOR:

- Església Parroquial de Ntra. Sra. Dels Dolors: Documentalment hi havia un orgue el 1494 de Jaume Febrer. El 1743 Mateu Bošch en construeix un altre, avui desaparegut. Orgue actual construït entre 1894 i 1904 (Julià Munar?) baix la direcció de Josep Barceló Runggaldier. Consta de 2 teclats. Orgue Major amb 8 registres i Ecos amb 6. El Pedal és de 12 botons enganxats al manual. Es troba en molt mal estat.

- Convent dels Frares Dominics: Documentalment consta un orgue l'any 1600. El 1789, la família Bosch en construeix un altre. Julià Munar, aprofitant l'antic (Cadireta i tubs) construí l'orgue actual a l'any 1888. Consta de 3 teclats: Orgue Major amb 9 registres partits. Ecos amb 7 jocs partits i Cadireta amb 7. El Pedal és de 12 botons enganxats a L'Orgue Major. Funciona precàriament.

MARIA DE LA SALUT (Parròquia): Orgue actual de l'any 1860 de l'orguener Antoni Portell. Consta d'un teclat partit de 7 jocs i Pedal de 12 botons enganxats. No funciona.

MONTUIRI (Parròquia): Orgue actual de l'any 1670? L'atribuïm a l'orguener Fra Vicenç Pizà (dominic). Va esser restaurat i reconstruït per l'orguener Pere Reynés l'any 1987. Consta d'un teclat d'octava curta i partit amb 7 jocs. El Pedal és de botons i 2 jocs. Està en bon ús.

MOSCARI (Parròquia): Orgue actual de Julià Munar construït entre 1869 i 1873. Restaurat per Gerhard Grenzing l'any 1979. Consta de 2 teclats amb 6 i 5 registres respectivament. El Pedal és de 12 botons amb 1 joc de Contres. Funciona precàriament.

MURO:

- Església Parroquial: Orgue antic actual de Pere Josep Bosch de l'any 1761. Consta de 2 teclats d'octava curta: Orgue Major amb 12 registres partits i Cadireta amb 7 jocs. El Pedal és de 8 botons amb 3 jocs. Reconstruït i restaurat per Pere Reynés l'any 1993. Està en bon ús.

- Convent de Sant Francesc de Paula: Orgue comprat a la Parròquia de Binissalem a 1771. L'instal·là a Muro Pere Josep Bosch. Consta d'un teclat d'octava curta amb 9 jocs i 7 botons acoblats al manual amb un joc de Contres. Està en projecte de restauració. No funciona.

PETRA:

- Església Parroquial: Orgue actual de Sebastià i Damià Caymari construït entre 1695 i 1697. Gerhard Grenzing va restaurar la Cadireta l'any 1971. Consta de 2 teclats d'octava curta: Orgue Major amb 11 registres i 3 més partits. La Cadireta en té 7. El Pedal és de 7 botons amb 2 jocs. Es troba en molt mal estat.

- Convent de Sant Bernadí: Documentalment consta un orgue l'any 1789. Orgue actual d'Antoni Portell de l'any 1855. Fou traslladat del cor abaix vora l'altar i remodelat per Morentín cap a l'any 1986. Consta d'un sol teclat partit amb 5 jocs. El Pedal és de 12 botons enganxat al manual. Funciona.

PINA (Parròquia): Orgue de Julià Munar construït entre 1873 i 1880. Consta de 2 teclats amb 8 jocs reversibles. El Pedal és de 12 botons enganxats al manual. No funciona.

POLLENÇA:

- Església Parroquial: Documentalment hi havia un orgue l'any 1419. L'any 1813, Gabriel Thomàs construeix un orgue nou. L'orgue actual és de Julià Munar construït l'any 1921, aprofitant l'orgue de Gabriel Thomàs (Secret actual de l'Orgue Major). Consta de 2 teclats: Orgue Major amb 15 jocs i Orgue d'Ecos amb 12. El pedal és de 12 botons enganxats amb 4 jocs. Funciona.

- Convent de Sant Domingo: Orgue actual de 1732 construït per Lluís Navarro. Fou restaurat per Gerhard Grenzing l'any 1977. Consta d'un teclat d'octava curta amb 10 registres partits. El Pedal és de 7 botons amb 2 jocs, un de Contres i Bombarda. Funciona.

PONT D'INCA (Parròquia): Orgue neumàtic construït per Ignacio Eguiguren l'any 1946. Consta de 2 teclats amb 8 i 6 registres respectivament a cada manual. El Pedal és de 30 notes amb 3 jocs comuns al Manual. No funciona.

PORRERES:

- Església Parroquial: Orgue antic de 1538 de Gaspar Roig, avui desaparegut. Orgue actual de 1737 de Lluís Navarro. L'any 1891 fou remodelat per Miquel Cardell. Va esser restaurat per Cavano i Bernal l'any 1982. Consta de 3 teclats: Orgue Major amb 18 jocs partits Orgue d'Ecos amb 6 registres partits i Cadireta amb 4 jocs. El Pedal és de 12 botons amb 2 jocs. Funciona.

- Església de Sant Felip Neri: Orgue de la família Cardell de 1915. Consta de 2 teclats amb 14 jocs. No funciona.

PUIGPUNYENT (Parròquia): Orgue actual construït per Antonio Portell l'any 1854 ó 55. Fou restaurat per Gerhard Grenzing l'any 1971. Consta d'un teclat amb 5 jocs partits i un Pedal de 12 botons enganxats al manual. Funciona.

RANDA (Parròquia): Orgue actual d'Antoni Portell construït l'any 1852. Consta d'un teclat amb 3 jocs partits. El Pedal és de 12 botons enganxats al manual. No funciona.

S'ARRACO (Parròquia): Orgue actual construït per Antoni Portell l'any 1853. Fou restaurat per Jan Velkamp i Jan Jongepier l'any 1985-86. Consta d'un teclat amb 3 jocs partits i un Pedal de 12 botons enganxats al manual. Està en bon ús.

SA POBLA (Parròquia): L'any 1608 ja hi havia un orgue. El 1700, Jaume Caymari arreglà l'orgue vell. Orgue actual de Damià Caymari (fill) de l'any 1717. Esteva Font li afegí la Trompeteria l'any 1815. Julià Munar el restaurà entre 1881 i 1885. Ha estat restaurat per Gerhard Grenzing l'any 1986. Consta de 2 teclats: Orgue Major amb 13 jocs (5 jocs partits) i Cadireta amb 7 registres. El Pedal és de 7 botons amb 3 jocs. Està en bon ús.

SANTA EUGENIA (Parròquia): Orgue actual d'Antoni Portell de l'any 1870. Consta d'un teclat de 5 jocs partits i un Pedal de 12 botons amb 1 registre. No funciona.

SANTA MARIA DEL CAMI (Parròquia): L'any 1693 es va comprar l'orgue del Santuari de Lluc de Gaspar Roig i construït l'any 1554 (avui desaparegut). Orgue actual de Lluís Navarro construït l'any 1737. Consta d'un teclat de 8 registres partits (era d'octava curta). El Pedal és de 12 botons enganxats al manual. No funciona.

SANTANYI (Parròquia): Orgue actual que prové del desaparegut Convent de Sant Domingo de Ciutat. Fou construït per Jordi Bosch l'any 1762. La façana és de Fra Albert de Borguny. Fou traslladat a Santanyí l'any 1837. Julià Munar hi va fer feina al muntatge. L'any 1957, "Organeria Española" restaurà l'instrument. El 1984 fou restaurat per Gerhard Grenzing, afegint-li el 1986 el Gran Plè de 25 fileres. Manquen les Contres de Pedal. Consta de 2 teclats (octava especial sense el Cs): Orgue Major amb 15 jocs partits i la Cadireta amb 6 registres. Està en bon ús.

SANT JOAN: Documentalment consta un orgue l'any 1641. El 1810 Gabriel Thomàs fa un orgue nou. Orgue actual construït per Julià Munar entre 1873 i 1877. L'any 1901 hi ha una nova ampliació de Munar. Fou restaurat el 1986 per Pere Reynés. Consta de 2 teclats amb 10 i 6 registres respectivament. El Pedal és de 12 botons enganxats al manual. Funciona.

SANT LLORENÇ DES CARDASSAR (Parròquia): L'atribuïm a Antoni Portell (Construït a la meitat del segle XIX). Consta d'un sol teclat amb 5 jocs partits. Funciona.

SANT MARÇAL (Marratxí): Orgue del segle XVII que prové de l'església del Socors de Palma on va esser comprat l'any 1807. Consta de 2 teclats d'octava curta; Orgue Major amb 8 jocs partits i Cadireta interior amb 3 jocs. El Pedal és de 7 botons amb un joc de Contres. No funciona.

SELVA (Parròquia): Orgue antic de 1570. L'any 1750 Pere Josep Bosch en construeix un de nou, avui desaparegut per un incendi de l'any 1855. Orgue actual de Julià Munar o Cardell? de finals del segle XIX. Consta de 2 teclats: Orgue Major amb 13 jocs partits i Expressiu amb 7 jocs partits. El Pedal és de 12 botons enganxats al manual amb 4 jocs. Es troba en molt mal estat i no funciona.

SENCELLES (Parròquia): Orgue construït per Pere Josep Bosch a 1746. Fou traslladat perdent les seves característiques a la segona dècada del segle actual per Antoni Cardell. Es troba en restauració per Pere Reynés. Consta d'un teclat amb 11 jocs partits i 12 botons.

SINEU:

- Església Parroquial: Consta un orgue l'any 1586 de Pau Stada. El 1684 els germans Caymari fan un orgue nou. Orgue actual construït entre

1902 i 1913 per Antoni Cardell aprofitant l'orgue anterior. Consta de 3 teclats: Orgue Major amb 14 jocs partits, Orgue d'Ecos amb 7 registres i Cadireta amb 6. El Pedal és de 12 botons enganxats al manual amb 1 joc. Funciona precariament.

- Monestir de la Concepció (monges tancades): Orgue actual de 1882 de Julià Munar (té una procedència més antiga amb característiques dels Caymaris). Consta d'un teclat de 12 jocs i un Pedal de 12 botons enganxats al manual. Funciona molt precariament.

- Església del Convent: Orgue de Pau Stada de 1600 que estava al Cor de la Seu i fou traslladat a Sineu el 1905 per Julià Munar. El 1676 va esser ampliat per Fra Vicençs Pizà i el 1772 ampliat per Pere Josep Bosch. Consta d'un teclat d'octava curta i ampliat a 49 notes amb 9 registres. El Pedal és de 7 botons amb 2 jocs. Funciona.

SOLLER:

- Església Parroquial: Documentalment consta un orgue l'any 1498 (desaparegut). Orgue actual de 1798 construït per l'orguener suís Ludwig Scherrer. Julià Munar l'amplià i restaurà l'any 1900. Va esser restaurat per Amézua i Cia l'any 1926 dotant-lo d'un pedal de 30 notes amb neumàtica. Actualment està en reconstrucció i restauració per Pere Reynés. Consta de 3 teclats: Orgue Major amb 13 jocs partits, Orgue d'Ecos amb 5 jocs i Pedal de 30 notes amb 1 joc de Contres. Funciona precariament.

- Convent dels Sagrats Cors: Documentalment consta un orgue l'any 1588 (Joan Gaspar Roig). L'any 1912 Julià Munar construeix un orgue nou. El 1926 la casa Amézua fa un orgue nou neumàtic d'un teclat amb 8 registres. El Pedal és de 30 notes amb 1 registre. Es troba en molt mal estat.

SOLLERIC (Possessió del terme d'Alaró): Orgue de Julià Munar de finals del segle XIX. Consta d'un teclat partit amb 4 registres. No funciona.

SON SERVERA (Parròquia): Prové del Convent dels Franciscans d'Artà i està desmuntat al cor de l'església. L'atribuïm a Guillen Barrera (s.XVII). Es recuperable. Consta d'un teclat d'octava curta. No funciona.

VALLDEMOSSA (Parròquia): Documentalment consta un orgue de Joanot d'Ozona de l'any 1575. Consta també l'orguener Jeroni Roig l'any 1625. A la meitat del segle XIX es construeix un orgue nou, avui desmuntat a la Cartoixa. Orgue actual neumàtic construït per Amézua i Cia l'any 1965. Consta

de 2 teclats: Orgue Major amb 7 jocs i Expressiu amb 10 registres. El Pedal consta de 30 notes amb 3 registres per transmissió de l'Orgue Major. Està en bon ús.

VILAFRANCA DE BONANY (Parròquia): El 1874 es recompon l'orgue avui ja desaparegut. Orgue actual neumàtic d'Amézua i Cia de l'any 1964. Consta d'Orgue Major amb 4 registres i Expressiu amb 7. El Pedal és de 30 notes amb 1 joc. Funciona molt precariament.

ORGUES DE CIUTAT DE MALLORCA:

GASAL BALAGUER. Orgue elèctric construït per la casa Walker cap a l'any 1930. Consta de 3 teclats i Pedal de 30 notes. Funciona molt precàriament.

COLL DEN RABASSA, parròquia. Orgue neumàtic construït per Amézua l'any 1965. Consta de 2 teclats i Pedal de 30 notes. Està en bon ús.

EL MOLINAR, parròquia. Orgue construït a 1935 pel constructor de pianos Jaume Elias. Consta d'un sol teclat de 5 jocs i Pedal de 30 notes acoblat. No funciona.

EL SOCORS, convent. Orgue construït pels germans Damià i Sebastià Caymari a 1702. Consta de 3 teclats d'octava curta. Cadireta amb 6 registres. Orgue Major amb 15 partits i Orgue d'Ecos amb 8 registres (2 partits). El Pedal és de 7 botons amb 2 jocs propis i acoblament a l'Orgue Major. Està en bon estat.

EL TERRENO, parròquia. Orgue provinent de la sala de concerts "Domus Artis" construït a 1929 per la casa Eleizgaray de Azpeitia. A 1934 fou adquirit per la parròquia. Consta de 2 teclats reversibles amb 7 registres. El Pedal és de 30 notes. Està en bon ús.

ESTABLIMENTS, parròquia. Orgue construït a 1893 per Julià Munar. Consta d'un sol teclat amb 6 jocs partits. El Pedal és de 12 botons acoblats al manual. Funcionament precari.

GENOVA, parròquia. Orgue construït per la casa Alberdi a la segona dècada del segle actual. Consta de 2 teclats amb 5 jocs reversibles. El Pedal és de 12 botons acoblats al manual. Funcionament precari.

LA CONCEPCIO, monestir. Orgue construït a finals dels segle XVII per Fra Bartomeu Triay. A 1904 fou traslladat al cor. Fou posat a punt per Gerhard Grenzing. Consta d'un sol teclat amb 7 jocs partits i 12 botons de pedal acoblats al manual. Està en bon ús.

LA MERCE, convent. Orgue construït per Josep Boscà a 1718. Fou restaurat a 1993 per Antoni Azpiazu. Consta de 2 teclats: Orgue Major amb 13 jocs partits i Cadireta amb 7. El Pedal és de 12 botons acoblat a l'Orgue Major amb 1 joc propi. Està en bon ús.

LA MISERICORDIA, capella. Orgue de finals del segle XVII o principis del XVIII, ampliat per la família Cardell cap a 1925. Consta d'un teclat amb 5 jocs. No funciona.

LA MISSIO, convent. Orgue antic de 1785, només en queda la caixa. Orgue actual de Julià Munar construït entre 1891 i 1913. Consta de 2 teclats amb 11 jocs al manual I i 9 jocs al manual II. Alguns jocs són reversibles. El Pedal és de 12 botons acoblats al manual I. Funcionament molt precari.

LA PORCIUNCULA, convent. Orgue construït a 1984 per Gabriel Blancafort. Consta de 2 teclats: Orgue Major amb 8 jocs i Cadireta amb 6. El Pedal és de 30 notes amb 6 jocs propis. Està en bon ús.

LA REAL, monestir. Documentalment el primer orgue és de 1510 de l'orguener Esteve Sanxo. Gaspar Roig en construí un altre a 1544, avui desapareguts. Orgue actual neumàtic, construït a 1929 per la casa Amézua. Consta de 2 teclats amb 6 i 5 jocs a cada un. El Pedal és de 30 notes. Funcionament precari.

LA SANG, parròquia. Documentalment ja existia un orgue a l'any 1517. A l'actual queden elements de l'orgue del segle XVIII. A finals del segle XIX fou ampliat per Julià Munar. A les primeres dècades del nostre segle la casa Amézua dotà l'instrument de transmissió neumàtica, que fou

sustituïda a 1991 per elèctrica per Antonio Azpiazu. Consta de 2 teclats amb 9 i 10 jocs a cada un i un Pedal de 30 notes. Funcionament mol precari.

LA SEU. Documentalment consta un orgue l'any 1328.

- Orgue Major: la façana data de finals del segle XV. Jaume Febrer construeix un orgue nou l'any 1497. Pau Estada reformà l'instrument entre 1607 i 1609. Fra Vicenç Pizà el tornà reformar el 1665. Gabriel Thomàs construí un orgue nou a partir de 1793. La família Portell reformà l'instrument a 1842 i 1864. A 1926 la casa Amézua el dotà de Pedaler eliminat la Cadireta. Finalment Gabriel Blancafort feu un orgue nou aprofitant els elements històrics entre 1986 i 1993. Consta de 4 teclats: Cadireta amb 8 jocs, Orgue Major amb 14 jocs (1 partit) Recitatiu amb 15 jocs i Batalla amb 5 jocs partits. El Pedal és de 30 notes amb 9 jocs propis. Està en bon ús.

- Orgue del cor: Documentalment consta un orgue l'any 1600. L'any 1676, Fra Vicenç Pizà reformà l'instrument. A 1772, Pere Josep Bosch amplià l'instrument dotant-lo de secret nou. A 1905 fou venut al Convent de Sineu on es troba actualment. Orgue actual de 1960, construït per OESA i Alberdi. Consta de des jocs reals on per extensió s'obtenen 8 jocs. Està en bon ús.

MONTISSIÓ, convent:

- Orgue del cor. Documentalment consta un orgue nou a 1627. Orgue actual construït per Lope Alberdi a la primera dècada del segle actual. Consta de 2 teclats amb 6 jocs a cada un i un. Pedal de 27 notes. Funcionament molt precari.

- Orgue de la capella de Sant Alonso. Orgue actual construït per Antoni Portell a 1866. Consta d'un sol teclat amb 6 jocs partits i Pedal de 12 notes amb acoblament i amb 1 joc propi. No funciona.

SANT FRANCESC DE PAULA, parròquia. Orgue elèctric procedent de la capella del Seminari Vell, construït a 1928 per Mn. Mateu. Bosch i el fuster Bartomeu Martí. Fou traslladat i restaurat a 1990 per Antonio Azpiazu. Consta de 2 teclats amb 6 jocs a cada un i un Pedal de 30 notes amb 3 jocs desdoblat. Està en bon ús.

SA VILETA, parròquia. Documentalment consta un orgue abans de 1857. L'orgue actual fou inaugurat a 1895. Consta d'un teclat amb 9 jocs partits i un Pedal de 12 botons acoblats al manual. Funcionament precari.

SAGRAT COR, parròquia. Orgue provinent del cor de Santa Eulàlia, on fou construït a 1910 per Lope Alberdi. Consta d'un teclat amb 6 jocs i Pedal de 30 notes. Està en bon ús.

SANT AGUSTI, parròquia. Orgue construït per Gerhard Grenzing l'any 1975. Consta de 2 teclats amb 3 jocs a cada un i un Pedal de 30 notes amb 2 jocs propis. Està en bon ús.

SANT FELIP NERI, convent. Documentalment ja existia un orgue al segle XVII. A 1846 fou venut a la parròquia del poble de Sant Joan. Orgue actual construït entre 1876 i 1880 per Julià Munar. Ha estat restaurat per Pere Reynés l'any 1990. Consta de 2 teclats amb 12 jocs reversibles. El Pedal és de 12 botons acoblats al manual. Està en bon ús.

SANT FRANCESC, convent.

- Orgue Major: Documentalment consta un orgue l'any 1539 construït per Gaspar Roig. El 1741 fou traslladat i ampliat per Damià Caymari fill. A 1771 tornà esser ampliat per Jordi i Pere Josep Bosch. A la primera dècada del segle actual fou renovat per Julià Munar. Avui desaparegut.

- Orgue de la Puríssima: Construït a 1702 per Fra Bartomeu Triay. A 1906 fou traslladat al cor. Avui desaparegut.

- Orgue actual elèctric construït per OESA i Alberdi a 1956 destruint els 2 anteriors i aprofitant només la façana de l'Orgue Major. Consta de 3 cossos amb 4 teclats: Orgue Major amb 8 jocs, Orgue d'Ecos amb 7 registres Recitatiu amb 12 jocs i Positiu del cor amb 6 jocs.

El Pedal és de 30 notes amb 5 jocs reals. Funciona precariament.

SANT GAIETA (teatins), col·legi. Orgue neumàtic construït per la casa Amézua. Consta de 2 teclats amb 5 i 6 jocs respectivament i Pedal de 30 notes. Funciona precariament.

SANT GAIETA (Sagrats Cors), convent. Orgue neumàtic construït per la casa Amézua a 1930. Consta de 2 teclats amb 11 i 10 jocs respectivament. El Pedal és de 30 notes i 4 jocs per transmissió. Funciona.

SANT JAUME, parròquia. Documentalment consta un orgue a 1510 construït per Esteve Sanxo. A 1835 la parròquia de Costitx adquirí un orgue

del segle XVII provinent de Sant Jaume. Orgue actual construït per Antoni Portell entre 1837 i 1853. A 1979 Antonio Azpiazu realitzà una malaurada restauració suprimint la Cadireta per dotar-lo de Pedaler. Consta de 2 teclats: Orgue Major amb 14 jocs partits i Cadireta interior amb 7 jocs partits. El Pedal és de 30 notes amb 2 jocs amb desdoblament elèctric. Funcionament precari.

SANT JERONI, monestir. Documentalment consta un orgue a 1600 construït per Pau Estada del que només en queda la caixa i el teclat. Orgue actual construït per Mateu Bosch a 1746. A 1910 va esser traslladat al cor per Julià Munar que suprimí l'octava curta. Va esser restaurat per Gerhard Grenzing a 1970. Consta d'un teclat amb 11 jocs partits. El Pedal és de 12 botons acoblats. Està en bon ús.

SANT JOAN DE MALTA, convent. Orgue neumàtic construït a 1933 per la casa Amézua. Consta d'un teclat amb 8 jocs, 2 d'ells partits i Pedal de 30 notes. Funcionament precari.

SANT MIQUEL, parròquia. Documentalment consta un orgue a 1517. Orgue actual de finals de segle XIX, probablement de Julià Munar. Cap a l'any 1960 l'instrument fou desmuntat per Josep Fullana per convertir-lo en transmissió neumàtica. Abandonat.

SANT NICOLAU, parròquia. Documentalment consta un orgue a 1520. A finals del segle XVII o principis del XVIII la família Caymari construí un orgue nou del que només en queda la façana i la Cadireta. Orgue actual de Julià Munar a finals del segle XIX, restaurat per Gabriel Blancafort a 1969. Consta de 3 teclats: Cadireta amb 7 jocs, Orgue Major amb 14 jocs partits i Orgue d'Ecos amb 9 jocs partits. El Pedal és de 30 notes amb un joc propi. Funciona.

SANTA CLARA, monestir. A 1726 Sebastià Caymari fill amplià l'orgue. L'any 1914 l'instrument fou traslladat al cor per Antoni Cardell. Consta de 2 teclats: Orgue Major amb 10 jocs partits i Cadireta interior amb 5 jocs. El Pedal és de 12 botons acoblats. Funcionament precari.

SANTA CREU, parròquia. Documentalment consta un orgue a 1562. L'any 1760 Damià Caymari comença un orgue nou que fou acabat per Pere

Josep Bosh. Orgue actual de Julià Munar de finals del segle XIX o principis de l'actual, que va aprofitar la façana i alguns elements de l'orgue anterior. Gerhard Grenzing el va restaurar l'any 1981. Consta de 2 teclats: Cadireta amb 7 jocs i Orgue Major amb 12 i Pedal amb 3 registres. Està en bon ús.

SANTA EULALIA, parròquia. Documentalment consta un orgue l'any 1498. L'any 1733 es construí un orgue nou. A 1804, l'orguener suís Lluís Scherrer començà un altre orgue nou que fou traslladat a la parròquia de Lluçmajor a 1912. Orgue actual construït a 1911 per Lope Alberdi. Fou restaurat per OESA a 1975. Consta de 3 teclats: Orgue Major amb 12 jocs. Recitatiu amb 8 registres i Expressiu amb 6. El Pedal és de 30 notes amb 5 jocs. Funciona.

SANTA MAGDALENA, monestir. Documentalment consta un orgue a 1628. Orgue actual neumàtic construït a 1930. Consta d'un teclat amb 9 jocs i Pedal de 30 notes. Funciona.

SEMINARI NOU. Orgue neumàtic construït a 1963 per la casa Amézua. Consta de 2 teclats amb 7 i 10 jocs respectivament. El Pedal és de 30 notes. Funciona molt precariament.

SON SARDINA, parròquia. Orgue construït a les primeres dècades del segle actual. Fou baixat del cor i restaurat a 1988 per Antonio Azpiazu. Consta d'un sol teclat amb 5 jocs. No funciona.

SANTA CATALINA DE SENA, convent. Orgue neumàtic construït cap a 1960 per la casa Amézua. Consta d'un teclat amb 7 jocs, 2 d'ells partits. Bon estat d'ús.

SANTÍSSIMA TRINITAT, parròquia. Aquest orgue prové del convent de les monges del Sagrat Cor i és de construcció francesa. Consta de 2 teclats amb 5 jocs cada un i un Pedal de 30 notes amb 3 jocs desdoblat elèctricament. Està en bon ús.

ORGUES DE L'ILLA D'EIVISSA:

EIVISSA (Capital)

- Església de Sant Bartomeu (D'alt Vila: Orgue antic del segle XVII. Fou restaurat per Azpiazu a la dècada dels anys 1980. Consta d'un teclat.

- Catedral: Orgue mecànic d'Orgueneria Espanyola, S.A. Consta de 2 teclats i Pedal de 30 notes (no funciona).

- Església de Sta. Creu (Parròquia): Orgue de l'orguener Gabriel Blancafort construït l'any 1979. Consta de 2 teclats: Orgue Major i Expressiu i un Pedal de 30 notes. Està en bon us.

ORGUES DE L'ILLA DE MENORCA:

MAO (Capital):

- Església de Sant Josep de Maó: Orgue actual de Benet Pons Pons de finals del segle XIX. L'any 1986 fou restaurat per Lluís Galindo. Consta de 2 teclats (16 registres) i un Pedal de 13 botons.

- Església de Santa Maria de Maó: Orgue dels orgueners suïssos Francisc Otter i Joan Kiburz; el primer va morir i solsement va intervenir en el projecte, Kiburz el construí l'any 1809. Consta de 3 teclats: Orgue Major, Orgue d'Ecós i Cadireta. El Pedal és de 30 notes.

CIUTADELLA:

- Catedral: Orgue de Gabriel Blancafort construït l'any 1993. Consta de 3 teclats i Pedal de 30 notes, amb un total de 38 registres.

- Església del Socors (Auditori de la Capella Davidica): Hi ha 2 orgues.

El primer orgue antic de l'església està situat al cor i fou construït l'any 1794-97 per l'orguener Josep Casas i Soler. Consta de 3 teclats: Orgue Major, Expressiu i Cadireta amb un total de 28 registres. El Pedal és de 13 botons amb un joc de Contres. Avui en reconstrucció per Gabriel Blancafort.

El segon orgue, situat abaix al que era el retaule de l'altar major, és un orgue de transmissió elèctrica, construït per Gabriel Blancafort l'any 1990. Consta de 2 teclats i Pedal, amb un total de 22 registres.

ES CATELL: Orgue de Gabriel Blancafort construït l'any 1963. Consta de 2 teclats i un Pedal de 30 notes, amb un total de 8 jocs o registres.

ES MIGJORN: Orgue de Bosco, començat a construir l'any 1990, avui encara sense acabar. Consta de 2 teclats: Cadireta i Orgue Major amb 7 i 8 registres respectivament. El Pedal és de 30 notes amb 4 jocs.

SANT FRANCESC: Orgue Walker, provinent de Barcelona (era un orgue de saló abans de la guerra civil espanyola). Consta de 2 teclats i Pedal, amb un total de 4 registres. Fou instal·lat l'any 1953.

SANT ESTEVA: Orgue de Gabriel Blancafort construït l'any 1971. Consta d'un teclat i Pedal de 30 notes amb un joc de Contres i amb un total de 5 registres i mitg als manuals.

Bibliografia dels orgues de l'illa de Menorca:

- Els orgues de les esglésies de Menorca. 2ª Edició. Edicions Nura. Menorca, 1989. Gabriel Julià.

ORGUES DESAPAREGUTS:

- Almudaina (Orgue de la Capella de Santa Anna). La primera notícia d'un orgue a la Capella Reial és de 1313. A 1446 Joan de Famz treballa en aquest orgue. El 31 de Juliol de 1489 Joan Sagrera cobra 238 lliures, 8 sous i 8 diners per a construir "l'escala y lo loch y casa ahont es acordat sigen los orguens". A 1506 Jaume Febrer treballà en aquest orgue.

- Capdellà, parròquia. Segons fons orals, a l'església vella hi havia un orgue que fou desmuntat amb ocasió de les obres que s'hi feren per construir l'església actual. Aquest orgue es conservava dins una cotxera. Avui ha desaparegut.

- Llucmajor, convent. A 1671 Joan Caymari construï un orgue. L'any 1899 va esser reformat probablement per la família Cardell. Degut a l'estat molt precari de l'instrument, 1956 fou substituït per un sucedani electrònic.

- Mancor de la Vall, parròquia. L'orgue fou construït per Antoni Portell a 1856. A 1885 fou reformat per Antoni Cardell. Degut a l'abandó en que es trobava a la dècada dels anys 1970, fou venut.

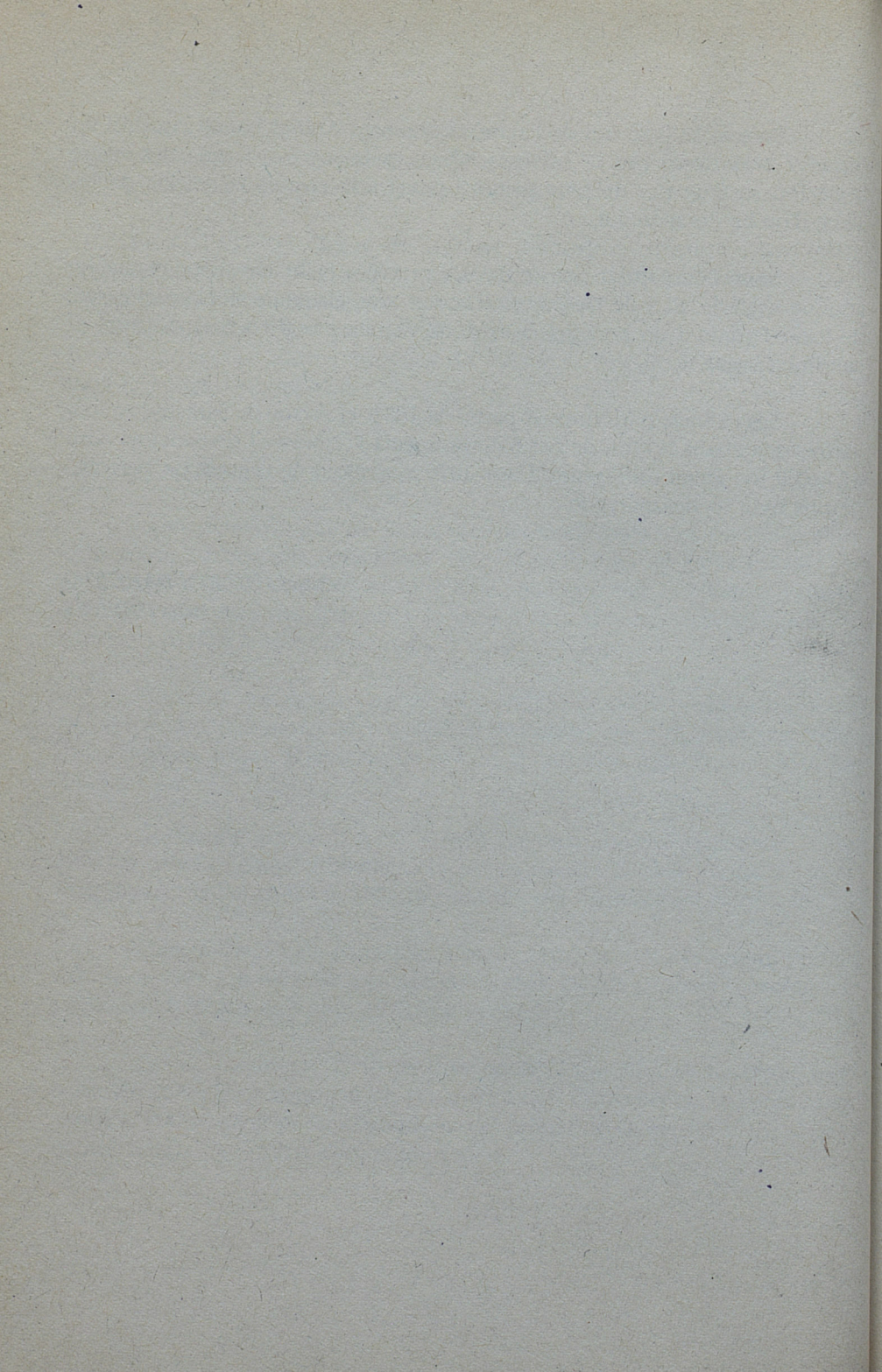
- Orient, parròquia. El 10 de Juny de 1822 fou adquirit un orgue que costà 80 lliures. Probablement provenia d'un dels Convents exclaustrats l'any anterior. Fou substituït per un harmònim el primer de Gener de 1913. Al cap de poc temps, l'any 1916, l'orgue fou retirat.

- Puresa, La (Col·legi de Palma). L'orguener Antoni Portell construí un orgue a 1859 donat per Dª Mª Inès Ribera. A la segona dècada del nostre segle fou substituït per un harmòniun i passà a la parròquia del Pla de Na Tesa, d'on ha desaparegut.

- Santa Margalida, parròquia. L'any 1636, ja hi havia un orgue en aquesta esglèsia. El 7 de Desembre d'aquest any, els jurats afegiren el càrrec de tocar l'orgue a un benefici ja existent. A mitjan segle actual va caure el cor amb l'orgue.

- Ses Salines, parròquia. A partir de 1853, el rector de Santanyí Antoni Sastre, que abans ho fou de Ses Salines, regalà l'orgue vell de Santanyí. Cap a 1860 li fou afegit un registre. L'any 1870 li afegiren un registre de Baixons-Clarins. Avui ha desaparegut.

Antoni MULET i BARCELÓ
Arnau REYNÉS

Comunicació de

RAMÓN ROSSELLÓ I VAQUER

"Notes per a la Historia de la Música
a Mallorca"

(segles XIII – XVII)

in Estudis Baleàrics, 39(1991) 5 - 10

1485, 22 octubre.- Jaume Febrer, mestre d'orgues, fa donació entre vius a Anneta muller de Bartomeu Vicens de Santanyí i Joaneta muller de Joan Sanxo d'Artà, les seves germanes, els drets que li toquen de l'herència de Jaume Febrer de Manacor, el seu pare difunt. (ARM Francesc Nadal N-13 f. 88).

1502, 6 agost.- Jaume Febrer orguener, ciutadà de Mallorca, reconeix deure a Joan Peris Paretxo mercader, 18 lliures i 15 sous, preu de 75 peces de paelles a raó de 5 sous la peça i són per fer orgues. (ARM Bernat Far i Llorenç Sabater S-884 f. 94 v).

1536, 7 maig.- Gaspàr Roig organista oriünd de Blanes domiciliat a la vila de Palamós del regne de Catalunya, ara resident en el present regne de Mallorca per causa de fer orgues, promet a Damià prevere i rector de l'església de Sant Nicolau que per espai de 10 mesos farà un orgue segons ja està capitulat amb els obrers de l'església segons acte en poder del notari Gabriel Santpol, per preu de 200 lliures (ARM Jeroni Carles C-311 f.36).

1539, 3 febrer.- Gaspar Roig orguener de Barcelona, resident a la Ciutat de Mallorca, signa contracte amb Cosme Gener fuster, durant 3 anys, per fabricar orgues, a raó de 24 lliures anuals, vestit i calçat i a més s'ha de casar amb sa filla Elisabet, dotada amb 40 lliures (ARM Fernando Vergara V-429 f. 54v).

1543, 20 febrer.- Antoni Alber ministre del monestir i convent del Sant Esperit de l'orde de la Santíssima Trinitat de la Ciutat de Mallorca, i als altres frares reunits en capítol, d'una part i Cosme Janer fuster i mestre d'orgues d'altra part, concorden:

"Primo convenim entre nosaltres que jo dit Cosme Janer tornarà un orgue vell que teniu en vostre casa y posaré aquell y dexar-lo molt bé afinat a juy de qui vós Rd. ministre volreu.

Item promet jo dit Cosme Janer posar tota la canonada bona de dit orgue y la que no será tal fer-la nova y de tal manera que lo canó que no será dolent y serà d'estany lo posaré d'estany y lo que será de plom lo tornaré de plom.

Item som concordes que jo dit Cosme Janer promet a vosaltres Rd. ministre y convent fer-vos en dit orgue una manxa tal qual vós dit ministre volreu o de fust o de cuyro.

Més avant me obligue jo dit Cosme Janer a mudar lo salmer de dit orgue tostemps que lo salmer vell no sie bo ni sufficient per tornar posar en dit orgue.

Item convenim que jo dit Cosme Janer me obligue fer de nou tot lo que starà romput de la fusta del dit orgue.

Item convenim y concordes que nosaltres dits ministre y convent des-sús dits prometen y nos obligam dar y pagar a vós dit mestre Cosme Janer per lo tornar de dit orgue en son degut esser y complit effecte sinquante quatre liures moneda de Mallorca de aquesta manera ço és, la mitat a Pasco de Resurrecció prop vinent y l'altre mitat acabat que sie lo dit orgue posat y afinat y bo a juy del qui vós Rd. ministre volreu.

Item prometen nosaltres dits ministre y convent donar a vós dit mestre Cosme Janer lenyam per lo adobar de dit orgue lo que serà romput y per fer una manxa si la volrem de fusta.

Més promet jo fit Janer adobar y scurar la canodade d'estany y de plom axí dins com defora y dexas l'orgue a tota bona mestrança y com hun bon mestre y no vull esser tingut posar-hi ninguna fusta sinó la fusta de las cubertas de les manxas.

Item promet comensar en fer feyna en dit orgue a Pasco de Resurrecció propvinent y no pugue levar-ma de dita feyna fins a tant que dit orgue sie per mi complidament acabat a tota contentació de vosaltres Rd. ministre y convent y a conexensa de personas expertas per vosaltres elegidoras" (ARM Pere Joan Arques A-293 f. 15v-17v).

1545, 5 febrer.- Gaspar Roig orguener, i sa muller Magdalena, col.loquen en matrimoni sa filla Caterina amb Bartomeu Jover paraire dotada amb 110 lliures, ço és, 60 lliures per estimació d'unes cases dins Ciutat, parròquia de Sant Nicolau al lloc dit el Pont dels Pellissers, i les 50 lliures restants en diners comptants. El nuvi, per la virginitat de l'allota, fa augment de la quarta part del dot (ARM Bernat Llaneres LL-49 f. 16).

1545, Mestre Gaspar Roig orguener pren dues barcelles de Sal de la gabella de la sal (ARM) AH 922 fol. 6.v.

1545, 16 juny.- Francesc de Vilallonga donzell, Joanot Garcia ciutadà Jeroni Milià doctor en drets, Bartomeu Seguals mercader i Pere Riera apotecari, l'any present obrers de l'esglèsia de Santa Eulàlia de la Ciutat de Mallorca

d'una part i Gaspar Roig orguener d'altra part tracten sobre la reparació de l'orgue de dita esglèsia amb els pactes següents:

"Primo és stat pactat, convengut y concordat que vós sobredit mestre Gaspar Roig haiau tengut adobar, reparar, reficir y netaiar y fer tots los canons que eran en dits òrgans a totes vostres despeses.

Item som de pacte que aximatex haiau a fer de nou les manxes de fust molt bones y suficients per a sonar los dits òrgans a totes despeses vostres.

Item és pacte convengut y concordat que vós sobredit mestre Gaspar axí bé haiu a reficir y adobar lo sobredit orga com era quant se féu y acabà nou ben trempat y bé netaiat que noy manca cosa alguna a coneguda de tres músichs expertes persones per nos sobredits obrers elegidores.

E açó los haiau reficits y acabat de reparar los dits òrgans com dit és dessús per tot lo mes de setembre prop vinent a totes vostres despeses sens alguna despesa de dita obra per lo sobredit ne per bastiments ne per altra qualsevol cosa.

Item som de pacte que per vostres treballs tant per les manxes quant per canons y cabal de tot lo mester, e per reficir y reparar y relufir y netaiar los sobredits òrgans, nosaltres sobreddits obrers vos haiam dar y pagar en lo sobredit nom a vós dit mestre Gaspar Roig organista setanta liures moneda de Mallorca, ço és, XX lbs. de present, e en lo entretant segons la obra fareu y necessitat occorrent per lo adop y reparació dels dits òrgans. E a la fi reparat lo dit orga y acabades les manxes. E fet lo èxamen per les sobredites persones expertes XX lbs. a compliment de dites LXX lbs.

Item és pacte convengut y concordat que en lo entretant adobant-se y fins sia reparat lo dit orga vós sobredit mestre Gaspar organista siau tengut sonar lo dit orga. E nosaltres en lo entretant siam tenguts dar-vos les possessions y permutes dels beneficis són stades y haüdes de les festes de Cincho-gesme prop passades y se hauran tant quant vós soneu los dits òrgans". (ARM Tomàs Marcer M-862 f.115-117).

1546, 12 febrer.- Francesc de Villalonga donzell, Joanot Garcia ciutadà, Bartomeu Seguals mercader, Jeroni de Milià doctor en drets i Pere Riera apotecari, obrers de l'esglèsia de Santa Eulàlia d'una part i Bernat Vilar prevère d'altra part fan uns capítols i pactes per sonar l'orgue de dita esglèsia.

"Primo és convengut y concordat entre nosaltres sobredites parts que vós sobredit mossèn Bernat Vilar siau tengut sonar lo dit orga de la dita

ecclèsia totes y sengles diades e festes és acostumat sonar tant a primeres vespres quant als officis y segones vespres y salve.

Item és pacte etc. que vós sobredit mossèn Vilar siau tengut tenir lo sobredit orga spsolsat y bé trempat per vostres forces.

Item som de pacte que a les festes de les confraries són en la dita esclèsia parrochial no essent festes solemnes com és de nostra Senyora de la Assumpció y semblants festes solemnes que és forçat sonar lo dit orga si vós sobredit mossèn Vilar no volreu obrir ne sonar sia en vostra libertat. E vós façau pagar lo que volreu per quant los capellans ne confraries ne bacins han volgut ajudar en cosa alguna per la reparació y manxes noves del dit orga se són fetes de la obra y per dits obrers.

Item és pacte convengut y concordat que vos dit mossèn Bernat Vilar haiau haver y pagar lo manxedor a vostres despeses.

Item és pacte convengut y concordat que vacant algun benefici de que sien patrons los sobredits obrers per la obra de la sobredita ecclèsia lo primer vacants benefici hagen y sien tenguts los sobredits obrers presentar lo dit mossèn Bernat Vilar y en tal cas y no en altra manera sieu tengut sonar de franch lo sobredit orga.

Item és pact etc. que lo que se dóna y paga per les possessions y permutes sia del sobredit músic y sonador del dit orga.

Item és pacte etc. que per sos treballs de sonar lo sobredit orga los dits obrers donan y pagan cascun any an al dit mossèn Vilar tant per sos treballs quant del manxedor X lbs. monea de Mallorca per quiscun any per quarts ço és de tres en tres mesos sinchanta sous dich II lrs. X sous.

Item és pact etc. que per cascuna volta dexarà de sonar en les festes solemnes lo dit mossèn Vilar sia incidit en pena de V sous applicadors a la fabrica de dita ecclèsia e a ses despeses se hage sonador.

Item és pact etc. que si yo dit Vilar obtenia benefici en la dita ecclèsia que no fos de la obra, en tal cas no hage ne puga haver sinó lo que se dava y pagava al dit mossèn Fageda havent yo distribucions y per cassos en la dita ecclèsia en qualsevol manera". (ARM Tomás Marcer M-863 f.14-15).

1547, 15 octubre.- Gaspar Roig, organista, oriünd de la ciutat de Barcelona, ara domiciliat a la ciutat de Mallorca, lloga a Felip Caselles, teixidor de lli, unes cases situades a la parròquia de Sant Jaume, al carrer dit del Palmer, a cens anual de 4 lliures. (ARM Miquel Tomàs T-92 f.152v).

1549, 7 gener.- Gaspar Roig organista de Mallorca col.loca en matrimoni amb Gabriel Blanquer sabater, sa filla Iolant, dotada amb 80 lliures. (ARM Fernando Vergara -V430 f.30).

1550, 27 octubre.- Antoni Camps músic català ciutadà de Barcelona, nomena procurador Bartomeu Corrà, notari de Mallorca, perquè actui en les seves causes, tant civils com seculars, amb salari de 4 lliures. (ARM Tomàs Marcer M-865 f.66v).

1552, 22 març.- Gaspar Roig organista oriünd de la vila de Blanes, del Principat de Catalunya, ven a Gabriel Ballester, Teixidor de llana, unes cases i hort, devers el Born, al carrer del Palmer, confrontant amb la Riera, per preu de 16 lliures. (ARM Miquel Tomàs T-923 f.21v).

1557, 3 setembre.- Guillem Jeroni Bramona, notari procurador dels pobres de Jesucrist, col.loca durant 8 anys amb mestre Gaspar Roig orguener, Anna filla d'Antoni Muntanyola, paraire absent del Regne, perquè el serveixi, vestida i alimentada i al final del temps vestida de nou i 8 lliures. (ARM Guillem Jeroni Bramona B-227 f.40v).

1565, 14 maig.- Joan Gaspar Roig organista o fabricant d'orgues, domiciliat a la Ciutat de Mallorca, atenent el seu pare Gaspar Roig difunt, organista, va contractar amb els obrers de l'església de Santa Creu construir un orgue segons acte pel notari Maturià Prats, i ara per defunció no l'ha acabat, contracta amb Lluís de la Cavalleria donzell, Jaume Desmàs ciutadà, Jeroni Janer mercer, Pere Caselles argenter, obrers de dita església, acabar i completar l'orgue segons els pactes i condicions del contracte del seu pare, per preu de 190 lliures restants del preu convingut, ço és, 50 lliures ara mateix, 40 lliures el mes de setembre en què promet fer sonar l'orgue major, i 100 lliures al final, quan tot l'orgue sia acabat. (ARM Jeroni Vallori V-435 f.42v-43v).

Ramon ROSSELLÓ i VAQUER.

Comunicació de

BARTOMEU MULET I RAMIS, prevere.

"Col.lecció de documents relatius
a l'Orgue
de l'Església Parroquial
de Sineu"

Dia 21 de maig de 1570

Possiblement el primer orgue que sonà dins l'Esglesia parroquial de Sineu provenia de Llorito, orgue que haurien demanat els PP. franciscans, que allà hi feien vida conventual.

Mes, aribà un dia en què els dits frares abandonaren el seu convent i el mestre organer es feu càrrec de l'orgue que encara no havia cobrat i l'oferí al Consell de la nostra Vila, i ara demana si li volen pagar el seu valor. La resolució del Consell fou la comprovació de si dit orgue era convenient i podia satisfer les necessitats de la Parròquia abans de retornar-lo a l'organer. Vegem el document:

"Mes fonch preposat per dit Jurat dient Molt honorable y Savi Consell Sabran voses savieses com lo organer nos hauria citats demanatnos lo preu dels organs de nostra Senyora de Lorito ço vostres sevieses vullen aconsellar com se fara.

Sobre la qual preposicio fonch determinat deffinit y conclus p tot lo consell que los honors Jurats tornan los organs a le Casse de Nra. Sra. de Loritto y que asi fassen lo Compte ab lo organer primer ans de tornar aquells per a veura si satisferra pendra aquells.

Testes hujus rei sunt petrus berga et petrus ferrer".

(A.M. Libre de Determinacions, 1565-1586, f.77v)

Dia 25 de juny de l'any 1570

El primer historiador de Sineu fou l'Ilm. Joan Rotger i Niell que va escriure "L'Església de Sineu" i en ell va incloure les primeres notes històriques sobre l'orgue parroquial. Aquest fou el primer orgue que contribuí a l'esplendor de les funcions litúrgiques i aquest orgue fou duit de Llorito l'any esmentat de 1570. Dues són les actes que el llibre reproduïx, aquí va la segona acta dels Jurats que diu d'aquesta manera.

"Mes fonch proposat per lo honorable en Bernadí Antich altre dels jurats dient molt honorables y savi consell sabran vostres savieses com ses mirat lo deute dels organs i diu lo organer li son degudes LXXX lliures per ço vostres savieses vullen aconsellar com se fera. Sobre la qual proposicio fonch determinat definit y conclus per tot lo consell que los organs sien tor-

nats a la casa de nostre senyore de lorito y que la vila noy fase pagament ningun".

(A.M. Llibre de Determinacions, 1565-1586 f.79)

ANY 1600

El present document és un fragment de l'Acta del Reverent Comú de l'Església Parroquial on se tracta d'haver rebut del Consell de la Vila una proposta de dotar a la mateixa d'un ORGUE que servesqui per donar esplendor al culte diví. Al mateix temps demana dit Consell si els preveres seran de parer d'ajudar amb les seves aportacions o promeses a l'adquisició d'un orgue.

Es cosa ben estranya que en aquest document sols hi quedi constància de l'any en què fou feta dita proposició, sens afegir la data concreta del dia i del mes en que fou inscrita en el Llibre de Determinacions. A continuació s'insereix el document a què fa referència la nota precedent.

"En lo any present de 1600 congregats en la sacristia ut moris est tots los Reverents debaix scrits, fonc proposat per los jurats d esta nostra Vila, com se havia tengut consell en lo qual se determina de fersa un orga, y axi que dits Rnts fossen servits de prometra alguna cosa, per una obra tant sancta y lo Señor Rector los dix que isquesan fora y corregueran los vots y determinaren nemine discrepante que tenien per be de ajudar a dita obra del dit orga pero desta manera que alegirian dos Rnts del dit Comu per aver de fer una llista de las promesas que farien dits Rnts, y axi foren elegits per dit affecta lo Rnt m^a. Christofol guitarç y lo Rnt m^a Anthoni dalmau prev. a cobrar ditas promesas y donar compta de aquellas a dit comu y si acas los Jurats o clavaris o altrs personas en lloch de aquells vol que's fan inquietar dits Rnts per ditas promesas que anullaren aquellas, y no volian fer almoynas per forsa y axi fonc tornada la reposta a dits Jurats y alli la acceptaren dextra manera fet ut supra. Andreu Alorda, pre., Pere Torrens, pre., Raphel torrents, pre., francesc Cebater, pre. Miquel Sabater, rector".

(A.P. Libre de Determinacions, 1564, fol 42 v^a.)

18 de juny de 1600

La constància dels Jurats en la adquisició d'un orgue per a ús de l'Església parroquial és del tot exemplar. Tant és així que no sols els Jurats si que també tot el poble fa resò d'aquest desig considerant la compra d'un orgue com una "cosa santa" segons se diu i queda consignat en el document inclòs aquí mateix. Encara hi ha més que consignar: és a dir, que el poble no sols aprova com també proposa el sistema de col.laboració amb la fórmula ben antiga de les promeses o de subscripcions personals o familiars, mensuals o anuals per a dur a terme aquesta obra. Vegem-ne la transcripció del document:

"18 de juny de 1600... Mes fonch proposat per los Jurats dient molt honorables y savis Consellers certas personas de devotio nos han incitats a que fassem uns orgues y an nos proposades certas promeses Vs.M. aconsellaran si faran orgues y si se fara tant sancte obre de le qual nostre Sor Reverendissim resolgue Vs. ms. aconsellen ques fassa certa dita obra tant sancta.

Sobre la qual prepositio fonch conclus, definit, determinat per la maior part del Consell que los Jurats acceptan las promeses y se don principi en fer dits orgues y recullan totes les promeses trobaran per dit effecte fassen fer una predica per dit effecte".

(A.M. Llibre Determinacions, 1564, fols 307 vº i 308)

17 de setembre de 1600

Una de les preocupacions dels Jurats ja abans de la construcció de l'orgue fou la discussió sobre el lloc que dit orgue havia de tenir dins l'Església parroquial. Fins i tot hi hagué certa persona que envià un monitori anònim perturbant de mala manera a tot el Consell. Fomentava dita preocupació la bona disposició que se tenia d'escollir el lloc més escaient a fi d'esquivar certes incomoditats relacionades amb el vent i tota mena d'inconveniències que a la llarga afavorissen desperfectes amb els corresponents adobs i reformes costoses. Tot és inquietud i consulta per esquivar una mala determinació. Així s'interpreta el sentit del present document:

"Et primo fonch proposat per lo Jurat Joan Torrens com mº Joan Arnau hauria presentat un monitori perturbant nos a que no possam los

orgues en la capella Esteva, Mo. Arnau procurador de la Sra. Eulalia Ferragu-de se muller esser de los predecessors Vs. Ms. aconsellen si feran part en dita Causa y qui tendra lo Sindicat per dit effecte.

Sobre la qual prepositio fonch conclus deffinit y determinat per tot lo consell nemine discrepante que attes que antes de ferse principiari dit orgue fonch feta visura per lo Rnt M^{re}. pau Vilallonga y lo Rnt pare Johan ferragut enviats per Moss Senyor Reverendissim en la qual fonch per dits visitadors determinat a que nos poria star lo orgue en altre loch sino en dita capella essent present lo organista lo qual asi matex fonch de parer que lo orgue stigue en dite capella la qual es lo lloch mes convenient per estar a reces de tot vent que se defensa dita capella y mes que lo orgue no pusca star en dita capella lo qual sta designada en dita visura per dits vesadors feta per quin us defer se dit orgue per ço que appropitaria molt poch una obre de tant de cost possar-le a loch no condecant de hont sta seguiria cade ore haver de tenir un mestre que adobas dit orgue donant lo Sindicat per dit affecte a los Jurats Jo. Torrens y Miquel Gacies y a los altres i a cada hu de aquells in solidum ab plene potestat tant largament com sia neccesari”.

(A.M. Llibre Determinacions, 1587-1603, fols 313 v° i 314)

3 d'octubre de 1600

Dia tres del mes d'octubre de l'any 1600, un dels Jurats de la Vila, Joan Torrens, se dirigeix al Consell en demanda d'una subvenció pel nou organista de la Parròquia Moss. Gabriel Domènec. Aleshores encara no s'era fundat el Benefici de l'Orgue i, per aquest motiu, els Jurats no haurien pensat ni determinat quina dotació se faria d'aquesta feina. El Consell no sols donà el consentiment a la dita dotació si que també li fixà una quantitat anual com si fos una renda que li feia la Universitat de Sineu. Aquest és el document o acta del Consell:

"Mes fonch preposat per lo dit Jurat Joan Torrens dient molt honorables y savis consellers no ignoren Vs. ms. com m^{re} Gabriel Domenech sone lo orgue demana li donam ajutori per sonar lo orgue alguna cossa Vs. ms. aconsellen lo faedor.

Sobre la qual prepositio fonch conclus per la maior part del Consell que per ajude de sonar lo orgue y mostrar de cant per temps de quiscun any

li sian donades an el dit M^o Gabriel Domenech vint lliures y los Jurats suplican el favor de aplicar lo benefici m^o Antoni Vanrell al orgue. Testes Pere Fiol y m^o Antoni Ripoll".

(A.M. Llibre Determinacions, 1587-1603, fol 320 v°.)

Dia 11 de novembre de 1600

Dins el mateix any esmentat en la documentació transcrita abans, el Consell de la Vila viu d'aprop la preocupació d'establir una fórmula per el manteniment floreixent i constant relatiu a la dotació de l'organista. A tal efecte els Jurats ja han pensat demanar al Senyor Bisbe la conveniència de fundar un Benefici a l'estil dels ja existents en la Parròquia, però destinat al qui faria sonar degudament l'orgue. Una segona proposta fa referència al possessori de dit Benefici en cas d'absència o defunció del beneficiat de l'orgue.

Perquè ens agrada deixar constància de la veracitat del què havem dit, aquí hi ha la transcripció del document:

"Dia XI novembre 1600. Mes fonch preposat per lo dit Jurat dient molt honorables y savis consellers Ja saben Vs.ms. com en dies passats fonch determinat a que nos altres nos informassem com se poria designar lo benefici per offerir M^o Antonio Vanrel al orgue del qual la Vile te possessio Vs. ms. aconsellen si se suplicaran a Mon Senyor Rdm a que se servesque concedir aquest dit benefici sia designat al orgue per obtenir de sa Magestat un breu per dit effecte qui tendra lo sindicat ple poder pet dit effecte a lliurar varies despeses la present Univesitat.

Sobre la qual prepositio fonch conclus deffinit i determinat per la mior part del Consell que se fasse suplicatio a M^o Sor. Rm. de que se servesca decretr que lo dit Benefici posseeix m^o Dr. Martorell sia aplicat al orgue y los Jurats tinguen lo patronat conforme han pres ja possessio de donar aquell a P. Joan Pou instituint (?) lo orgue y obtenir per dit effecte breu de sa Magestat donant ple sindicat y poder en el Jurat M^o Gacias per a fer tot lo que sera per dit effecte necessari".

(A.M. Llibre de Determinacions, 1587-1603, fol 321 i 321 v°.)

Dia 22 de nov. de 1600

La delicadesa i comportament exquisit dels nostres Jurats queda palesa constantment; aquí, una volta més, els esmentats prohoms sols intenten quedar bé amb tots els qui es preocupen de les nostres necessitats. Es aquí on els Jurats volen agrair degudament les preocupacions de fra Joan Pizarro. A tal fi va la preposició de voler fer un bon present pecuniari al dit frare, com queda de manifest en el document adjunt:

"Mes fonch preposat per lo dit Jurat dient molt honorables y savis consellers no ignoren v. sav. la prepositio y determinacio de consell que fonch feta per lo honor en pere Gilebert olim Jurat en que fonch determinat fossen donades sinquante lliures p agraïment an el para fra Joan pissarro p les diligentias de son (o segon) proposicio: Vs. ms. aconsellen lo faedor".

"Sobre la qual prepositio fonch conclus, deffinit y determinat per la maior part del consell que sian donades per a de aquí a St. Joan 25 lliures tant solament y si no les voldra que se stigue com antes se stava attes ha definir per lo orgue casa de nostra Senyora de llorito".

"Mes fonch preposat per lo dit Jurat dient molt honorables y savis consellers Ja veuven Vsma la diligentia fa m. Jordi Verger en ajudar a manxar al orgue Vs. ms aconsellen .. si li donaran per sos treballs".

(Libre Determinacions, 1587-1603, f.322 v i 323)

20 de gener de 1601

En aquest document se diu que l'organista demana als Consellers, per mediació de Miquel Gacias jurats, si ja s'ha determinat la manera de conseguir diners a l'objecte de pagar l'orgue. La resposta del Consell fou el promoure un tall o contribució que afectas a tot el poble amb una quantitat igual per a totes les cases; els diners del contribuents eren recollits, sovint pels clavaris o encarregats per dita feina. El document és aquest:

"Acta de dia 20 de gener de 1601. Et primo fonch preposat per lo Jurat Miquel Gacias dient Molt honorables y Savis Consellers lo roganista nos ha preposat per los orgues Vs. ms. aconsellen de hont treurem diners per a pagarlos.

Sobre la qual prepositio fonch conclus definit y determinat per la maior part del Consell que promogue un tall y que poseguesque le questio

tocant contre dit organista conforme sera menester y los aparexera de justicia".

(A.M. Llibre de Determinacions, 1587-1603, fol 324 v^a.)

18 de febrer de 1601

Per aquestes saons els Consellers ja havien encarregat la construcció de l'orgue a mestre Pau Estade, d'ofici organer. Se coneix que la feina feta fins aquell dia no era ben vista ni agradava als Jurats, particularment en la construcció de la part anomenada "cadireta". Aleshores ja s'havien parades les obres i el mestre Estade demana si en tals desavinences els Jurats se farien càrrec de les bestretes d'estany y de l'enfustament que el mestre tenia comprat. El Consell recomanà forçar a mestre Pau a acabar l'orgue i reformar tot quant convengués segons lo estíulat a l'acta d'encarregament. Així ho manifesta un document que segueix:

"Mes fonch preposat per lo dit Jurat dient molt honorables y savis Consellers Mestre Pau Stade organista nos ha tractat a que si volem parar de fer lo orgue que li prenguem lo stany y enfustament o si proseguiran la cause tenim contre aquell.

Sobre la qual prepositio fonch conclus deffinit y determinat per la maior part del Consell que sia feta forse a que dit organista fasse lo orgue confome lo acte y que la cadirete le desfasse y sia feta conforme lo acte. Sebastia fiol y Christofol Moll".

(A.M. Llibre de Determinacions, 1587-1603, fol 327 v^a.)

28 de maig de 1601

Mestre Pau Estade, organer, no ha complit degudament les condicions establides en el contracte de construcció de l'orgue, a que s'havia obligat i, per aquesta raó, els Consellers mostren la seua disconformitat en relació a canvi de materials i en l'obra mal realitzada. I, essent així que consideren malaversió en tota la execució del treball ho exposen al Sr. Bisbe:

"Acta de dia 28 de maig de 1601.- Mes avant fonch preposat per lo matex Jurat dient Molt Honorables y savis consellers ja saben Vs. ms. com

los dies passats som estat vexats de graves vexations per Mestre pau estade organista per lo preu de l'orgue lo que nosaltres preteniem no haver li de pagar lo que demanava puis en lo acte dit estade se es obligat fer dit orgue de Lenyam vermell, o, Alber, lo que no ha fet sino de poll y sapi y tambe la fayne y mestranse esser feyna gotiga y molt apartada de lo que la obre demane y ell havia promes y com hajam deduit tots estos agravis en lo temps de la executio devant lo Sr. Rt. per lo qual fonch procehit que pegassem y que los tals agravis demanassen com hauriam pagat y com apres nos siem acordats per llevar despeses ab dit Stade que elegissem un menestral cada hu per judicar si la dita feyna era y lo lenyam conforme dit estade se era obligat ab lo Acte. Lo que havem fet lo dia proppassat y com los dits menestrals per nos altres concordament elegits en la sua Judicatura no hajen concordat arribesim estat de diversos parers Per ço notificam a Vs. ms. lo que passe en aquest particular perque Vs. ms. pugan determinar y consellar lo fahedor.

Sobre la qual prepositio fonch conclus definit y determinat per tot lo Consell remine discrepante que lo honor Miquel gassies y lo honor en Bernat ribes altre del dit Jurat vajan personalment a suplicar a Mon. Sor Reverendissim se servesca mirar y provehir que los mestres menestrals junctament amb algun altre menestrals de bona Cristiandt y confiansa y practien semblants obres per tenir a cas de discordia sien sien personalment constituits en la Iglesia de la presente Vila y vist los agravis presos per dits Jurats y vista la obre Judican lo fahedor de Justicia".

(A.M. Liber Determinacions, 1587-1603, fols 334 v^a i 335)

3 de juny de 1601

En tals circumstàncies en què se troben els Consellers ordenen aquest que els jurats acudesquin al Senyor Bisbe i li exposin amb tota cura i a la menuda totes les deficiències trobades en la construcció de l'orgue per mestre Pau Estade. La reposta episcopal fou d'encarregar al advocat del Consell que presenti causa davant el Regent. Pel tal motiu, el mateix Consell designa dos jurats amb plens poders per a defensar la causa contra l'organer. El document transcrit diu així:

"Acta de 3 de juny de 1601.- Postmodum fonch preposat per lo dit Jurat dient molt honorable y savi consell no ignoren Vs. ms. com en lo prop-

passat consell nos donaren orde a que anassen a Mon Senyor per a defensar la ca-se de l'orgue quantre lo organista y mon Senyor nos ha ditlo dit per nostron advocat que la dita causa toque an el Sor Regent Vs. M. aconselleran lo hahedor.

Sobre la quel prepositio fonch conclus per la maior part del consell que los Jurats Antoni Gacias y Bernat Ribes tinguen prudencia y ple poder de anar a defensar dita causa alli aont de dret tocara conforme la determinatio de consell propessade".

(A.M. Libre de Determinacions, 1587-16-3, fol 337)

24 juny de 1601

Novament altres impediments s'enfronten al Consell a l'hora de construir l'orgue parroquial; aquesta vegada dues són les dificultats: la primera de les quals atany al llenyam per l'enfustament que ha de sostenir el conjunt canons, registres i demés calaportal de l'orgue ja que no el consideren apte per a la fàbrica i la segona fa referència al lloc escollit on s'ha d'instalar el mateix, al·legant o adduint que el lloc designat no és propici ni adient ja que serà impediment per a sentir els feels la predicació del Rector. Vegem, doncs, como ho diu l'Acta del Consell:

"Mes avant fonch preposat per dit jurat Gili dient honorables y savis consellers sapian Vs. ms. com havem consultat a circa del orga y com sia que el jurat julia aconsella que lo llenyam no es abte conforme lo acta se es obligat y puis lo orga impedeix la trona vullen aconsellar si farem lo orga o no ates impedeix que en aguxa part de iglesia nos pot be oir predicar.

Sobre la quel prepositio per fer variar los vots no hi ha hagut consell".

(A.M. Llibre de Determinacions, 1578-1603)

11 de setembre de 1601

En aquesta data l'Església Parroquial ja tenia l'orgue que solemnitzava el culte divi havent designat a Mre Gabriel Domènec com a organista; mes, la seva conducta no era exemplar ni complet al Reverent Comú ja que s'omtia faltava als actes litúrgics fins i tot en dies solemnes a sonar l'orgue. Mes

encara en feu de pitjors quan el Consell fou sabidor que l'al.ludit organista s'havia absentat del Regne en les galeres d'Andre Doria. El tals circumstàncies adverses, en Domènec fou cessat en el càrrec de sonar l'orgue i privat de tota distribució. El document ho conta d'aquesta manera:

"Dia XI setembre 1601.- In Dei nomine et ejus divina gratia amen. Sia cosa a tots los qui la present scriptura veuran legiran y entendran manifesta y notori com los dits dia y any congregats y ajustat en la sacristia de la iglesia de la present villa de la Verge Maria de Sineu lo Rnt Miquel Sabater pre. y Rector de dita parroquial, M^o Antoni Vanrell, pre. M^o Cristofol Guitard pre. M^o Andreu Alorda, pre. M^o Mathia Torrello pre. M^o Francesc Sabater, M^o Antoni Dalmau pre. M^o Gabriel Sabater. M^o Joan Esteva, tots beneficiats en dita iglesia parroquial los quals stant ab son orde y fet silenci, aguda licencia del dit Sor Rector per tots los demes fonch proposat per los vener. Mos Andreu Alorda altre dels dits preveres y beneficiats dient: Ja saben tots Vs. MS. y es a tots notori los ascandols que ha fets M^o Gabriel Domenech en esta nostra iglesia y las ocasions que done cada dia de seguir fen de maiors no tocant lo orga molts dias dobles y festivitats solepnes y sercant are novament qual era la causa de no sonar M^o Domenech lo orga essent estas personas dignes de fe com lo dit M^o Domenech sen ere anat fora del present regna ab les galeras de Andreadoria de la qual absentia no ne ha donada raho ninguna an el present comu ni manco ha curat donar prove idonea per sonar lo orga durant lo temps del que absentia lo que no es en modo poch respecta al reverent Comú y poc mirament pel culto divino per ço Vs.Ms. determinen consellar y determinar lo mes convenient per al servivi de Ntre. Sr. ja que tots scandols sien remoguts de la present isglèsia.

Sobre la qual propositio y advertiment fonch conclus y determinat per tots los dits preveres y beneficiats que debaix firmaren nemine discrepante que per remediari los insultos y escandols que fa cada dit M^o Domenech en la dita iglesia y per a que se puga provehir de altre organista mes convenient per mes ampliar el culto divino que lo dit Domenech expellit en tot lo que dit Comu nostre pot del carrech de tocar lo orga y privat de les distribucions que lo present nostre Comu li donava per a subsidi y estas totes cosas y de aquesta deliberacio tant convenient per lo present comensament sia donat avis y suplicar a Mon Senyor Reverendissim no se servesca manar cosa al contrari. Cristofol guitard, pre., Antoni Dalmau, pre., Andreu Alorda, pre. Mathia Torello, pre. Gabriel Sabater Subdiaca".

(A.P. Libre de Determinacions, 1564, fols 109 v° i 110)

Dia 11 de maig de 1602

Aquesta Diada solemne és com una pedra fitera que ha de servir de recordança perpètua en esdevenidor per esser el dia en què es feu la Fundació del BENEFICI DE L'ORGUE DE SINEU, gesta que correspon de dret a la Universitat de la Vila, integrada pels Jurats i Consellers que sempre miraren pel bé de l'Església Parroquial com els seus protectors de sempre.

El patronatge de l'orgue sempre fou alou preuat dels esmentats prohoms de la Vila i, per a tal motiu el dotaren i enriquirem amb vint lliures anuals com a subsidi de l'organista que, essent fill de la Vila, sapigués sonar el més noble dels instruments musicals en honra i gloria de Déu Nostre Senyor.

El document on es troba dita fundació i dotació és solemne i reblit de tots els requisits jurídics corresponents és en un estudi que fou presentat entre els Treballs dels Documentalistes musicals dels anys passats i custodiat en el mateix Centre de Recerca Musical, ara constituït a la Rectoria de Sineu.

Servesqui aquest document per a memòria del gran interès i zel que demostraren els antics Jurats de la Vila a favor de l'esplendor dels divinals cultes que al llarg dels segles es tributarien al Senyor.

Dia 8 d'agost de 1602

Fundat el Benefici de l'Orgue i admes el diaca Domènec com a beneficiat del mateix, ell suplica la dotació cóngrua anexa al càrrec en el document que segueix:

"Congregats en la sacristia de Sineu lo Rnt. señor M. Çabater rector, lo Rd. m^o guitard, m^o Alorda, m^o Mattia Torrelló, m^o Jaume Antich, m^o Pere Gaties, m^o Gabriel Çabater tots beneficiats propossa m^o Gabriel Domènech Diacha y beneficiat del orgue que ell avie servit un temps antes de ser beneficiat y que li avien promes per suplicació del Sr. ardiacha deu lliures p temps de un any fins fossen axits los Jurats com mes llargament consta per altre determinacio feta a 30 de maig y com lo any no era acabat y que comensava a 19 de octubre dit Domènech demanava tot lo que li cabia dins dit temps, discorregueren los vots i la major part fonch de parer que li bastan 4 lliures rellevant tot lo demes per lo temps que havia faltat, les quals lo dit domènech accepta devant los predits preveres la qual determinacio sera firmada per tots los demunt dits y per lo mateix Domènech pegadores per lo Comu y de bens del Comu per lo nostro procurador lo any present.

Miquel Sabater, rector. Xp fol guitard pre sota bosser Andreu Alorda pre Mattia Torrello pre Gabriel Domenech diaca".

(A.P. Llibre de Determinacions, 1564, f. 45v)

Dia 23 novembre 1604

La Reverenda Comunitat de Preveres reb la visita del notari M^o Joan Torrens 'que presenta una súplica a favor de l'organista mn. Miquel Gacias, organista; diu així el document:

"A 23 de novembre de 1604 congregats en la sacristia ut moris est lo Molt Rnt Sr. M^o Michel Sabater Rector, lo Rnt Sr. mn Christofol gacias, lo Rnt Christofol guitard, lo Rnt Andreu Alorde, lo Rt m^o Mattia torallo, lo Rnt m^o francesc Sabater, lo Rnt m^o Thoni Dalmau, lo Rnt m^o Pere Gacias, lo Rnt Joan Ribas tots preveres y m^o Gabriel Sabater diaca tots beneficiats, fonch proposat per m^o Jona Torrens notari suplicant a dit Sor Rector y a dits Srs. Rnts fossen servits per amor de Deu donar los parcassos de la Iglesia a m^o Michel Gacias son nebot beneficiat del orga y moltes altres propositions que feu, y ab totes aquelles sempre suplicant que recordassen dits Sres. Rnts que seria fer-ne una gran almoyna a dit demanat y gran servey de nostro Señor, vistes dit Sor Rector y dits Srs. Rnts les instancies en que fonc feta dita suplica y peticio y també matex vist que dit m^o Michel Gacias binificiat de dit orga, se obligatio de residir personalment en dita nostra Iglesia per lo carrech que te de tocar dit orga y no pot dispondre de sa persona, de poder anar en altra part.. y passar esta vida miserable, discorregueren los vots y moguts de compassio determinaren nemine discrepante que fossen donats parcassos a dit Miquel Gacias asso es de esta manera ad beneplacitum de dits Srs. Rnts per que volen restar ab son dret y forsa de que quan lo aparega... que li sian donats dits percassos que dit Gacias no puga al.legar possasori ni quietar a dit Comu fet ut supra.

Jo dit Michael Gacias regracia molt la marsa a tots los reverents preveres y beneficiats y me obliga a tot lo demunt dit fet ut supra.

Michael Sabater R. Guitard pre Mattia Torello pre ff Çabater pre Andreu Alorda pre Pere Gacias pre Joan Ribes pre Gabriel Sabater diaca Ant^o Dalmau pre".

(A.P. Llibre Determinacions, 1564, f. 48v)

Dia 6 de gener de 1656

La proposició adduida en aquesta data es refereix al mal estat en què es trobava l'orgue i a la conveniència de fer venir al P. Pizà per a un regoneixement i el seu dictàmen. El Consell ho considera necessari, tal com ho diu el següent comunicat:

"Item fonch preposat per dit Jurat major dient honorables y savi Consell Vs. Ms. be sabran com lo orga desta Vila esta de tot romput y espenyat i axi demanam a Vs Ms si tenen per be de quel adobem ço es que fassem venir lo pare frare pisa y veure y regonexer dit orga si te adob o si seura de fer de bell nou lo que mes convenga.

Sobre la qual preposicio han passats vots de un en altre com es de us y costum en la qual fonch conclus resolt y determinat nemine discrepante que los honorables Jurats fassen venir lo dit para frare pisa y vist y regonegut dit orga veuran si te adob o seura de fer de bell nou y en tal cas dita Resolutio nos tindran credit.. per que se puga prosehír en lo que mes convenga en dita materia".

(A.M. Llibre de Determinacions, 1640-1661, f. 184 i 184v)

Dia 11 de juny de 1658

Ja que es tracta del dictamen de fer un registre nou i les despeses de la Universitat per aquesta finalitat no acaben de ser molt possibles es demana si es convenient fer aquesta reforma o deixar-la per a altra ocasió.

"Item fonch preposat per dit Jurat major dient honorable y savi Consell ja sabran VsMs com tenim manat en la ultima visita que dins 4 mesos fessem un registre a lo orga y per quant esta Vila esta tant vexada. Damanam a V.M. si per are o adobarem un poch sols que son o si farem lo primer registre.

Sobre la qual preposicio han pasats los vots de un en altre com de us y costum en la qual fonch conclus, resolt y determinat per nou de les dues parts del Consell que per are los Jurats lo adoban a se coneguda dels que son y ab lo manco cost se puga".

(A.M. Llibre de Determinacions 1640-1661, f. 209v-210)

18 de juny de 1754

Es el present un document de la major importància ja que en ell se fa menció que l'orgue necessita mà de mestre. En ell se parla de la construcció de nous canons i de major nombre de registres per la bona execució de les peces musicals. El Consell feu estudiar la proposta i determinà encarregar a Mestre Damià Caymari la renovació total de l'orgue mitgensant uns pactes que no s'inclouen sino en el mateix document que s'insereix a continuació dins l'Acta del mateix Consell:

"Dia 18 de juny de 1754: In Dei nomine ett. Convocats y Ajuntats los Honors Joan Orrach Balle Rjal Jaume Esteve Gabriel Ferregut, Miquel Niell y Antoni Beleguer Regidors lo corrent any en la Case y Sale de dita Vila per affecta de tractar del be y utilidad de la matexa y foch proposat per dit Esteve Regidor Major Dihent be saben V.M. qui ab ajuntament dels 17 propessat se resolgue que el P.fr. Bernadi organiste vingues per registrar lo orge de dita Parròquia y veurer si a menester molt de adob, y com el present asser vingut en nostre Vila y trobar que se ha de fer molts de canons nous y molts de registres qui faltan, y por fin esta de molt male manera y de prompte se ha fet venir un mestre de Ciutat per adobar dit orge tenint ja el sentir del dit Pare y al preu mos ha asegnellat, per lo que si V.M. son de sentir que fessem al preu per adobar dit orgue ab dit Mestre Damià Caymari antrevenint al dit P. fr. Bernedi y ser cose qui pertany a la Iglesia, necessitam de lo Abono del Dr. Maure Aconomo de la Parroquial Iglesia, y fer lo present en al Sr. dit Par-til (?), de que donaran son sentir.

Sobre la qual propositio pessaren los votos de un en altre com es us y custum y fonch resolt nemine discrepante al que se paguen 200 lliures a Mestre Demia Caymari per adobar dit orge, firmant debitori a dit Caymari obligant tots los bens de nostre Vila y particularment de la matexa ab los pactes sigüents:

1º Se obliga dit Mestre a fer per dit orge un Registre de Cornete Magna tota de metall, es a saber a vuit canons per teclé a madreta y a 4 per teclé a ma esquerre.

2º Se obliga dit Mestre a fer per dit orge un Registre de Clarins; es a saber que le ma esquerre se han de posar las trompas reals que se troben en dit orge y a la ma dreta si ha de fer de Clarins nous ab la sua pesa.

3º Se obliga dit Mestre a buydar y fer de nou el Registre anomenat Mecanxes de fuste pertit ab sos seus secrets.

4º Se obliga dit Mestre a buydar dit orge y adobar al matex ajustant tot lo que pugué faltar.

5º Se obliga dit Mestre a posar en forme totas les Manxes dexantles estañes; tot esto a costa y despese de dit Mestre.

6º Que los Srs. Regidors deguen enviar cavalcadura totas las vegades se offeresca pessar dits Mestres en este Vila per coses de dit orge.

7º Que dits Regidors les deguen asseñellar case per estar el temps que se heura menester per comprondre dit orge, provehintlos per son sustento de menjar.

8º Que la feina se heurar menester de ferrer y picapedrer degue correr per dits Regidors; y si se ha menester foch per dit orge degue correr a comptes de dits Regidors.

9º Que dits Regidors per al prompte li deguen bestreurer sarta partide a compte de las 200 lliures.

10º Que dit Mestre Demia Caymari degue assegurar dita obre per espay de un any y un dia, y complit que sera este any tingue obligatio de venir en este Vila per refinar los Registres fets de nou. Quare ett.

Testimonis Son Antoni Pellisser, Miquel y Llorens Pelliser Miquel jo dit Estela Jurats qui al present he rebut".

(A.M. Llibre de Determinacions, 1708-1760, fols 358 y 358 vº)

Bartolomeu MULET i RAMIS,
prevete.

Comunicació de

JOSEP NICOLAU I BAUZÀ

"El organo y los organistas
de la parroquia de Santa Creu
de Palma de Mallorca"

El órgano fue en épocas pasadas elemento casi imprescindible en las funciones litúrgicas.

Su oficio no era solamente acompañar y sostener las voces del coro, sino en muchas ocasiones también alternar con ellas.

La mayor parte del clero en las poblaciones importantes no tenía un que hacer pastoral, y podía dedicar buena parte de sus horas a las funciones de su iglesia. El pueblo no tenía la facilidad de ahora para buscarse espectáculos de pasatiempo, y asistía, no sólo a los larguísimos oficios a toda orquesta, sino también al canto de las Horas canónicas de tercia, vísperas y completas, y disfrutaba escuchando plácidamente los interludios de la salmodia.

Por este papel tan importante del órgano en aquellos tiempos, se denota un interés constante en su conservación y renovación y en el nombramiento acertado de quien debía manejarlo. No faltan, naturalmente, estas referencias en el Archivo de la Parroquia de Santa Cruz.

La más antigua que hemos encontrado es del año 1562. Había en aquella fecha una Capellanía fundada en el altar de San Esteban por Dña. Magdalena Baratella y Serdaña, y quien la disfrutaba tenía obligación de tocar el órgano, "fer sonar los orgues", y era obligación suya abonar cada año ocho libras al fonde de los Aniversarios, obligación que ya no tendrían sus sucesores. (A. Sta. Cruz, Cabreu de beneficiats, año 1562. Libro de Visitas. fol. 18 v.).

Dos años después, el viernes 7 de enero de 1564, el clero parroquial reunido acuerda que mossén Armengol venga obligado a tocar el órgano todos los días que hay tal costumbre en la Catedral, sin distribución particular alguna más que la que tiene ya como beneficiado. Opinan los reunidos que ya pueden darse por satisfecho dicho mossén con el favor que se le hace de concederle tal distribución. (Libre de Albarans y distribucions del any 1544, pag. 29, línea 7).

Se añade que el Sr. Armengol debe cumplir su oficio de organista en todas las misas matinales, tanto de aniversarios en que corresponda, como en las de la Virgen María, y que ha de buscarse por su cuenta y a sus propias expensas quien le dé al fuelle. Y si en algún caso se niega a tocar el órgano en día obligado, que pierda lo distribuido de toda la jornada. (Albarans, pag. 29).

El jueves 4 de julio de 1591 acuerda la Comunidad parroquial que el venerable mossén Matías Mas, procurador de los Aniversarios, entregue diez libras al Sr. Jaime Castanyer, pbro. como subvención del arreglo del órgano

en "la cadireta". Y se añade la buena intención de los presentes: "Y esto para honra de Nuestro Señor y utilidad y descanso de toda la Venerable Comunidad y el Coro y para que se aumente la devoción". (Llibre de Albarans, 1591, fol. 45 v.).

No debió bastar aquel arreglo parcial, y se empezó la construcción de un nuevo órgano, o quizá el traslado del existente a otro punto de la iglesia. Porque cuando la Visita de D. Jerónimo Agustín por delegación del Obispo Vic y Manrique, el 28 de marzo de 1596, se anota en el Acta: "Visitó el órgano, que se empieza a poner". El trabajo debió ser largo. En la Visita siguiente, realizada el 28 de septiembnre de 1599, se vuelve a consignar: "Visitó el órgano de dicha parroquia, el cual ahora se empieza a hacer de nuevo. Y como encontró abierta la puerta de la escalera del órgano, bajo la sacristía de la Capilla de Nuestra Señora, mandó que se le haga una buena cerradura, cuya llave guardará celosamente el encargado del órgano". (Libro de Visitas. ADM).

Algún día debió darse por terminado el nuevo instrumento, pero quizá fallaba entonces el organista. Porque en la Visita Pastoral siguiente, el Visitador "subió al órgano, y ordenó que en las fiestas de Navidad, de Todos los Santos, Nuestra Señora de Septiembre, de la Concepción y la Presentación de la Virgen, los Obreros hagan tocar el órgano, bajo pena de ocho sueldos por cada vez". (Libro de Visitas).

La Visita Pastoral siguiente, el 14 de septiembre de 1606, corrió a cargo del Obispo D. Ildefonso Laso Sedeño, el cual subió la empinada escalerilla del órgano, lo mandó tocar, y luego, consignó que si bien la "cadireta" ya de muchos años estaba hecha, no obstante la fábrica del órgano mayor no pasaba adelante. Y como los fuelles están agujereados en muchos puntos, y por dar poco viento el órgano no suena como debe, mandó a los Obreros que los arreglen como se debe, exhortándolos a que pasen adelante en la obra del órgano, ya que disponen del estaño para los tubos, según dice mossén Jaime Castanyer. El cual estaño manda su Ilustrísima que sea llevado a casa de dicho Sr. Castanyer y metido en el Archivo de la Comunidad para que esté bien guardado, pesàndolo antes y tomando nota de su peso, ya que pertenece a la Obra, y según dice el Sr. Castanyer, lo pagó.

Observando el entorno del órgano, nota el Sr. Obispo que la ventana del recinto del órgano que dá al cementerio está muy mal situada, por lo que el viento que entra por ella dá directamente a los fuelles y los maltrata y no se puede detener el viento. Ordena que se tape con sillares la ventana hasta la altura de diez palmos sobre el nivel de la escalerilla de caracol, de

manera que haya luz en la estancia y no puedan verse en que toca el órgano y el que da al fuelle, evitando algunos inconvenientes que pudieran ocurrir. (Libro de Visitas).

También el obispo Fray Simón Bauzá en su Visita de 1616, mandó que los Obreros procurasen dar cima a la obra del órgano lo más pronto que fuera posible, y una vez terminado cuiden de hacerlo tocar todos los días en que se acostumbren las otras iglesias parroquiales. (Libro de Visitas).

El nuevo obispo, D. Baltasar de Borja, encuentra en su Visita Pastoral de 1628 la iglesia de Santa Cruz en obras y en el órgano solamente la "cadireta", y junto con los dos canónigos que le acompañan en la inspección, ordena que se le haga al instrumento un salmer, o caja envolvente, que se repare el fuelle y que se hagan nuevos todos los tubos que faltan. Cuando está realizado todo este trabajo, que se cambie el órgano al coro hasta que se termine la cabeza de la iglesia que ahora se va haciendo, para evitar su deterioro. Además mandan que el tejado de sobre el órgano se cambie por una bóveda a fin de que todo quede más perfecto y el daño sea menor (Libro de Visitas).

Dos años después, el jueves 7 de noviembre de 1630, hallábase la Comunidad parroquial reunida para resolver un problema económico. La obra de la iglesia está en marcha y para dejarle sitio hay que trasladar al coro la "cadireta" del órgano, hay que reparar el fuelle y adquirir algunos tubos nuevos de manera que el instrumento pueda prestar un servicio aceptable. Pero los Obreros que llevan el peso de la obra van alcanzados de fondos: por lo que se pide ayuda.

Se resuelve que del fondo de los Aniversarios, la Comunidad proporcione 40 sueldos, la Cofradía de Nuestra Señora otros 40, el fondo de las Almas igual cantidad, y el procurador del Clero, de los censos que va cobrando o ya tiene cobrados, dé cinco libras. Es solución que queda aceptada. (Llibre de Albarans, pag. 86- Traducido).

En 1633 recibió el Órgano la visita del obispo fray Juan de Santander. Lo halló abierto, y mandó que se cerrara poniéndole una puerta bonita. Preguntó luego qué rentas tenía el organista, y se le respondió que ninguna, ni fundación, y que recibe únicamente la parte que le toca de las distribuciones. (Libro de Visitas).

En 1653 había pasado a mejor vida el organista Jaime Font, por lo que, en sesión de 11 de enero, el Rdo. Jaime Barceló expone la necesidad de poner otro en la plaza vacante. Como hay entre los beneficiados de la

Parroquia uno, a saber D. Jaime Antonio Blascos, perito en la materia, se resuelve que se haga cargo del órgano con todos los requisitos y emolumentos de sus antecesores.

El Sr. Blasco acepta la elección y promete cumplir su oficio de tal manera que si alguna vez no podía llenarlo, cuidaría de enviar a un suplente. (Determinacions B, fol. 54).

El 13 de agosto de 1655, el Sr. Antonio Trías, organista, anuncia que durante tres o cuatro meses va a estar ausente de Mallorca. En vista de la cual, el Dr. Melchor García, que es el vicario perpetuo, adquiere el compromiso de tocar personalmente el órgano o buscar persona apta para tocarlo. (Determinacions B, fol. 65).

Antes determinar este siglo XVII ya la Comunidad parroquial tenía otra vez problemas con el órgano. En 1690, el obispo D. Pedro de Alagón había mandado taxativamente que se hiciera nuevo. El 4 de febrero de 1693, en la sesión del clero, su procurador, Rdo. Bernardo Ferrer, expone: "Ya saben Vs. mercedes la necesidad que de tanto tiempo tenemos de no tener órgano. El maestro Caymari tiene un órgano pequeño, que creo será adecuado para nuestra iglesia". Se convino en que el Rdo. Bernardo Pou lo hiciera examinar por personas entendidas. Una vez hecha esta diligencia, se ha concertado la compra de 65 libras, cediéndole a aquel maestro los tubos del órgano viejo, estimados en seis libras. Ya se le han entregado dichos tubos por orden del Dr. Pere Bennassar, ecónomo de la presente iglesia y rector electo de Marratxí, con consentimiento de los otros Obreros. El Sr. Pou cuidará de recoger algunas limosnas, y el resto se pagará de los fondos de la Comunidad. (Determinacions D, fol.15).

Del mes de mayo de 1730 nos transmitieron detalladamente los libros un caso curioso. Se trataba, según puede deducirse, de un licenciado al que el rector de la Parroquia quería introducir como organista, pero cuyo nombramiento no era grato a todos sus compañeros. Por fin se resuelve someter al pretendiente a un examen, que tuvo lugar en la forma siguiente:

"El 29 de dicho mes juntáronse en el coro de la iglesia el Dr. Antonio Moll, rector y otros quince presbíteros y beneficiados para el examen del licenciado D. Alonso Medina Berga. Se cerraron las puertas de la iglesia, y se empezó el acto.

1º El Dr. Jaime Ripoll y el Dr. Bartolomé Sastre entonaron la antífona Salve, y la tocó con el órgano el dicho Medina.

2º Entonaron dichos Ripoll y Sastre "Cum invocarem", la octava, y Medina lo tocó, punto natural.

3º Pidió a Medina el Rdo. Juan Alzina, organista y cantor de esta Parroquia, que tocara el 8º por salmodia, que es el término regular que se toca en Completas, y habiéndole hecho reflexión sobre si sabía tocarlo el mismo Alzina, respondió que no.

4º Entonaron los Drs. Jaime Ripoll y Bartolomé Sastre el "Magnificat" tono séptimo, y lo tocó en la inteligencia que dudó dos veces de tema, según propuso el Rdo. Alzina.

5º Los dichos Ripoll y Sastre preentonaron el "Magnificat" tono segundo, y lo tocó punto natural.

6º Entonó el Rdo. Antonio Ferrer el "Magnificat" tono tercero por elamir, y no lo supo tocar.

7º El Dr. Sastre le entonó los Kiries ordinarios; pidióle también que tocara los Kiries primae classis, y el Gloria de los Apóstoles, y los tocó.

8º Entonó el Dr. Sastre el himno "Iste confessor", y lo tocó. Entonó el himno que en esta Parroquia es costumbre cantar en la solemnidad de las 40 Horas, y no lo supo tocar.

9º Entonó el Rdo. Antonio Ferrer el himno que regularmente se canta, y lo tocó: también el tedeum, y tocó algunos versos de él. Ultimamente iba a preguntarle Ferrer por donde se tocan algunos tonos con el órgano, pero el Sr. Rector respondió que no era aquel examen de especulativa, sino de práctica, y no se prosiguió el examen. Después de fuerte discusión quedó el examinando aprobado". (Determinacions G, fol. 95-Traducido).

El problema del órgano seguía candente. El 19 de diciembre de 1742, el Rdo. José Font reitera a la Comunidad reunida: "Ya ven Vs. mercedes la necesidad que tenemos de órgano". Y propone que se apliquen las entradas con motivo de administrar la extremaunción a construir la bóveda donde debe colocarse, y de momento se pondría en dicho sitio el órgano pequeño que tiene la iglesia, para que se oiga mejor desde el coro. Entre tanto quizá salga alguna persona devota que ayude a hacer el nuevo para mejorar el culto divino. (Determinacions E, fol.68)

En 1746, el mismo Rdo. cura párroco D. José Font expone que el organista de la parroquia, D. José Bas, se halla muy ocupado por tener que

asistir también a las funciones con música de la Catedral. En vista de ello el licenciado D. Pedro Juan Ardit ha solicitado que se le eligiese para organista ofreciéndose a tocar el órgano todos los días en que se acostumbra, también en las vísperas de los domingos y fiestas gratuitamente cuando no tienen asignación fundada.

Se resuelve que, sin descrédito ninguno para el Sr. Bas y sólo por consideración a sus múltiples deberes, quede elegido para organista el licenciado Ardit. (Determinacions E, fol 88).

Reunido el clero en número de 18 sacerdotes y beneficiados el último del año 1760, el Rector hace presente a todos como el sonido del órgano ofende a los entendidos en música y también a los no entendidos, lo cual es por culpa de los artesanos que lo han trabajado, que han hecho cuando han podido para que resultara perfecto. En aquel momento se dispone de un maestro que puede didigir su trabajo y subsanar las deficiencias que tiene el instrumento, en el que están trabajando desde hace una semana y deberán seguir hasta la fiesta de Sta. Gertrudis.

El contrato que se hizo es de 400 libras por el trabajo, teniendo la Comunidad parroquial que proporcionarles el material necesario. Por ahora, el Rdo. Juan Nadal ya adelantó alguna cantidad, y el maestro Damián Caymari, el constructor del órgano, lo restante, que asciende a más de 200 libras. Que se vea, lo que conviene hacer para cubrir los gastos.

Se resuelve que de los fondos de la Comunidad se paguen por Navidad 50 libras, y luego en la misma fecha, 30 libras cada año hasta que el maestro Caymari haya percibido el total del presupuesto. (Determinacions F, fol. 48).

En 1767 se anotó un conflicto laboral, originado al parecer por desavenencias en cuanto al sueldo de los músicos. El día 8 de septiembre de dicho año, expone el cura párroco a su clero: "Ya saben Vs. mercedes como el organista Antonio Roig entregó al Decano las llaves del órgano, diciéndome que no quería tocarlo más; y como esta mañana habeis visto el desplante que han hecho los músicos, que apenas el predicador ha subido al púlpito, se han largado, quedando nosotros sin músicos ni órganos para los restantes del oficio".

Después del coloquio se resolvió aceptar para organista al clérigo Antonio Morro, que recibirá cuatro dineros para cualquier acto de coro, a excepción de los maitines de las Cuarenta Horas y de Nochebuena. En cuanto a los músicos, se dejó a la discreción del Rdo. Guillermo Seguí. (Determinacions F, fol.134).

En 1769 el maestro Caymari, constructor del órgano, había fallecido sin haberlo terminado, y opinaban los peritos que su hijo no tenía la habilidad suficiente para darle fin. Por tanto, había que pagarle la cantidad que se adeudaba a su padre. Nombrándose dos técnicos, uno por parte de dicho heredero, y el otro por la Comunidad parroquial. Juzgaron los técnicos que el trabajo hecho valdría unas 300 libras, para las cuales faltaban unas 36. El hijo de Caymari convino en sentirse bien pagado con un doblón, que sin reparo le fue entregado. (Determinacions G, fol. 8).

No consta cuanto tiempo desempeñó el oficio de organista el licenciado Alfonso Medina, el que entró bajo el signo de la discordia. Consta que en 1819 era sucesor, y quizá pariente suyo otro beneficiado del mismo nombre, el cual renunciaba a dicho oficio para aceptar uno más lucrativo. Al reunirse los vocales del clero, eligen para organista a D. Pedro Antonio Colom que muchas veces ya ha demostrado su capacidad en oficios solemnes y en Horas canónicas de maitines, vísperas y completas. (Determinacions H, fol 10).

A principios de 1833 seguía todavía el Sr. Colom en su oficio, pero faltando alguien para el de primicerio, el cura párroco lo propone para desempeñarlo. El Sr. Colom advierte que el cambio va a perjudicarle económicamente. Entonces se acuerda subirle las distribuciones y que en todos los actos de coro toque el órgano D. Bernardo Aguiló. (Id. fol.27).

El 16 de Octubre de 1979, el cura párroco D. Gabriel Adrover comunicaba a D. Gerhard Grenzing, de la Empresa de órganos establecida en Papiol (Barcelona): "Le envié el primer plazo de la cantidad presupuestada por restauración y ampliación de nuestro órgano por cheque por Banesto". El cheque era de 600.000 ptas. Más tarde, el mismo Rdo. Adrover anota: "Liquidado todo 2.787.080 ptas. 14 Dbre. 1981". (A. Sta. Cruz. Carpetas).

Palma de Mallorca, 10 de juny de 1990

Josep NICOLAU i BAUA

(1916-1993)

Comunicació de

MIQUEL BENNÀSSAR

"Algunes breus consideracions
sobre restauració,
conservació
i manteniment
d'un orgue"

Per poder restaurar un orgue antic cal seguir una secular i ininterrompuda tradició artesanal, per tant és necessari tenir una habilitat artesana a les mans. Però sobretot és fonamental una artesana percepció de l'orella i una extraordinària sensibilitat artesana de la ment que reconstrueix i en el cor que hi posa el seu sentiment.

Restaurar un orgue o qualsevol tipus d'instrument antic no és tan sols tornar a l'instrument la forma i la manera en que va ésser ideat i realitzar pels seus constructors, amb molta de paciència en el més petits detalls i excessiva cura en les parts més importants -el secret i els tubs- sinó també en retornar-li la bellesa del seu so original, amb el que l'astesà orguener intentava expressar els seus propis sentiments, la seva pròpia forma de veure lo bell i bo de la vida, era en definitiva el segell de la seva pròpia identitat.

Mallorca, rica en tradició cultural, destaca especialment per la seva tradició orguenera, i que juntament amb altres expressions artístiques, l'orgue va contribuir en la manera de sentir de tantes generacions, 'en el seu viure quotidià. Amb goig els saludà en venir al món i trist els plorà en abandonar-lo, i mentrestant va sonar plé i també festiu, expressant els sentiments humans.

Restaurar un orgue és restaurar al mateix temps la vida dels homes. Es tornar a retrobar, retornar-li, la vena més rica de l'existència humana; la sensibilitat per lo bell. Restaurar un orgue és oferir als homes la possibilitat d'ésser vivificats, regenerats per l'esperit.

CONSERVACIÓ I RESTAURACIÓ

La conservació d'orgues antics té els seus inicis amb el redescobriments de la música antiga en tota Europa, que va començar aproximadament vers els anys 50 i 60 d'aquest segle i que ha despert un creixent interès en músic, organistes i musicòlegs de tot el món.

En els anys i segles anteriors no es coneixia aquesta especialitat en l'organeria, com es pot veure en molts d'instruments que han sofert transformacions i que han estat adaptats al gust musical i a les possibilitats tècniques d'una època determinada (concretament dins la segona meitat del segle XIX) amb l'utilització de parts de l'orgue anterior, perquè no es volia o no es podia construir-ne un de nou.

La manera de com es restaura un orgue antic avui dia ha iniciat fortes polèmiques, perquè encara hi ha "organers" que no fan una restauració, que vol dir retornar un instrument a un estat primitiu, sinó que hi afegeixen elements que no es corresponen a l'estil i a la fisonomia estructural i sonora de com l'instrument fou concebut pel seu autor.

La tendència a Europa de conservar un orgue antic, avui dia, és acostarse amb un rigor arqueològic i històric i deixar-lo o retornarlo al seu estat primitiu per obtenir un instrument típic i autèntic de la seva època perquè cada orgue és una peça única, distinta a les demés i irrepetible.

Cada orgue és un instrument important i un valuós testimoni del nostre patrimoni musical i artístic, del que Mallorca és miraculosament rica en exemplars, i que per tant, mereix tot tipus d'esforços per la seva protecció, conservació i manteniment. Però desgraciadament encara ens trobam amb algunes restauracions, de vegades amb el terme mal emprat, perquè es ceneixen en "fer-los sonar", o bé es converteixen en vertaderes reformes, o inclús en autèntiques destrosses a vegades irreparables.

Lo pitjor és que aquesta eliminació de determinats elements antics d'un orgue tradicional i l'inclusió d'altres estranys, al gust d'un "orguener" o organista, segueix essent una pràctica habitual amb l'afany de poder interpretar amb l'instrument un repertori musical més ampli, apropiat per un altre tipus d'orgue.

Es pot entendre que organistes i compositors, que no volen ésser exclosos d'un ampli repertori i dels avantatges tècnics d'avui dia, necessitin un instrument idoni per dur-ho a terme, però no per això hem de permetre que un instrument que ens ha arribat en tota o quasi tota la seva puresa sonora i estructural sigui modificat i convertit en un híbrid sense cap tipus de personalitat, sense un estil concret i definit. Ens hem d'habituar a tocar amb orgues antics tota aquella literatura que lligada amb l'estil i l'època del instrument, i no adegua aquest per així poder interpretar una literatura, sobretot aquella denominada "Pedaliter", i anar així adaptant en els nostres orgues teclats de pedal a la "manera alemanya"; i que per això, s'hagin d'inutilitzar parts importants de l'orgue per poder-hi ubicar aquest estranys elements que fugen del seu contexte estructural originari.

Hem de tenir en compte que l'ideal del "Werkprinzip" dels grans orgues de l'Alemanya del Nord del temps de Buxtehude o J.S. Bach construïts la majoria d'ells per Arp Schnitger i els seus deixebles, ens presenta el teclat de peus com a un orgue ben definit i independent dels altres cossos i

amb una disposició de registres que pot anar en nombre de quatre o cinc registres per orgues petits fins a deu a dotze pels més grossos.

Existeixen diferents opinions sobre el que és una bona restauració, i no vull imposar criteris personals, però hi ha unes regles fonamentals que són la defensa i protecció pel restabliment dels instruments antics, perquè no hem d'oblidar que cada restauració ha d'ésser tractada d'una manera específica, ja que les condicions són sempre diferents.

Hem de denunciar i evitar per tots els medis possibles que, avui dia encara es segueixin duent a terme "dessastres" tan grossos com el que ha succeït no fa molts d'anys a Banyalbufar a on s'ha llevat l'orgue antic que havia estat restaurat fa més o manco una vintenana d'anys, de la seva ubicació habitual a la barana del cor, per deixar-lo oblidat a un recó i cedir el lloc a la tecnologia amb l'instal·lació d'un nou orgue electrònic. O també el cas del'orgue del convent de Sant Domingo a Pollença amb orgue restaurat que per descrostar i treure la pedra del sostre de l'església, es malmenà l'orgue de tal manera que s'el deixà pràcticament amb un estat molt pitjor que abans de que el restaurassin.

Servesquin aquets dos exemples per concienciar un poc més a les institucions pertinents, als rectors de les parròquies amb orgue històric, etc. perquè es tengà més cura en la protecció dels nostres orgues històrics. Crec que com a altres indrets d'Europa s'hauria de crear una comissió, amb persones expertes en el tema, que es dedicassin sobretot al manteniment conservació i vigilància de instruments ja restaurats, perquè tots ells formen part d'un patrimoni històric molt important que es mereix tota mena de respecte, atenció i protecció, perquè així; d'aquesta forma, es pot enfocar un poc més l'esperança per el futur d'un testimoni important del so i de la música dels nostres avantpassats.

Miquel BENNÀSSAR
organista

Comunicació de

MIQUEL PONS I BONET

"Bibliografia
de l'orgener de Mallorca
Jordi Bosch de Verí
(1739 – 1801)"

Aguiló, Cosme.- **Dues paraules amb Gerard Grenzing.** "Sal i xeixa", Núm 4, Santanyí, X- 1984.

Aguiló de Cáceres, L.- **Los órganos de Baleares, en la discografía francesa.** "Diario de Mallorca", 23-VII-1974.

- **Interés en Europa por el órgano antiguo mallorquín.** "Diario de Mallorca", 16-IV-1977.

Aguiló, E (stanislau).- **Carta de Jordi Bosch al Sor. Dn. Antoni Despuig.** "B.S.A.L." A.XV.T.VIII. Núm. 233.VIII-1899.

Alomar i Esteve, Gabriel.- **Contribució a una biografia de l'orgue-ner Jordi Bosch i notícies sobre una família de mercaders provençals.** Institut d'Estudis Balears. V.10.A III.1983.

ANYI. (Joan Covas i Tomàs).- **Filmació d'Alexander von Cube sobre l'orgue.** "Ultima Hora". 21-IX-1978, i **Cròniques**, "Ultima Hora", 1978-1979.

Anranz, Maria.- **Mallorca es la isla con más órganos del mundo.** "Ultima Hora", 3-XII-1985.

Ayarra Jarne, José Enrique.- **Historia de los grandes órganos del coro de la catedral de Sevilla.** (Jorge Bosch, 1779-1793). (Madrid, Industrias gráficas España, S.L. 1974). Pàgs. 105-135.

Ballester, Bartomeu.- **El órgano de Santanyí.** (I). "Correo de Mallorca", 25-X-1932, i (II), 29-XI-1932.

- **El órgano de Santanyí. Su restauración.** "Diario de Mallorca", 19-VII-1957.

Barceló i Vidal, Miquel.- **Restauració de l'orgue d'en Bosch.** "Diario de Mallorca", 24-VII-1984 i "Sal i xeixa". Núm. 3. Santanyí, IX-1984.

- **Concert inaugural de la restauració del'orgue.** "Sal i xeixa". Núm. 4 Santanyí, X-1984.

Bonet, Jesús.- **El mejor órgano de España lo construyó un mallorquín.** (Entrevista con Miguel del Barco). "Ultima Hora", 1-III-1983.

Borrás, Pedro de A.- **Una visita a la Colombina.** "B.S.A.L.", Palma, 10-X-1887.

Bover, Joaquín Ma.- **Miscelaneas.** T.XIII, 1842 i T.XVI, 1958.

Bover, Joaquín Ma.i Medel,Ramón.- **Varones ilustres de Mallorca.** (Palma, Imprenta de P.J. Gelabert, 1847). Pàgs. 199-208.

Caterina i Arnau.- **La TV. alemana filma un documental sobre los órganos.** "Ultima Hora", 21-IX-1978.

Caubet, Damián.- **El órgano de Santanyí será restaurado.** "Diario de Mallorca". 9-II-1982.

Ceán Bermúdez, Juan Agustín.- **Descripción artística de la Catedral de Sevilla.** Madrid. 1804.

C.M.- **Restaurado el órgano de (Pere) Josep Bosch.** (Muro). Crònica. 15-I-1994.

Colom, Humbert.- **Mallorca, la isla de los órganos històricos.** "Brisas". Núm. 210.28-IV-1991.

Cortés, Lamberto.- **Los órganos històricos mallorquines un valioso patrimonio que hay que cuidar.** "Diario de Mallorca". 30-IX-1978.

Diccionario de Música ilustrado.- Espasa Calpe. T.9. Pàg. 227.

Domenech.- **Jorge Bosch de Verí.** "Balears", 11-II-1975.

Domingo, Biel.- **Un recuerdo de Jordi Bosch.** "Ultima Hora". 7-X-1985.

Dubcovky, Bettina.- **El órgano de la iglesia de Santanyí, un tesoro de Mallorca.** "Ultima Hora", 4-IX-1992.

- **Montserrat Torrent llenará de música la iglesia parroquial de Santanyí.** "Última Hora" 5-IX-1992.

Escalas, Romà.- **L'orgue de Santanyí.** "Diario de Mallorca". 18-VIII-1978.

Fabio.- **El Consell de Mallorca dedica siete millones de pesetas para la restauración de ocho órganos.** (?) 9-I-1986.

Fernández, Kati.- **Mallorca, la isla reina de los órganos históricos.** "Diario de Mallorca". 1-X-1986.

Ferrando, Jaume.- **Cròniques.** "Última Hora" XII-1985.

Fullana Sastre, Josep.- (Notes manuscrites i fotocòpies sobre Jordi Bosch i estudi de l'orgue de Santanyí)

Furió, Antonio.- **Jorge Bosch.** "El Museo de Familias". II.1839. Pàgs. 377-378'

Fuster, B.- **Jordi Bosch de Verí.** (Mallorquines honorables). "Mallorca Dominical". A.VI.11-II-1900. Núm. 159. Pàgs. 2-3.

García Marcellán, José.- **Organo del Palacio de Oriente.** Madrid. "Reales Sitios". Núm. 6 Pàgs. 53-56.

Gran Enciclopèdia de Mallorca.- **Bosch Bernat, Jordi.**- V.2. (Inca. Mallorca). Pàgs. 226-227.

Grenzing, Gerhard.- **Contrato global para la restauració del órgano histórico de Santanyí.** Santanyí-Papiol. 1981-1982-1983.

- **El órgano monumental de Jordi Bosch en Santanyí.** El órgano español, 3. Audivis Valois. Quinto Centenario.España. 1992.

- **Restauració del órgano de monasterio de santa Isabel de las monjas de san Jerónimo de Palma de Mallorca.** (Documentació). 1970.

Grimalt Xamena, Antonio. **Padre Juan Bautista Aulí**. (Biografía inédita) Hernández, Luís.- **El órgano del Colegio San Agustín de Palma de Mallorca**. 'L.e.a".. Madrid 1-III-1984.

Hillebrand, Dietrich.- **Mallorca y sus órganos históricos**. "Diario de Mallorca". 12-III-1978.

- **Un acontecimiento musical**. "Diario de Mallorca". 6-X-1979.

- **Im Baume del IV. Woche der Historishien Orgels Mallorcas**. "Die Fähre 1980/81, 13 Ausgabe.

- **Santanyí. El órgano guarda silencio**. (Invitació a la VII Setmana dels orgues històrics de Mallorca). 1983.

- **Documentación para la restauració del órgano de Bosch en la iglesia parroquial de Santanyí**. (Notes a màquina).

J.A.J.R.- **Les'orgues de Baléares**. "París-Baleares". Núm 311-IV-V-1973
Kirschner, Elsbeth.- Entrevista con un órgano. "Mallorca für keuner". págs. 156.

Lacal, Luisa.- **Diccionario de la música**. 2ª edició. Madrid. 1900.

Llabrés Bernal, Juan.- **Noticias y relaciones históricas de Mallorca**. S.XIX.T.II.1959.

Lladó Ferragut, Jaime.- **El famoso órgano**. (Los pueblos de Mallorca). "Correo de Mallorca". 9-XII-1933 i 15-XII-1933.

Llompарт, Josep Ma.- **Els orgueners malloquins**. "Avui". Barcelona. 14-XII-1976.

Mato, Javier.- **Santanyí reconstruye el órgano más grande de España. Unico en su tipo en el mundo, fue construido en el siglo XVIII por el mallorquín Jordi Bosch**. "Diario de Mallorca". 28-II-1985.

Mulet, Antoni.- **L'orgue d'Algaida**. "Es Saig". Núms. 103-104. VII-VIII-1989.

Navarro, Xavier.- **En Mallorca tenemos un órgano igual al del Palacio Real de Madrid.** "Ultima Hora". 28-VI-1976.

Nicolau, Jaime.- **El pueblo mallorquín desconoce la categoría de los órganos de las iglesias.** "Ultima Hora". 4-X-1979.

- **Mallorca, con sus cuarenta órganos históricos, caso único en Europa.** "Ultima Hora". 27-IX-1980.

- **Mallorca es la región del mundo que cuenta con más órganos.** "Ultima Hora". 5-X-1989.

Pepe Efe. (Perico Pomar Forteza).- **Cròniques a la premsa ciutadana.** 1955-1956-1957.

Pol, Antonio.- **L'orga de Sant Domingo.** "Mallorca, costumbres, recuerdos y curiosidades". T.II.1916 i "Almudaina". 17-VII-1915.

P.A.- **Organeros y organistas.**

Ponç i Fullana, Andreu.- **Carta al Sr. Hildebrand.** "Sal i xeixa". Núm. 16.X Santanyí. 1985.

Pons i Bonet, Maria del Mar.- **Biografía de Jordi Bosch.** (Inédita). Felanitx. 1973.

Pons i Bonet, Miquel.- **Cròniques.** "Diario de Mallorca". 1971, 1972, 1973, 1978, 1979, 1980, 1981, 1983, 1984, 1985, 1987, 1988, 1990, 1992.

- **El órgano de Jordi Bosch en "París-Baleares".** "Diario de Mallorca". 21-VI-1973.

- **Santanyí- 82, dos aniversarios la Sala i l'orgue de Jordi Bosch.** "Felanitx". 22-I-1983.

- **L'orgue de Jordi Bosch.** 1955 a 1957. "Sal i xeixa". A.I. Núm. 1. Santanyí, VII-1894.

- **L'orgue de Jordi Bosch a Santanyí.** "Institut d'Estudis Baleàrics". Vol. 25.A.V.,VII-1987.

- **Jordi Bosch i l'orgue de Santanyí.** Festa de sant Andreu. Santanyí. 1987.

- **L'orgue de Jordi Bosch recobrarà les forces i el so dels seus millors temps. L'instrument ha mostrat la seva musicalitat.** "Diario de Mallorca". Comarca de Manacor. 19-IV-1989.

- **L'orgue de Jordi Bosch.** "L'església parroquial de sant Andreu de Santanyí: 1991. i edició de l'ajuntament de Santanyí. (Felanitx, Gràficas Llopis, 1991).

- **Restaurar el órgano de Santanyí costaría 16 millones.** "Diario de Mallorca". 10-X-1992.

Ponz, Antonio.- **Viaje de España.** (Catedral de Sevilla). T.XVII. (Madrid, por la viuda de Joaquín Ibarra, MDCCXCII),Pàgs. 226-230.

Pueyo, Miguel.- **El órgano del Teatro** (sic) Real de Madrid. "Cuadernos de Cultura". A.II.V-1979. Núm 12. (Revista General de Cultura). Pàgs. 32-33.

Puignau, Rafael.- **Restauración de un notable órgano antiguo.** "Tesoro Sacro Musical". VII-VIII-1958.

Ripoll, Lluís.- **La parroquia de Santanyí va a restaurar un órgano excepcional.** "Destino" Barcelona. 8-IX-1956.

Sabrafín y Sergio.- **Un rei destronado. La iglesia de Santanyí conserva el que fue el mejor órgano de Mallorca.** "Hoja del Lunes". 21-IX-1970.

Salverte Marmier, Marie-Antoinette.- **Le gran orgue de Jordi Bosch à Santanyí ile de Mallorca.** "L'Orgue". París. VII-VIII-IX.1990.

Segura, Vicente.- **José Ma. Llompart, vocal de la Associació Jordi Bosch de Amigos del órgano monumental.** "Ultima Hora". 5-III-1973.

Soler Capó, J.- **Crónica de la restauració del'orgue de Pere Josep Bosch, de Muro.** "Ultima Hora". 16-I-1994.

Thomàs, Juan M^a.- **Un gran organero español, Jorge Bosch.** "Tesoro Sacro Musical" 6. (1958). Pág. 105-111.

Tomàs, Ramon.- RTM. "G.E.G." V.3 Pàg. 755.

Trobat, A.- **Una joya de Jordi Bosch.** (L'orgue d'Algaida). "Diario de Mallorca". 14-I-1992.

Vidal Ollers, Juan.- **Breve historia de nuestro órgano monumental.** Santanyí. VII-1957. Festa de l'Obra.

- **Memoria de la restauració del órgano.**

(Borrador. Arxiu Parroquial de Santanyí) (Els hereus conserven una altra Memoria de tot el que es relaciona amb la reforma de l'orgue de Santanyí de 1957).

- **El órgano barroco de Santanyí.** "Diario de Mallorca". 16-III-1977.

Vidal i Tomàs, Bernat.- **El Roser y el órgano de Santo Domingo.** "La Almudaina". 22-IX-1946.

- **Por la restauración del órgano de Santanyí. Su constructor fue el más grande de los maestros organeros españoles.** "Balears". 15-V-1955 i "Afán". Santanyí, Núm. 38.1971.

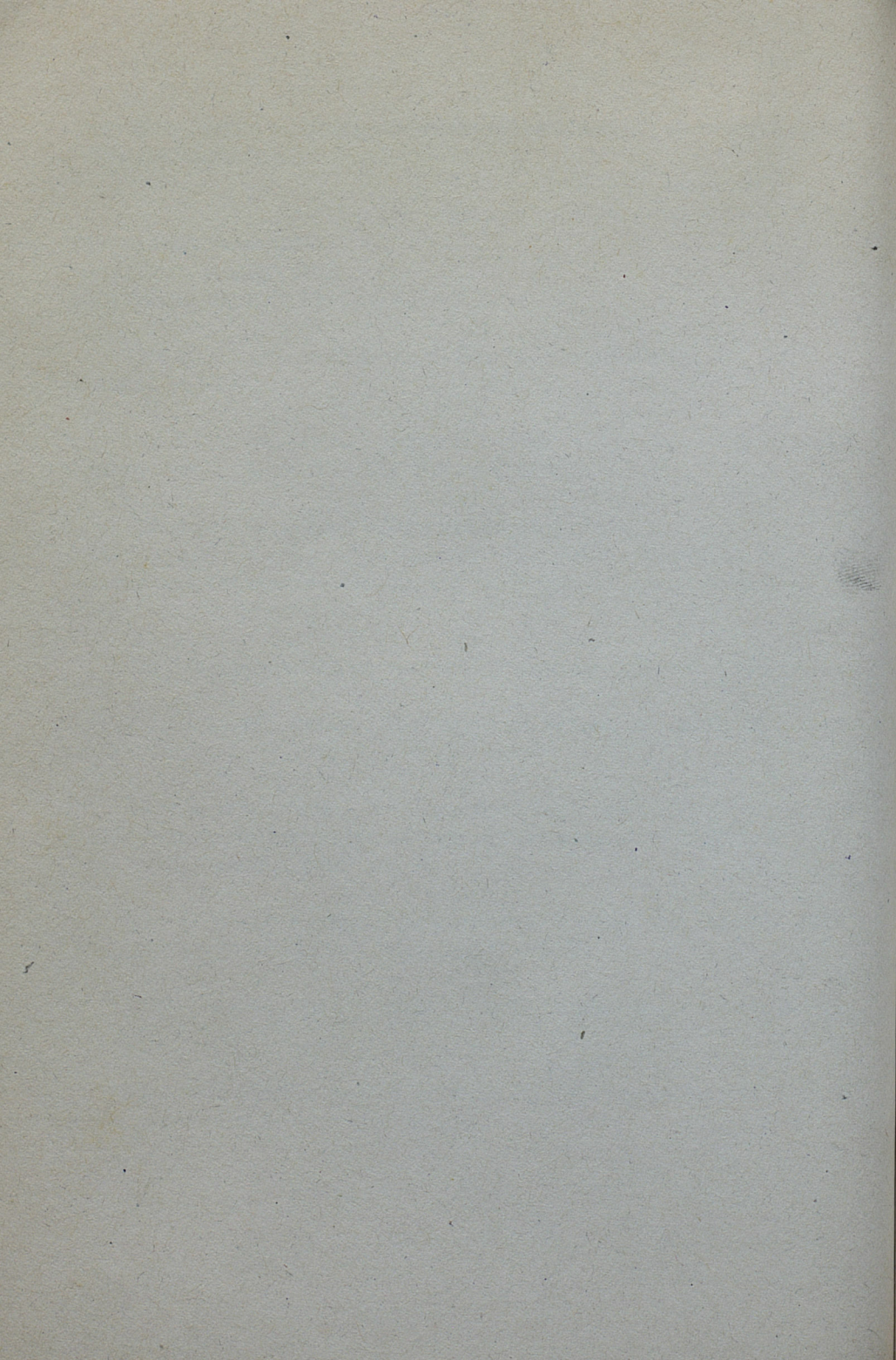
- **Jordi Bosch i l'orgue de Santanyí.** (Conferència inédita). 1956. XX.- Don Jorge Bosch de Verí. "Balears" (?). 1946?

- Palacio Real. Madrid. Organo de la Capilla: Jorge Bosch Bernat. 1778. CBS. Estéreo.

- **Documentación para la reparación del órgano de Bosch en la iglesia parroquial de Santanyí.**(Mallorca).

- L'orgue de l'Església de Sant Pere, Bugar. "Diari de Buja". XII-1980.
- Cròniques. 1980-1981.

Miquel PONS i BONET
Cala Figuera, de Santanyi.
març-1994.

Comunicació de

JOAN PARETS I SERRA

"Els Orgues Històrics
de Mallorca.
Bibliografia
i discografia"

*A Mn. Guillem Fiol i Colom (1918– 1993),
organista de la Seu de Mallorca.*

BIBLIOGRAFIA

JAUME ALBERTI

"El órgano barroco de Banyalbufar vuelve a sonar", in Brisas 386 (11.9.1994) 10-13.

AMB (ANTONI MULET BARCELO)

"Orgue", in Gran Enciclopèdia de Mallorca tom 12 ps. 109-111.

ALEXANDRE BALLESTER

"L'Orgue Parroquial de Sa Pobla. Restauració 1986", (Sa Pobla, 1986).

MIQUEL BINIMELIS QUETGLAS

"Organos", in Almanaque Balear 1879 p. 208.

HUMBERT COLOM/JUSTO GONZALEZ

"Mallorca, la isla de los órganos históricos", in Brisas 210 (28.4.1991) 6-11.

MICAELA CRESPI

"L'orgue de St. Jeroni de Ciutat", in Madrigal 2 (1983) 22 i 3 (1984) 17.

DAMIA DURAN

"L'orgue de l'Església Parroquial, segle XVII", in Manacor Comarcal 4.1.1986 p. 37.

ESGLESIA DE BUGER

"Memòria Històrica de l'Orgue i altres instruments musicals", Programa de la festa d'inauguració de l'orgue restaurat i ampliat 28.6.1981.

JOSEP ESTELRICH I COSTA

"L'orgue de mestre Matheu Bosch, de l'Església de Sant Jeroni", in Madrigal (1986) ps. 23 i 24.

"Les "Setmanes dels Orgues Històrics de Mallorca" i la restauració dels orgues mallorquins", in Lluc 758 (1990) 193-196, in Panorama Musical 1-2 (1990) 4-7.

"L'Associació "Jordi Bosch" d'Amics de l'Orgue", in Comunicació 76 (1993) 133-142.

PERE ESTELRICH I MASSUTÍ

"Als Vells Orgues Mallorquins", in Lluç 733 (1986) 34.

GABRIEL FERRIOL ANTICH

"Notes històriques de L'Orgue de la Parròquia de Sant Joan", in Sant Joan 185 (1986) 8.

(BIEL FLORIT)

"El Organo de Sineu un antiguo instrumento olvidado", in El Dia de Baleares 22.1.1982 p. 21.

RAFEL FORTEZA

(Articles publicats al Sòller)

1- De Organografia. Noticias Históricas I 20.10.1926.

2- De Organografia. Noticias Históricas II 11.1926.

3- De Organografia. Noticias Históricas III 12.1926.

4- De Organografia. Noticias Históricas IV 5.1927.

La Bendición y Concierto de Organo en el Convento 24.9.1927.

La actual reforma en el órgano parroquial 16.10.1927.

Gran concierto de Organo (Rosselló, Salas, Thomás) 17.10.1928.

FESTES I ACTES PER celebrar LA RESTAURACIO de l'Església i de L'Orgue mecànic-històric de Santa Anna de Mescari. s.d.a.

ANTONI GILI

"Orgues i Organistes d'Artà", in Estudis Baleàrics 39 (1991) 25-27.

GERHARD GRENZING

"El Organo de la Iglesia del Socorro de Palma de Mallorca", in disc (LP) Monumentos Históricos de la Música Española. (Discografía nº 5)

"Les orgues. L'orgue de Santanyí. L'orgue du convent de Campos" (Discografía. nº 9)

"El Organo Monumental de Jordi Bosch en Santanyí" (Discografía nº 10)

"El Organo Histórico de Sa Pobra (Mallorca)" (Discografía nº 11).

FELIP GUASP

"Petita Història de L'Orgue Parroquial", in Programa de Festes Patronals (Sant Jaume 88) Alcúdia s.p.

LUIS FERNANDEZ

"El Organo del Colegio San Agustín de Palma de Mallorca. Obra maestra de los siglos XVII y XVIII", in La Escuela Agustiniiana 17 (1984) 48-50.

"INAUGURACIO I BENEDICCIO de l'Orgue restaurat de la Catedral de Mallorca". Palma de Mallorca 3 d'octubre de 1993.

JAN JONGEPIER

"Historische Orgels op Mallorca", in de Mixtuur 47/48 (1984) 681 - 748
"El Organo de S'Arraco", in N'Alí 5 (1986) 9 i 10.

RAFAEL JUAN MESTRE

"Los Organos de Lluc", in Hojas de Lluc 27 (1980).

BERNARDO JULIA ROSSELLO

"El Organo de la Catedral", in Boletín de la Sociedad Arqueológica LLuliana 23 (1972) 469-478.

COLOMA JULIA

"Inauguració de L'Orgue de la Parròquia", in Llucmajor de pinte en ample 37 (1984) 10.

JUAN MARTI GARCIAS

"Breve Historia del Organo", in Inauguración de la restauración del Organo de la Parroquia de Binissalem 14.12.1991.

BIEL MASSOT I MUNTANER/

JOAN PARETS I SERRA/

PERE ESTELRICH I MASSUTI

"Un nou orgue per a la Seu de Mallorca", in Diario de Mallorca 3.10.1993 p. 60.

BIEL MASSOT I MUNTANER/TONI PASCUAL I NADAL

"Guía Musical de Mallorca/VI Localització d'Instruments: I Orgues a pobles", in Pòrtula 21 (1983) s.p.

JACQUES MERLET

"Orgues des Balears" / Monestir de Sant-Geroni / Palma de Mallorca (fol sol).

"Orgues Historiques / Balears / Palma de Mallorca / L'Orgue de Sant Agustí / L'Orgue de Sant Geroni. (discografia nº 8).

TONI MIRO

"Orgue del Convent dels Dominics", in 7 Setmanari / Manacor 25.3.1988 ps. 36 i 37.

ANTONI MULET

"Inauguració de un nuevo órgano" / La Porciúncula, in Informaciones TOR 55 (1985)

"L'Orgue d'Algaida", in Es Saig 103-104 (1989) 6-10.

ANTONI MULET I BARCELO / ARNAU REYNES I FLORIT

"Els orgues històrics i actuals de Mallorca" (pendent de publicació, 1994).

ORGELSTUDIENREISE NACH MALLORCA

6-13 april 1986

JOAN PARETS I SERRA

"Els Orgues-Historics d'Inca", in Dijous 12.11.1986 p.14.

GABRIEL PIERAS SALOM

"Arxiu parroquial d'Inca / Notes sobre l'actual orgue", in Dijous desde el 13 d'abril a 11 de maig de 1978, sempre a la pàgina 12 i també el 12 de juny de 1980, p.12.

MIQUEL PONS I BONET

"L'Orgue de Jordi Bosch a Santanyí", in Estudis Baleàrics 25 (1987) 57-78.

GABRIEL REUS I MAS

"Els tres Orgues i Els Organistes de Campos".

Publicacions de la Parròquia de Campos Num. 4. 1994.

ARNAU REYNÈS I FLORIT

"Jornadas Internacionales de Organo./Baleares 3 al 20 de diciembre 1985". Ministerio de Cultura. Madrid, 1985.

"Inventario de los órganos históricos y actuales de las Islas Baleares", in El Organo Español. Actas del II Congreso Español de Organos 25-28.5.1987.

Ministerio de Cultura ps. 265-284. Madrid, 1987.

ARNAU REYNES I FLORIT / PERE FIOL I TORNILA

"Orgues i Música a Muro". Muro, 1994.

JOAN ROSSELLO LLITERAS

"Història de L'Orgue de la Parròquia de Porreres", in Restauració de L'Orgue de Porreres. Memoria, Porreres, Desembre 1982. ps. 11-49.

MARIE ANTOINETTE DE SALVERTE MARMIER

"Le Grand Orgue de Jordi Bosch a Santanyí ile de Mallorca", in L'Orgue Historie-Technique-Esthétique-Musique 214 (1990) 24-34.

JOSEP SEGURA SALADO /

GUILLEM ALEMANY PONS /

PERE REYNES FLORIT

"L'Orgue Vell i L'Orgue Nou", in Campanet Festes Sant Victòria 1981 s.p., in La música a Campanet Quaderns de Campanet 3 (1989) 18-22.

CARLO STELLA

"Els Orgues de Mallorca (Reflexions d'un foraster)", in Esclat 2 (1991) 12-16.

JOAN MARIA THOMAS

"Orgues i organistes. El primer orgue elèctric a Mallorca", in Correo de Mallorca 1.7.1930.

JOAN MARIA THOMAS I SABATER/JOAN PARETS I SERRA
Breu Història Musical de les Illes Balears. Palma de Mallorca, 1989.

SALUSTIANO VICEDO

"Se inauguró el Organo Restaurado. Petra, 4 octubre 1986", in
Apostol y Civilizador 132 (1986) 3-8.

DISCOGRAFIA

1971 MEDRECO MM-014-B.45978-1971

1 - Disc (S) NAVIDAD EN MALLORCA

ORGANO DE STA. EULALIA Y CORAL DE BUNYOLA.

Orgue de Santa Eulàlia de la Ciutat de Mallorca (Lope Alberdi)

Organista: Antoni Matheu i Brunet (1933-1984)

Catàleg d'obres:

A) **Fantasia para órgano**/Adeste fideles i Noche de Paz / (Trad.: Arr.
A. Matheu)

B) **Bressol** (popular)

Ball d'Oferta. Villancet (popular)

1973 HARMONIA MUNDI HMU 948 (VOL.2)

2 - ORGUES DES BALEARES

Orgue del Monestir de Sant Jeroni de Ciutat de Mallorca
(Mateu Bosch)

Organista: Francis Chapelet

Catàleg d'obres:

A) **Variations sur...** (Sweelinck)

Variations sur ... (Schedidt)

Choral (Boehm)

Quatre Ricercari (Fischer)

Ricercar en ut minier (Pachelbel)

B) Fantaisie chromatique (Sweelinck)

Trois Chorals (Scheidemann)

Ballet du Grand-Due (Sweelinck)

Hi ha distintes edicions.

1973 HARMONIA MUNDI HMU 949 (VOL.1)

3 - ORGUES DES BALEARES

MUSIQUE DE CATALOGNE & D'ARAGON

Orgue de l'Església dels Socors de Ciutat de Mallorca (Caimari-Bosch)

Organista: Francis Chapelet

Catàleg d'obres:

A) **Entrada de 4º tono** (Joan Cabanilles)

Tiento Lleno a tres (Francesc Andreu)

Tiento partido de mano derecha a tres (Francesc Andreu)

Cinco versos de 1º tono (Francesc Vila)

Tiento de falsas (Joan Cabanilles)

Dos versos para l'entrada de la Salve (Miquel López)

B) **Tiento XXIII por Alamire** (Joan Cabanilles)

Toccata de mano izquierda (Joan Cabanilles)

Pange Lingua (Pau Bruna)

1975 EDIGSA-AHMC 10/12 B. 52903-1975

4 - Disc (LP) ANTOLOGIA HISTORICA DE LA MUSICA CATALANA

JOAN B. CABANILLES/ORGUES DE MALLORCA

Orgue de l'Església dels Socors de Ciutat de Mallorca (Caimari/Bosch)

Orgue del Monestir de Sant Jeroni de Ciutat de Mallorca

(Mateu Bosch)

Organista: Montserrat Torrent

Catàleg d'obres:

A) 1. **Tiento XXI**

2. **Pasacalles IV**

3. **Tiento XIX**

4. **Tiento I**

5. **Tiento VII**

B) 1. **Pasacalles V**

2. **Tocata II**

3. **Batalla II**

4. **Xacara**

(“) D'aquesta gravació se'n va editar anteriorment, l'any 1972/73. un single que no he pogut localitzar)

1977 MEC-1014-M 10761-1077

5 - MONUMENTOS HISTORICOS DE LA MUSICA ESPAÑOLA
ORGANISTAS ESPAÑOLES DEL SIGLO XVII PABLO BRUNA
(1611-1679)

Orgue de l'Església dels Socors de Ciutat de Mallorca (Caimari-Bosch)

Organista: Julián Sagasta

Catàleg d'obres:

A) 1. **Tiento de 5º Tono, Núm. 1**

2. **Tiento de 6º Tono, Núm. 2**

B) 1. **Tiento de 6º, Núm. 6**

1984 UNIVERSE PRODUCCIONS 2LS-83

6 - Disc (LP Album) JAN JONGEPIER BESPEELT VIER HISTORISCHE
ORGELS OP MALLORCA
MONUMENTALE ORGELWERKEN

Orgues:

del Convent de Sant Domingo de Pollença

de la parròquia de Sant Andreu de Santanyí

del Monestir de Sant Jeroni de Ciutat de Mallorca

de l'Església dels Socors de Ciutat de Mallorca

Organista: Jan Jongepier.

1985 DIGITALS C-16 PM 411-1985

7 - Cassette MUSICA DE COMPOSITORS MALLORQUINS

Orgue de la Porciúncula (Blancafort)

Organista Arnau Reynés i Florit

Catàleg d'obres:

B) 2. **Marcha Pontifical** (M. Capllonch)

3. **Coral** (A. Torrandell)

4. **Estudi** (A. Torrandell)

5. **Villancico** (J.Mª Thomàs)

6. **Batalla** (A. Matheu)

1989 HARMONIA MUNDI/France HMA 1901225-1989

8 - Disc (CD) ORGUES HISTORIQUES / BALEARES /
PALMA DE MALLORCA

Orgues:

de l'Església dels Socors de Ciutat de Mallorca

del Monestir de Sant Jeroni de Ciutat de Mallorca

Organista: Francis Chapelet

Catàleg d'obres: el mateix que els disc números 2 i 3.

1992 ERATO 2292-45604-2

9 - Disc (CD) CORREA DE ARAUXO/FACULTAD ORGANICA
OEUVRES POU ORGUE/ORGAN MUSIC/ORGELWERKE

Orgues:

del Convent de Campos (Gabriel Thomàs)

de la parroquia de Sant Andreu de Santanyí

Organista" Odile Bailleux

Catàleg d'obres

1. **Tiento nº 68**
2. **Tiento nº 69**
3. **Tiento nº 27**
4. **Tiento nº 16**
5. **Tiento nº 22**
6. **Tiento nº 23**
7. **Tiento nº 18**
8. **Tiento nº 59**
9. **Tiento nº 2**
10. **Tiento nº 29**
11. **Tiento nº 34**
12. **Tiento nº 53**
13. **Tiento nº 52**

1992 AUVIDIS VALOIS V4647-1992

10 -Disc (CD) EL ORGANO HISTORICO ESPAÑOL 3
JOAN BAPTISTA CABANILLES

Orgue de la parròquia de Sant Andreu de Santanyí

Organista: Cristina Garcia Banegas

Catàleg d'obres:

1. **Tiento XIV lleno de sexto tono**
2. **Paseo III**
3. **Gallarda I**
4. **Batalla II**
5. **Tiento IV partido de mano derecha sobre Ave/maris stella**
6. **Tiento II de falsas**
7. **Gaitilla XXIII**
8. **Tocata II de mà esquerra**
9. **Tiento XIV partido de dos tiples**
10. **Pasacalla IV**
11. **Tiento XV de Batalla "Punt Baix"**
12. **Tiento XXV de Batalla.**

1992 AUDIVIS VALOIS V4651-1992

11 - Disc (CD) EL ORGANO HISTORICO ESPAÑOL 7
MUSICA CATALANA I

Orgues: de Santa Maria de Montblanc

de la parròquia de Sant Antoni Abad/Sa Pobra

Organista: Josep Mª Mas i Bonet

Catàleg d'obres:

7. **de dos manos** (Gabriel Menalt)
8. **Tiento partido de dos tiples de octavo tono** (Joan Baseya)
9. **Paso en la menor** (Narcís Casanoves)
10. **Tiento de la memor** (Narcís Casanoves)
11. **Batalla Imperial** (J. B. Cabanilles)

1992 ONA EDICIONS MUSICALS S.L. ONA -2 -1992

12 - Disc(CD) UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

JOAN MARIA THOMAS (1896-1966)

Orgue de la parròquia de Sant Nicolau de Ciutat de Mallorca

Organista: Arnau Reynés

Catàleg d'obres:

ROSETON/Selecció

19. **Entrada**

20. **Arabesco**

21. **Letanía**

22. **Villancico**

1993 UM/UNIO MUSICS C=10 P.M. 934-1993

13 - Cassette TORTELL

Orgue de La Porciúncula (Blancafort)

Organista: Arnau Reynés

Catàleg d'obres:

Te Deum (Versets orgue de B. Torrens (1840-1908))

1993? URSINA MOTETTE M 11 055 MC 661.894.

14 - Cassette DIE HISTORISCHE/JORDI-BOSCH-ORGEL-ZU
SANTANYI (MALLORCA)

Orgue de la parròquia de Sant Andreu de Santanyí

Organista: Hans-Dieter Möller

Catàleg d'obres:

A) **Tiento lleno de 8º tono** (S. Aquilera de Heredia)

Obra de 1er. tono de registro de mano derecha

(P. de San Lorenzo)

Batalla (A. Correa Braga)

Cinco danzas (Anónimo)

B) **Cinco Versos de 1er. Tono** (Francisco Vila)

Obra de Falsas

Chacona

Improvisation
Entrada
Coral con el Eco
Partido de mano izquierda. Final

1994 UM/UNIO CD -18 P.M. 980-1994

15 - Disc (CD) CENT ANYS DE MÚSICA DELS FRANCISCANS DEL
TERCER ORDE REGULAR A MALLORCA 1893-1993.

Orgue de La Porciúncula. Organista: Arnau Reynés

Catàleg d'obres:

2. **Ecce Sacerdos Magnus** (M. Amorós 1892-1945)
5. **Easter Offertory**
 "Victimae Paschalis Laude" (A. Martorell)
9. **Toccata super**
 "Benedicamus Domino" (A. Martorell)
12. **Glòria de la Missa "Sponsa Christi"** (A. Martorell)

1994 LA FABRICA MAGNETICA E0011 D.L. M-9142-1994

16 - Cassette LA PASION DEL SEÑOR EN LOS CORALES
DE JUAN SEBASTIAN BACH

Orgue de la parròquia de Santa Eulàlia de Ciutat de Mallorca.

Organista: Bartomeu Veny Vidal

Catàleg d'obres:

- A) **Introducción**
 Jesús en el cenáculo
 Oración en el huerto de Getsemaní
 Jesús en el pretorio
 Invitación a la penitencia
- B) **Jesús camino del Calvario**
 Crucifixión de Jesús
 Confianza en Dios que salva
 Sepultura de Jesús
 Resurrección de Jesús

NOTA BENE

Tenim referència escrita **Brisas** del dia 11 de setembre de 1994, pàgina 11; que Antonio Baciero enregistrà un disc titulat: ANTOLOGIA DE ANTONIO CABEZON amb l'orgue de la parròquia de Banyalbufar.

AGRAIMENT

Agraim les informacions de : Família Estela-Pujals, Jaume Bover Pujol, Joan Piña Amengual, Josep Estelrich Costa, Jaume Cortés Forteza, Pere Estelrich Massutí, Biel Massot Muntaner, Antoni Mulet Barceló, Gabriel Reus Mas, Miquel Bennàssar Bibiloni, Bernat Pou Garcias i Felix Carmona.

Joan PARETS i SERRA

del Centre de Recerca i Documentació-Històrico Musical de Mallorca.

ÍNDEX

<i>Presentació</i>	6
<i>Foto Oratori de Crestatx. Romeria de Pàsqua</i>	7
<i>Programa de "I Jornades Musicals Capvuitada de Pàsqua"</i>	8 - 9
<i>Programa del "Simposi sobre els Orgues Històrics de Mallorca"</i>	10
<i>Foto Orgue històric de la Parroquia de Sant Antoni Abat de sa Pobra</i>	11
Ponencia de Antoni Mulet i Barceló:	
<i>"Els Orgues Mallorquins i els orgues Caymari"</i>	13 - 29
Comunicació de Antoni Mulet i Barceló i de Arnau Reynés i Florit:	
<i>"Inventari dels Orgues Històrics i Actuals de les Illes Balears"</i>	31 - 53
Comunicació de Ramón Rosselló i Vaquer:	
<i>"Notes per a la Historia de la Música a Mallorca"</i>	55 - 60
Comunicació de Bartomeu Mulet i Ramis:	
<i>Col·lecció de documents relatius a l'Orgue de l'Església Parroquial de Sineu</i>	61 - 76
Comunicació de Josep Nicolau i Bauza:	
<i>"El organo y los organistas de la parroquia de Santa Creu de Palma de Mallorca"</i>	77 - 84
Comunicació de Miquel Bennàssar:	
<i>"Algunes breus consideracions sobre restauració, conservació i manteniment d'un orgue"</i>	85 - 88
Comunicació de Miquel Pons i Bonet:	
<i>"Bibliografia de l'orgener de Mallorca Jordi Bosch de Verí"</i>	89 - 97
Comunicació de Joan Parets i Serra:	
<i>"Els Orgues Històrics de Mallorca. Bibliografia i discografia"</i>	99 - 112

AJUNTAMENT D'ALCÚDIA

AJUNTAMENT DE MURO

AJUNTAMENT D'INCA

AJUNTAMENT DE POLLENÇA

FUNDACIÓ GUILLEM CIFRE DE COLÒNIA

AJUNTAMENT DE SA POBLA

Fundació
Àrea Creació Acústica
Son Biel · Búger

Consell Insular
de Mallorca
Comissió de Cultura i Educació

